

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
AVRUPA BİRLİĞİ HUKUKU PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİNGAPUR KONVANSİYONU KAPSAMINDA SULH
ANLAŞMALARININ İCRASI- TÜRK VE AVRUPA
BİRLİĞİ HUKUKU AÇISINDAN KARŞILAŞTIRMALI
BİR İNCELEME

Merve ERGÜN

Danışman
Prof. Dr. Hacı CAN

İZMİR- 2023

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Singapur Konvansiyonu Kapsamında Sulh Anlaşmalarının İcrası- Türk ve Avrupa Birliği Hukuku Açısından Karşılaştırmalı Bir İnceleme” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

11/12/2023

Merve ERGÜN

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Singapur Konvansiyonu Kapsamında Sulh Anlaşmalarının İcrası- Türk ve Avrupa Birliği Hukuku Açısından Karşılaştırmalı Bir İnceleme

Merve ERGÜN

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Avrupa Birliği Hukuku Anabilim Dalı

Avrupa Birliği Hukuku Programı

Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Konvansiyonu (Singapur Konvansiyonu), adından da anlaşılacağı üzere, arabuluculuk sonucunda akdedilen sulh anlaşmaları için etkili bir icra prosedürü ortaya koymayı amaçlamaktadır. Singapur Konvansiyonu Türkiye tarafından onaylanmıştır; böylelikle ülkemiz, 11 Nisan 2022 tarihi itibarıyla resmi olarak yürürlüğe giren bu Konvansiye'ye taraf olan sekizinci devlet olmuştur. Öte yandan, konvansiyon görüşmelerine aktif olarak katılmasına rağmen Avrupa Birliği yahut üye devletlerin Konvansiyonu henüz imzalamadığı görülmüştür.

Türkiye ile Avrupa Birliği'nin çok güçlü ekonomik ve ticari ilişkileri bulunmaktadır. Dolayısıyla, mahkemeye başvurmaksızın çözümlenen çok sayıda ticari uyuşmazlık söz konusudur ve söz konusu olmaya da devam edecektir. Bu sebeple bu tez Singapur Konvansiyonu'nu Türk ve Avrupa Birliği hukukunu dikkate alarak değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Arabuluculuk, bir alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak, ilgiyi hak etmektedir çünkü çoğu zaman bu kavram uluslararası ticari meselelerle ilişkilendirilmektedir. Yeni yürürlük kazanmış bir Konvansiyon olarak, Singapur Konvansiyonu yalnızca var olan uluslararası ticari uyuşmazlık çözümü mekanizmalarına yenilik getirmekle kalmayıp aynı zamanda bu dinamikleri tamamıyla değiştirmeyi amaçlamaktadır. Bu noktadan hareketle, Konvansiyonun yalnızca taraf devletleri değil, taraf olmayan devletleri de

etkileyeceğini ileri sürmek mümkündür.

Tahkim ve arabuluculuk konuları daha önce defalarca bir araya getirilmiş olmalarına karşın, önceki çalışmalar Covid19 şartları altında evirilmekte olan ekonomik atmosfer ile hukuki bağlamdaki güncel gelişmeleri çoğu zaman dikkate almamıştır. Bu kapsamlı çalışma Singapur Konvansiyonunu sınır ötesi uyuşmazlıklar bakımından eleştirel bir bakış açısı ile değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Singapur Konvansiyonu, Arabuluculuk, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Tahkim.

ABSTRACT

Master's Thesis

Enforcement of International Settlements Agreements under the Singapore Convention –A Comparative Study in Turkish & the EU Law

Merve ERGÜN

Dokuz Eylul University

Graduate School of Social Sciences

Department of European Union Law

European Union Law Program

The United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation (the Singapore Convention), as its very name signifies, aims to create an effective mechanism for enforcement of mediated settlement agreements. The Singapore Convention has been ratified by Türkiye; thus, our country has become the eighth State Party to the Convention which has officially entered into force on 11 April 2022. On the other hand, despite the EU's active involvement in the treaty negotiations, neither the EU nor its Member States have not yet signed the Convention.

Türkiye and the EU have very strong economic and commercial relations. Hence, there are and will be many commercial disputes settled without going to court. Therefore, this thesis aims to evaluate the Singapore Convention by considering Turkish and European Union Law.

Mediation, as an Alternative Dispute Resolution (ADR) method, is worthy of attention, as it is associated mostly with international commercial affairs. As a newly in-force convention, the Singapore Convention not only brings novelties to the existing international dispute resolution dynamics, but also aims to change these dynamics totally. Hence, it can be argued that it would be affecting both signatory states and non-signatory states.

Although arbitration and mediation areas have been brought together many times before, prior studies mostly do not consider the recent developments in the context of the evolving economic atmosphere and legal framework under

the COVID19 circumstances. This extensive study aims to undertake a critical examination of Singapore Convention in cross-border disputes.

Keywords: Singapore Convention, Mediation, Alternative Dispute Resolution, Arbitration.

**SİNGAPUR KONVANSİYONU KAPSAMINDA SULH ANLAŞMALARININ
İCRASI- TÜRK VE AVRUPA BİRLİĞİ HUKUKU AÇISINDAN
KARŞILAŞTIRMALI BİR İNCELEME**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

**SULH ANLAŞMALARININ ORTAYA ÇIKIŞ SÜRECİ OLARAK
ARABULUCULUK**

1.1.ARABULUCULUK MÜESSESESİNİN GENEL ÇERÇEVESİ	3
1.2.ARABULUCULUK TÜRLERİ	7
1.3.TÜRK HUKUKUNDA SULH KAVRAMI VE HUKUKİ MAHİYETİ	8
1.3.1.Mahkeme Önündeki Sulh	11
1.3.2.Mahkeme Dışında Gerçekleştirilen Sulh	13
1.3.2.1.İlgili Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu	15
1.3.2.2. İlgili Türk Borçlar Kanunu Düzenlemeleri	15
1.3.2.3. İlgili Singapur Konvansiyonu Düzenlemeleri	16
1.4. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE UYUŞMAZLIK ÇÖZÜMÜ	17
1.5. KONVANSİYONA TARAF BAZI DEVLETLERDE ARABULUCULUK	22
1.5.1. İsviçre	22
1.5.2. Amerika Birleşik Devletleri (ABD)	24
1.5.3. Birleşik Krallık (İngiltere ve Galler Hukuku)	25

İKİNCİ BÖLÜM

SİNGAPUR KONVANSİYONU VE SULH ANLAŞMASI

2.1. GENEL ANLAMDA SİNGAPUR KONVANSİYONU	27
2.1.1. Uluslararası Ticari Uyuşmazlık Çözümünde Arabuluculuk	27
2.1.2. Singapur Konvansiyonu’nun Ortaya Çıkış Süreci ve İçeriği	28
2.2. SİNGAPUR SÖZLEŞMESİNİN MEHAZ KAYNAĞI OLARAK NEW YORK KONVANSİYONU	31
2.2.1. Konvansiyonların Benzerlikleri	34
2.2.2. Singapur Konvansiyonu’nun Temel Farklılıkları	38
2.2.2.1. Yer Kavramı	38
2.2.2.2. İlgili Kayıtlar	39
2.3. SİNGAPUR KONVANSİYONU’NDA KULLANILAN TERMİNOLOJİ	39
2.3.2. Türk Hukukunda Kullanılan Terminoloji	42
2.4. SİNGAPUR KONVANSİYONUNUN KAPSAMINA GİREN SULH ANLAŞMALARININ ÖZELLİKLERİ	42
2.5. AVRUPA BİRLİĞİ VE ÜYE DEVLETLER HUKUKUNDA SULH ANLAŞMALARI	46
2.6. TÜRK HUKUKUNDA SULH ANLAŞMALARI	48

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİNGAPUR KONVANSİYONU KAPSAMINA GİREN SULH ANLAŞMALARININ İCRA EDİLEBİLİRLİĞİ

3.1. SİNGAPUR KONVANSİYONUNUN SULH ANLAŞMALARINA İLİŞKİN KOŞULLARI	50
3.2. AVRUPA BİRLİĞİ VE ÜYE DEVLETLER HUKUKUNDA SULH ANLAŞMALARININ İCRASI	52
3.3. TÜRK HUKUKUNDA SULH ANLAŞMALARININ İCRASI	55
3.3.1. Sulh Anlaşmalarının İcrasında Genel Durum	55
3.3.2. 7445 Sayılı Kanun ile Getirilen Yenilikler	56
3.3.2.1. Sulh Anlaşmalarının Türk Hukukundaki Hukuki Niteliği	57

3.3.2.2. Milletlerarası Sulh Anlaşmasının İcrası Prosedürü	59
3.4.SİNGAPUR KONVANSİYONUNDA UYGULAMADA	
KARŞILAŞILABİLECEK SORUNLAR	61
3.4.1. SULH ANLAŞMASI TEMELLİ SORUNLAR	61
3.4.2. Sulh Anlaşmasının İcrasının Reddi Sebepleri	63
3.4.3. Çekinceler	69
3.4.4. Sözleşme ve Sulh Anlaşması İkilemi	71
3.4.5. Sulh Anlaşması Kapsamındaki Yükümlülüklerin Sınırı	72
3.4.6. Arabulucu ve Arabuluculuk Kavramları ile İlgili Sorunlar	73
3.4.7. Yasadışı Faaliyetler	75
SONUÇ	76
KAYNAKÇA	83

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BM	Birleşmiş Milletler
Bkz.	Bakınız
D.E.Ü.	Dokuz Eylül Üniversitesi
Dn.	Dipnot
Dr.	Doktor
E.	Esas
HD.	Hukuk Dairesi
HUAK	6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu
HMK	6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
TBK	6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TTK	6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
İİK	2004 Sayılı İcra İflas Kanunu
İMK	7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu
UNCITRAL	Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu
K.	Karar
m.	Madde
p.	Sayfa
Prof.	Profesör
pp.	Sayfa Aralığı
s.	Sayfa
ss.	Sayfa Aralığı
TBK	Türk Borçlar Kanunu
TTK	Türk Ticaret Kanunu

GİRİŞ

Milletlerarası niteliği haiz olan sulh anlaşmaları ticari uyuşmazlıkların çözümünde ve ticaret hayatının olmazsa olmazları arasındadır. Fakat sulh anlaşmaları mahiyeti gereği taraflardan birisinin sulh anlaşmasına riayet etmediği noktada icra edilebilirlik sorunu ile karşı karşıya gelmektedir. Singapur Konvansiyonu, tam adıyla ifade etmek gerekirse, Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, tam olarak bu sorunu çözümlmeyi hedeflemektedir. Bilindiği üzere ülkemizde usulüne göre yürürlüğe konulmuş olan milletlerarası antlaşmalar Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 90. maddesinin son fıkrası uyarınca kanun hükmündedir ve Singapur Konvansiyonu da bir uluslararası anlaşma olarak bu statüye tabidir.

Singapur Konvansiyonu uluslararası ticari arabuluculuğun gelişiminde dönüm noktası kabul edilebilir. Henüz çok yeni olan bu Konvansiyon, Birleşmiş Milletler Ticaret Hukuku Komisyonu'nun engin tecrübesi ve uzun süren çalışmaları sonucu ortaya çıkmıştır.

Singapur Konvansiyonu'nun amacı sulh anlaşmalarının sınır ötesi icrasını gerçekleştirmektir. Ancak Singapur Konvansiyonu'nu kapsamlı şekilde inceleyebilmek için uluslararası ticari arabuluculuk ile tahkimi birlikte değerlendirmekte fayda vardır. Bu nedenle bu tez ile arabuluculuk müessesini tanıtmak; uluslararası ticarete arabuluculuğun işlevi ve tarihi gelişimini tahkim ile kıyaslayarak açıklamak; akabinde de Singapur Konvansiyonu kapsamında sulh anlaşmalarının icrasına yönelik hususları Avrupa Birliği Hukuku ve Türk Hukuku açısından karşılaştırmalı olarak değerlendirmek amaçlanmıştır.

Arabuluculuk ve tahkim birbirleriyle yarışan alanlar olmaktan çok birbirlerini tamamlayan, en etkili sonuçların elde edilmesini kolaylaştıran alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleridir. Uygulamada tahkim ile arabuluculuğun uluslararası ticari uyuşmazlık çözümünde birlikte kullanıldığı, hatta ve hatta bu iki alanın birbiri içerisine geçtiği görülmektedir. Singapur Konvansiyonu'nu New York Konvansiyonu olmadan değerlendirmek elbette ki mümkündür fakat böyle sınırlı bir değerlendirme uygulamaya yönelik tespitlerin yapılması ile Singapur Konvansiyonu'nun ortaya konuş sürecini ve hukuki temellerini kapsamlı şekilde ele almanın önüne geçecektir.

Hatta ve hatta Singapur Konvansiyonu’nun ortaya çıkışının sebeplerinden birisi uluslararası ticari tahkim ve New York Konvansiyonu’nun varlığı olarak dahi gösterilebilir. Tüm bu hususlar dikkate alındığında iki alanı birbiri ile ilişkilerini somut olarak ortaya koyarak değerlendirmek gereklidir.

Türkiye Singapur Konvansiyonu’nun ortaya çıkış sürecinde aktif olarak yer alan ülkelerden olduğu gibi, Konvansiyonu ilk imzalayan ve iç hukukuna uyarlayan ülkelerden olmayı da başarmıştır. Bu Konvansiyon imzalandığından beri bu kapsamda işletilecek icra prosedürü ile ilgili birçok hukuki tartışma da gündeme gelmiştir. Son olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde 28 Mart 2023 tarihinde kabul edilen 7445 sayılı İcra İflas Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun bu hususta birçok noktayı aydınlatmakla beraber bazı yeni hukuki tartışmalara da zemin hazırlar niteliktedir. Tezin üçüncü bölümünde Türkiye’de sulh anlaşmalarının icrası başlıklı bölümde bu kanun ile mevcut kanunlara getirilen yenilikler ve de Singapur Konvansiyonu kapsamındaki sulh anlaşmaları için öngörölmüş icra prosedürü de değerlendirilmiştir.

Şüphesiz ki Avrupa Birliği Türkiye’nin en önemli ticari partnerleri arasındadır. Bu nedenle ölkemiz ile Avrupa Birliği üye ölkelerindeki uluslararası ticaret hukuku uyumsuzluklarının çözümünde Singapur Konvansiyonu gelecek vadeden bir yeniliktir. Tüm bu değerlendirmeler ışığında, bu tezde Singapur Konvansiyonu kapsamında sulh anlaşmalarının icra edilebilirliği ölkemiz hukuku ve Avrupa Birliği Hukuku bakımından değerlendirilmiş, böylelikle de mevcut literatüre katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Singapur Konvansiyonu’nu kapsamına girebilecek olan sulh anlaşmalarının Avrupa Birliği’nde, üye devletlerde ve ölkemizde icra edilme aşamasında hangi kurallara tabi olacağı hususuna yönelik karşılaştırmalı değerlendirmelerin altı tezin sonuç kısmında çizilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SULH ANLAŞMALARININ ORTAYA ÇIKIŞ SÜRECİ OLARAK

ARABULUCULUK

1.1. ARABULUCULUK MÜESSESESİNİN GENEL ÇERÇEVESİ

Arabuluculuğun tarihi çok eskilere dayanmaktadır; şöyle ki, bu kavramın izlerini 4000 yıl öncesinde Sümerlere, sonrasında ise Antik Yunan eserlerine ve Roma dönemine kadar sürmek mümkündür.¹ Dini inançların bir çoğu da (örneğin Yahudilik, İslam, Hristiyanlık, Hinduizm ve Budizm gibi) bünyelerinde arabuluculuk geleneğini barındırmaktadır.² Arabuluculuğun uyuşmazlıkları çözmek adına Afrika ve Asya toplumlarında batıya nazaran daha aktif uygulandığını söylemek yanlış olmayacaktır.³ Özellikle Çin, Japonya ve Afrika'daki kimi ülkelerde kişiler arası uyuşmazlıkların çözümünde arabuluculuk geleneksel çözüm yolu halindedir.⁴

Her ne kadar arabuluculuk yeni bir kavram olmasa da arabuluculuğun geleneksel yöntemleri modern yöntemlerinden tamamen farklılık gösterir.⁵ Modern anlamda ve bir alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak arabuluculuk ilk kez 1960 yılında Amerika Birleşik Devletleri'ndeki (ABD) işçi işveren uyuşmazlıklarında karşımıza çıkmıştır. Bu işçi-işveren uyuşmazlıklarının arabuluculuk ile çözülmesi sonrasında bu şekilde işletilen uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin yargı yoluna kıyasla oldukça avantajlı ve daha az masraflı olduğu gözlemlenmiştir.⁶ İlk kez ticari uyuşmazlıkların arabuluculuk vasıtasıyla çözümünde de yine ABD ön plana çıkmıştır.⁷ Ardından arabuluculuğun aktif kullanımı Avustralya ve İngiltere başta olmak üzere diğer bir çok ülke için de ilham kaynağı olmuştur.⁸ Böylelikle de modern anlamda arabuluculuk, ABD'ye ek olarak, Kanada, Avustralya ve Yeni Zelanda gibi

¹ Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Arabuluculuk Daire Başkanlığı, **Temel Arabuluculuk Eğitimi Katılımcı Kitabı**, ARCS Matbaacılık, Ankara, 2019, s.7.

² Ronan Feehily, **International Commercial Mediation Law and Regulation in Comparative Context**, Cambridge University Press, Cambridge, 2022, s.31.

³ Marian Liebmann, **Mediation in Context**, Jessica Kingsley Publishers, Londra, 2011, s.9.

⁴ Jay Folberg, "Mediation Overview - History and Dimensions of Practice", **Mediation Quarterly**, Cilt:1963, Sayı:1, 1963, s.4.

⁵ Feehily, Mediation, s.29.

⁶ Feehily, Mediation, s.29.

⁷ Feehily, Mediation, s.32.

⁸ Feehily, Mediation, s.33.

Anglosakson hukuk sisteminin kısmen veya tamamen parçası olan ülkelerde 1970 sonları itibariyle yer edinmeye ve uygulanmaya başlanmıştır.⁹

Klasik yargısal mekanizmaların dışında uyuşmazlığın alternatif yöntemlerle çözümlenmesini ve ortadan kaldırılmasını sağlayan hukuki yöntemler alternatif uyuşmazlık çözüm yolları olarak isimlendirilmektedir.¹⁰ Günümüzde arabuluculuk bu alternatif yöntemlerden birisi olarak nitelendirilmektedir ve çağdaş uyuşmazlık çözümünde önemli yer tutmaktadır. Özellikle de tahkim yolu ile uluslararası ticari uyuşmazlığın çözümünde arabuluculuk kolaylaştırıcı bir vasıta olarak görülmektedir.¹¹

Günümüzde insanların ve toplumların hak arama ihtiyacını temelde müzakere, arabuluculuk, tahkim ve mahkemeler (yargı) gibi vasıtalarla giderdikleri bilinmektedir.¹² Bunlardan ilki olan müzakerenin insanlık tarihi kadar eskiye dayandığı tahmin edilmektedir. Bu noktada müzakere ile arabuluculuk müessesesi arasındaki temel farkı belirtmekte fayda vardır. Müzakerede taraflar kendi aralarında, üçüncü bir kişiye ihtiyaç duymaksızın uyuşmazlıkları çözmeye çalışır.¹³ Arabuluculuğun temelinde ise uyuşmazlığın bağımsız ve tarafsız üçüncü bir kişi yardımıyla çözümlenmesi fikri yer almaktadır.¹⁴ Bir başka ifadeyle; arabuluculuk, arabulucu tarafından yürütülen ve tarafların aktif katılımını gerektiren bir alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemidir. Arabulucu en az müdahale ile tarafların uzlaşmasını sağlamakla görevlidir ve uyuşmazlık hakkındaki nihai kararı taraflar bizzat kendileri verir.¹⁵

Arabuluculuk kavramının detaylarını açıklamadan önce uyuşmazlık ve çatışma kavramlarına değinmek ve akabinde arabuluculuk ile tahkime odaklanmakta fayda vardır. Uyuşmazlık, tıpkı çatışma gibi anlaşmazlık türleri arasında gösterilir ve uyuşmazlık kavramının temelinde hedeflerin gerçekleştirilmesi esnasında ortaya çıkan

⁹ Ewald Filler, **Commercial Mediation in Europe, An Empirical Study of the User Experience**, 5. Baskı, Wolters Kluwer, Croydon, 2012, s.1.

¹⁰ Elif Kısmet Kekeç, **Arabuluculuk Yoluyla Uyuşmazlık Çözümünde Temel Aşamalar ve Taktikler**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016, s.1.

¹¹ Thomas Schultz, Federico Ortino ve Jason Mitchenson, **The Oxford Handbook of International Arbitration**, Oxford University Press, 2020, s. 283.

¹² Vedat Ahsen Coşar, **“Dünyada Arabuluculuk Uygulamaları Konferansı”**, Türkiye Barolar Birliği Yayınları : 216, Ankara, 201, s.6.

¹³ Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Arabuluculuk Daire Başkanlığı, **Temel Arabuluculuk Eğitimi Katılımcı Kitabı**, ARCS Matbaacılık, Ankara, 2019, s.7.

¹⁴ Liebmann, s.10.

¹⁵ Liebmann, s.11.

rekabet yer almaktadır.¹⁶ Bununla beraber uyuşmazlığın şiddeti, yaşanma sıklığı, devam süresi veya karmaşıklığı artar ise söz konusu olan ‘çatışma’ olacaktır. Hukuki anlamda ise uyuşmazlık çatışmanın ilk adımı olarak görülmekle birlikte taraflarından birisinin diğerinden herhangi bir talepte bulunup bulunmamış olması uyuşmazlığın çatışmaya dönüşüp dönüşmediğini tespit etmeyi kolaylaştırır. ¹⁷

Arabuluculuk ve tahkim kavramlarının batı hukuk literatüründe tanımları oldukça nettir: tahkimde tarafların uyuşmazlıklarını üçüncü tarafsız bir kişiye (hakem) veya kişilere (hakem heyeti) götürdüğü ve bu kişi veya kişilerin uyuşmazlığın sonucunu karara bağladıkları görülmektedir. Tahkim tıpkı mahkeme yargısında olduğu gibi uyuşmazlığın taraflarından bağımsız dış bir otorite tarafından verilen karar ile çözümün sağlandığı yöntemdir. ¹⁸Ancak söz konusu arabuluculuk olduğunda taraflar uyuşmazlık hakkında bizzat kendileri karar alır ve arabulucunun görevi tarafların yararı için süreci ve tarafların sulh olmasını kolaylaştırmaktır. Görüldüğü üzere üçüncü taraf olan hakemin yahut hakem heyetinin¹⁹ tahkim yargılamasında karar verme yetkisi var iken arabuluculukta süreci yöneten arabulucunun böyle bir yetkisi ve görevi yoktur. ²⁰ Fakat yine belirtmek gereklidir ki terminolojik değişiklikler farklı hukuk sistemlerinde mevcuttur. Örneğin Çin’de arabuluculuk kavramı²¹ batı literatüründe yer alan alternatif uyuşmazlık çözümü kapsamındaki arabuluculuk kavramından oldukça farklıdır. ²²

Türk hukukunun arabuluculuğun hukuki düzenlemelerle bir müessese olarak kabul etmesi ilk kez 2012 yılında mümkün olmuştur.²³ 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu (HUAK) 22 Haziran 2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir; böylelikle de Türk hukukunda arabuluculuk müessesesinin

¹⁶ Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Arabuluculuk Daire Başkanlığı, **Temel Arabuluculuk Eğitimi Katılımcı Kitabı**, ARCS Matbaacılık, Ankara, 2019, s.15.

¹⁷ Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Arabuluculuk Daire Başkanlığı, **Temel Arabuluculuk Eğitimi Katılımcı Kitabı**, ARCS Matbaacılık, Ankara, 2019, s.15.

¹⁸ Hakan Yıldırımoglu, “Avrupa Ülkelerinde Ticari Arabuluculuk Uygulamaları”, **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Hukuk Sayısı**, Cilt: 2, Sayı: 44, 2022, s.945.

¹⁹ Tahkim yargılamasında karar veren alanında uzman kişilere hakem adı verilmektedir. Şayet birden fazla hakem var ise bu durumda hakem heyeti ifadesi kullanılmaktadır.

²⁰ Schultz, s. 284.

²¹ Çin’de Mahkemelerin dahil olduğu arabuluculuk süreçlerinde Çinli yargıçların aynı uyuşmazlıkta kimi zaman arabulucu kimi zaman da hakem gibi hareket ettiği bilinmektedir.

Bkz. Schultz, s. 284.

²² Schultz, s. 284.

²³ Levent Akın, “İkinci Yılında Dava Şartı Arabuluculuk Alanında Gelişmeler ve Öneriler”, **Sosyal Güvenlik Dergisi**, Cilt:10, Sayı:1,2020, s.1.

temelleri atılmış; arabuluculuk bir alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak işlerlik kazanmıştır. Hemen akabinde 26 Ocak 2013 tarihinde Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Yönetmeliği Resmî Gazete 'de yayımlanmıştır. ²⁴ Anayasa Mahkemesi'nin verdiği kararlarda²⁵ arabuluculuğun alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak tanımlandığı görülmüştür. Aynı zamanda yargısal mekanizmaların yerini almaya çalışan ve bu mekanizmalarla rekabet halinde olan bir yöntem değil de uyuşmazlıkları çözmek adına getirilmiş tamamlayıcı bir yöntem olduğuna vurgu yapılmıştır.²⁶

2017 yılında ise ülkemizde ilk defa zorunlu arabuluculuk müessesesi (dava şartı arabuluculuk) düzenlenmiştir; ²⁷ bunun doğal bir sonucu olarak, kimi uyuşmazlıkların yargı yolu ile çözümlenmesi ancak ve ancak öncesinde bir arabuluculuk faaliyeti gerçekleşmiş olması şartı ile mümkün hale gelmiştir. Günümüz itibariyle ülkemizde dava şartı olarak arabuluculuk bazı iş hukuku uyuşmazlıkları ve ticari davalar bakımından söz konusudur. Bu hususların hangileri olduğu ilgili kanunlarda (çoğunlukla 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu, 7155 sayılı Kanunun ile 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu)²⁸ yer almaktadır. Zorunlu arabuluculuğun söz konusu olduğu bir durumda taraflardan birisinin arabuluculuğu dikkate almaksızın doğrudan yargı yoluna başvurması halinde davanın dava şartı yokluğu sebebiyle usulden reddedileceği bilinmektedir.

²⁴ Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Arabuluculuk Daire Başkanlığı, **Temel Arabuluculuk Eğitimi Katılımcı Kitabı**, ARCS Matbaacılık, Ankara, 2019, s.7.

²⁵ “Alternatif uyuşmazlık çözümü kavramında geçen alternatif terimi, mahkemelere alternatif bir yol olarak kullanılamaz... Nitekim Kanun'un genel gerekçesinde de Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemler, aslında yargı sistemi içle rekabet içinde olmadığı gibi, amaç yargısal yollara başvuru imkanını otaadan kaldırmak da değildir. Develete ait olan yargı yetkisinin mutlak egemenliğine zarar vermeden uyuşmazlıkların daha basit ve kolay çözümü amaçlanmaktadır. ”

Anayasa Mahkemesi 10.07.2013 tarih E. 2012/94 K.2013/89 sayılı kararı RG:25.01.2014/28893.

²⁶ Faruk Kerem Giray, “Tenfize İlişkin Üç Soru: Tenfize Konu Yabancı İlâmın Hukuk Devletinden Sadır Olması Gerekir Mi? Arabuluculuk Neticesinde Yapılan Sulh Anlaşması Tenfiz Edilebilir Mi? Yabancı Mahkemeden Sadır Ödeme Emri Kararı Tenfiz Edilebilir Mi? ”, **Public and Private International Law Bulletin**, Cilt: 39, Sayı: 2, 2019, s.628.

²⁷ Akın, s.1.

²⁸ İş Mahkemeleri Kanunu Madde 3 ;7155 sayılı Kanun Madde; Türk Ticaret Kanunu Madde 5/A.

1.2. ARABULUCULUK TÜRLERİ

Arabuluculuk türleri ile ilgili sınıflandırma yapılırken çeşitli kriterler esas alınabilmektedir. Kanuni bakımdan incelendiğinde ilk göze çarpan ayrım geleneksel(adi) arabuluculuk ile nitelikli arabuluculuk ayrımıdır. Bu ayrıma göre nitelikli arabuluculuk kanuna uygun olarak gerçekleştirilen arabuluculuğa işaret etmekteyken, adi arabuluculuk bu kanun kapsamına girmeyen arabuluculuklardır ve alalade kişiler tarafından gerçekleştirilir.²⁹ Öte yandan, nitelikli arabuluculuk, sicillere kayıtlı arabulucular tarafından kanuna uygun şekilde yürütülmektedir.

Nitelikli arabuluculuk kendi içerisinde dava şartı arabuluculuk ile ihtiyari arabuluculuk olarak ikili bir ayrıma tabi tutulmaktadır.³⁰ Dava şartı arabuluculuk, yukarıda açıklanan zorunlu arabuluculuktur. Türk hukukunda kural olarak arabuluculuk ihtiyari olan bir müessesedir. Kanunlarda düzenlenmiş özel durumlar söz konusu olduğunda zorunlu arabuluculuk karşımıza çıkmaktadır.³¹ Bu durumu 6325 Sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu’nun tanımlar başlıklı 2. maddesinin b bendinin lafzi yorumundan anlayabilmekteyiz. Burada arabuluculuğun tanımı şu şekilde yapılmıştır:

“Sistematiik teknikler uygulayarak, görüşmek ve müzakerelerde bulunmak amacıyla tarafları bir araya getiren, onların birbirlerini anlamalarını ve bu suretle çözümlerini kendilerinin üretmesini sağlamak için aralarında iletişim sürecinin kurulmasını gerçekleştiren, tarafların çözüm üretmediklerinin ortaya çıkması hâlinde çözüm önerisi de getirebilen, uzmanlık eğitimi almış olan tarafsız ve bağımsız bir üçüncü kişinin katılımıyla ve ihtiyarî olarak yürütölen uyuşmazlık çözüm yöntemini...”³² ifade eder.

²⁹ Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Arabuluculuk Daire Başkanlığı, **Temel Arabuluculuk Eğitimi Katılımcı Kitabı**, ARCS Matbaacılık, Ankara, 2019, s.36.

³⁰ Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Arabuluculuk Daire Başkanlığı, **Temel Arabuluculuk Eğitimi Katılımcı Kitabı**, ARCS Matbaacılık, Ankara, 2019, s.36.

³¹ Sila Gürün Yılmaz ve İbrahim Enes Altan, “Hukuki Uyuşmazlıklarda Zorunlu ve İhtiyari Arabuluculuk ve Davalara Etkisi”, **Montaq Makaleler**, 27.02.2019, <https://www.mondaq.com/turkey/arbitration-dispute-resolution/785168/hukuki-uyu351mazl305klarda-zorunlu-ve-304htiyari-arabuluculuk-ve-davalara-etkisi>, (17.06.2022).

³² 6325 Sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Madde 2(b).

1.3. TÜRK HUKUKUNDA SULH KAVRAMI VE HUKUKİ MAHİYETİ

Genel olarak ifade etmek gerekirse sulh (barış) kavramı karşıt taraflar arasındaki menfaatlerin uyuşmasının sağlanmasıdır.³³ Hukuki anlamda sulh çeşitli uyuşmazlıklarda karşımıza çıkabilmektedir; bu uyuşmazlıklar devletlerarasında, kamu ile özel hukuk kişileri arasında veya sadece özel hukuk kişileri arasında olabilir. Ulu önder Mustafa Kemal Atatürk'ün ortaya koyduğu “*yurtta sulh, cihanda sulh*” prensibi Türkiye Cumhuriyeti'nin iç ve dış politikasının olmazsa olmaz unsurları arasındadır.³⁴ Arabuluculuk da bu politika ile bağdaşan bir müessesedir. Ancak elbette ki bu çalışmada yalnızca özel hukuk uyuşmazlıkları ile ilişkilendirilen arabuluculuk ve sulh kavramları ele alınacaktır.

Ülkemiz hukukunda sulh sözleşmeleri değerlendirilirken mahkeme içi yahut mahkeme dışı sulh sözleşmesi olup olmadığı önem taşımaktadır. Özellikle de sulhun etkisi söz konusu olduğunda büyük farklılıklar söz konusudur. Bu hususa bir sonraki alt başlıklarda detaylarıyla yer verilmiştir. Maksat bakımından da mahkeme önündeki sulh ile mahkeme dışında gerçekleşen sulh arasında farklılıklar bulunmaktadır. Mahkeme dışında gerçekleştirilen sulhun asıl amacı tarafların arasındaki uyuşmazlığın yargı makamlarına intikalinin önüne geçmektir.³⁵ Geçerli bir sulh sözleşmesi varlığına rağmen yargı yollarına başvurulursa sulhu davada bir def'i olarak öne sürmek mümkündür.

Konunun detaylarına değinmeden önce sulh ile arabuluculuk arasındaki ilişkiyi netleştirmekte fayda vardır. Sulh da tıpkı arabuluculuk gibi alternatif uyuşmazlık çözümleri arasında gösterilmektedir ve alternatif uyuşmazlık çözümleri arasında birbirine en yakın olan müesseselerdir.³⁶ Yine de arabuluculuk alelade sulh yöntemlerine nazaran çok daha sistemli ve kapsamlı çözümler içeren bir uyuşmazlık çözüm yöntemidir.³⁷

³³ Hamza Eroğlu, “Yurtta Sulh Cihanda Sulh”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Cilt:1, Sayı:2, 1985, s.435.

³⁴ Eroğlu, s.437.

³⁵ Kılınç, s.510.

³⁶ Atila Erkal, “Türk, Alman Ve İsviçre İdare Hukukunda Arabuluculuk”, **Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:12, S:1, 2022, s. 44.

³⁷ Emre Kıyak, “**Tarafları Bağlayıcı Arabuluculuk Anlaşmalarının Hukuki Niteliği ve Dava Açma Yasağı Etkisi Üzerine Düşünceler**”, Lexpera Blog, 4 Mayıs 2023, <https://blog.lexpera.com.tr/taraflari-baglayici-arabuluculuk-anlasmalarinin-hukuki-niteligi-ve-dava-acma-yasagi-etkisi-uzerine-dusunceler/>.(12.05.2023).

Tarafların sulh olması arabuluculuk, tahkim veya yargı sürecinden bağımsız olabilir. Ancak şayet arabuluculuk müessesesine dava öncesinde başvurulmuş ve bir anlaşmaya varılmış ise söz konusu anlaşma belgesi mahkeme dışı sulh niteliğindedir.³⁸ Öte yandan, dava açıldıktan sonra taraflar arabuluculuğa başvurur ve arabuluculuk süreci sonucunda vardıkları anlaşmanın hükme geçirilmesini sağlarlarsa bu anlaşma mahkeme içi sulha dönüştürülmüş sayılacak ve kesin hüküm sonucunu doğuracaktır.³⁹

Benzer şekilde ilgili şartları taşıyan bir sulh anlaşması hakem kararı olarak da tespit edilebilir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu Madde 434'te sulh ile ilgili şu ifadelere yer verilmiştir: *“Tahkim yargılaması sırasında taraflar uyuşmazlık konusunda sulh olurlarsa, tahkim yargılamasına son verilir. Tarafların talebi, ahlâka veya kamu düzenine aykırı değilse ya da tahkime elverişli olan bir konuya ilişkin ise sulh, hakem kararı olarak tespit edilir.”* Sulhun tanımı bazı Yargıtay kararlarında da yer almaktadır. Örneğin Yargıtay'ın 2009 yılında verdiği bir kararda sulh ile ilgili şu ifadelere yer verilmiştir:

*“Hemen belirtmelidir ki, usul hukukunda düzenlenmemekle beraber sulh bir usul anlaşması niteliğini taşıdığı gibi aynı zamanda bir maddi hukuk işlemidir. Başka bir ifade ile sözleşmedir. Bununla taraflar bazı hak ve borçlarından vazgeçerek rıza ile aralarındaki çekişmeye son vermek istemektedirler. Öğretide ve uygulamada da aynen benimsenmiştir. Ne var ki tarafların belirlenen sulh beyanları karşısında mahkemece, sulh anlaşmasının tasdikiyle yetinilmesi gerekirken taşınmazın tahliyesine yönelik karar verilmiş olması doğru değildir.”*⁴⁰

Singapur Konvansiyonu'na ek olarak, Türk hukukunda sulha ilişkin düzenlemelerin Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) madde 313 ve devamında yer aldığı görülmektedir. HMK kapsamındaki sulh anlaşmaları mahkeme huzurunda gerçekleştirilen sulhu düzenlemektedir.⁴¹ Hukuki niteliği bakımından sulh kavramını değerlendirirken mahkeme önünde gerçekleştirilen sulh ile mahkeme dışında yapılan sulh anlaşması ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Şüphesiz ki bunlardan ilki HMK kapsamına girmekte iken diğeri Singapur Konvansiyonu, HUAK veya yalnızca Türk Borçlar Kanunu kapsamında değerlendirilmektedir. Literatürümüze yeni eklenen Singapur Konvansiyonu kapsamındaki sulh anlaşmaları ise ayrı bir başlık altında ve ilerleyen bölümlerde incelenecektir. Yargıtay'a göre sulhun bir başka tanımı ise

³⁸ Mine Akkan, “Arbuluculuk Faaliyeti Sonucunda Anlaşılan Hususlarda Dava Açma Yasağı ve Sonuçları”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 20, Sayı:2, 2018, s.14.

³⁹ Akkan, s.15.

⁴⁰ Yargıtay Hukuk Dairesi, 2009/11750 E. 2009/13880 K.

⁴¹ Ayşe Kılınç, “Mahkeme Dışında Yapılan Sulh ve Yargılamaya Etkisi”, **İstanbul Hukuk Mecmuası**, Cilt:77, Sayı:2, 2019, s.507.

şöyledir: “Bilindiği üzere; sulh, tarafların aralarındaki uyuşmazlığı karşılıklı iradeleri ile bir çözüme bağlamalarıdır: Bu mahiyeti itibariyle de icap ve kabul ile oluşan bir sözleşme niteliği taşır. Sulhun sözleşme olması onun tek taraflı değil gene tarafların karşılıklı anlaşmaları ile bozulabileceğinin kabulünü gerektirir. ” ⁴² Yukarıdaki tanımda da görüldüğü üzere sulh sözleşme niteliğinde kabul edilmektedir. Davaya son veren işlemler arasında yer alan sulh her iki tarafın da iradesinin uyuşması ile gerçekleştirilir. Bu yönü ile sulh müessesesi feragat ve kabulden ayrılmaktadır.⁴³ Bir başka ifadeyle, tek taraflı irade beyanı ile sulh anlaşmasının bozulması mümkün değildir. Bu yönüyle sulh anlaşması “tahkim şartı” veya “tahkim sözleşmesi” ile de benzerlik göstermektedir. Örneğin: taraflardan birisi tahkim şartını dikkate almayarak uyuşmazlığı herhangi bir yerel mahkeme önüne götürürse, karşı tarafın ilk itirazda bulunması ile söz konusu mahkeme yetkisizlik kararı verecektir. Bunun temel sebeplerinden birisi, geçerli bir tahkim sözleşmesi varlığında taraflardan birisi tek taraflı irade beyanını kullanarak bu tahkim sözleşmesinden dönememesidir. ⁴⁴Bir başka ifadeyle; tarafların sulh anlaşmasında veya tahkim sözleşmesi ile iradelerini hâlihazırda ortaya koymuş oldukları ve uyuşmazlığın çözümlendiği düşünülür.

Yine benzer bir şekilde, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun 2019 tarihli kararında: “Davadan feragat ve davayı kabul tek taraflı usul işlemidir; bu nedenle karşı tarafın izni ve mahkemenin onayına gerek kalmaksızın hüküm ifade eder. Sulh ise bir sözleşme olup, iki taraflıdır ve yapılabilmesi için her iki tarafın iradesinin birbiri ile uyuşmasını gerektirir. ” ⁴⁵ ifadelerine yer verilmiştir.

Sulh anlaşması Türk Borçlar Kanunu’nda düzenlenen sözleşmeler arasında yer almamaktadır. Dolayısıyla mahkeme önünde gerçekleşmemiş arabuluculuk sözleşmelerinin hukuki statüsü Türk Borçlar Kanunu’na göre isimsiz sözleşme olup kendine has (sui generis) bir yapıda kabul edilebilir.⁴⁶

⁴² Yargıtay 1. Hukuk Dairesi 05.03.2007 tarihli 2007/544 E. 2007/2151 K.

⁴³ Kılınç, s.506.

⁴⁴ Mustafa Serdar Özbek, “Tahkim İlk İtirazı Üzerine Tahkim Sözleşmesi Üzerinde Yapılan Mahkeme Denetimi”, **Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:1, Sayı:2, 2019, s.182.

⁴⁵ Yargıtay HGK 21.03.2019 tarihli 2017/120 E. 2019/334.

⁴⁶ Kılınç, s.510.

1.3.1. Mahkeme Önündeki Sulh

Hukuk Muhakemeleri Kanunun 137. maddesi gereğince şayet söz konusu dava tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği dava ise hakim ön inceleme aşamasında tarafları sulha veya arabuluculuğa teşvik eder ve bu hususlar tutanağa geçirilir. Bu hüküm 2012 öncesi yalnızca sulh kavramını içermekte iken 7 Haziran 2012 tarihli ve 6325 Sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu 35. maddesi ile sulha ek olarak arabuluculuk ifadesi de eklenmiştir. Mahkeme ön inceleme duruşmasına davet ederken tarafların sulh için gerekli hazırlığı yapmalarının da içeren bir davetiye gönderir.⁴⁷

HMK Madde 313/1 incelendiğinde sulhun hukukumuzdaki tanımının şu şekilde yapıldığı görülmektedir: *“Sulh, görülmekte olan bir davada, tarafların aralarındaki uyuşmazlığı kısmen veya tamamen sona erdirmek amacıyla, mahkeme huzurunda yapmış oldukları bir sözleşmedir.”*⁴⁸ Yukarıdaki tanımdan da anlaşılabileceği üzere, HMK kapsamındaki bir sulh için öncelikle görülmekte olan bir davanın varlığı gereklidir. Ayrıca tarafların akdedecekleri sulh anlaşmasının mahkeme huzurunda yapılması beklenmektedir. Bu şartları sağlamayan bir sulh, HMK kapsamında değerlendirilemeyecektir ve şartlarını sağlaması halinde, mahkeme dışında gerçekleştirilen sulh anlaşmasının hukuki etkileri ve sonuçlarını doğurabilecektir. HMK Madde 314’te sulhun hüküm kesinleşene kadar yapılabileceği belirtilmiştir. Dolayısıyla, açık bir davanın bulunması ve hükmün kesinleşmemiş olması HMK kapsamında sulh olabilmek için gerekli kanuni şartlardır.⁴⁹ Tüm bunlara ek olarak mahkeme dışında akdedilmiş olan bir sulh sözleşmesinin mahkeme içi sulha dönüştürülmesi de mümkündür. Yargıtay’ a göre:

*“Taraflar, mahkeme dışında yaptıkları sulh sözleşmesini mahkemeye vererek, buna göre davada sulh olduklarını bildirirlerse mahkemeye sulh sözleşmesinin mahkemeye verildiğinin tutanağa yazılıp, sözleşme okunduktan sonra tutanağın taraflara veya vekillerine imza ettirilmesi gerekir. Bu şekilde mahkeme dışı sulh mahkeme içi sulha dönüşür. Mahkeme, taraflar sulha göre karar verilmesini isterlerse, sulh sözleşmesine göre karar verir.”*⁵⁰

Yukarıdaki Yargıtay kararında da belirtildiği üzere, mahkeme dışında

⁴⁷ Hukuk Muhakemeleri Kanunu Madde 139(1)(b).

⁴⁸ HMK Madde 313/1.

⁴⁹ HMK Madde 314/1.

⁵⁰ Yargıtay 8. HD, E. 2018/6814 ve K. 2020/7271, T. 16.11.2020.

gerçekleştirilen sulhun mahkeme huzurunda gerçekleştirilen sulha dönüştürülmesi işleminde maddi hukuk bakımından da geçerli olan bir sulh sözleşmesinin mahkemeye ibraz edilmesi gerekmektedir. Fakat taraflardan birisinin gerçekleştirilen sulhu inkar etmesi halinde diğer taraf sulhun gerçekleştiğini her türlü uygun hukuki delillerle ispat etmelidir.⁵¹

HMK kapsamında ve mahkeme önünde gerçekleştirilen sulh bakımından ispat sorunu bulunmamaktadır. Mahkeme içinde gerçekleştirilmiş bir sulh sonucu imzalanan sulh anlaşması HMK'ya tabi olacağı için hem usul hukuku hem de Türk borçlar hukuku karakterlerine haizdir.⁵² Mahkeme huzurunda gerçekleştirilen sulhun en önemli etkisi ilgili bulunduğu davayı sona erdirmesi ve kesin hüküm gibi hukuki sonuç doğuracak olmasıdır.⁵³ Bu noktada İcra İflas Kanunu'nun 38. maddesinde de belirtildiği üzere ilamlı icra takibi hükümleri dikkate alınacaktır.⁵⁴

Taraflarca sulh anlaşmasının akdedilmesinin maddi hukuk ve özel hukuk açısından çeşitli sonuçları olabilir. Geçerli bir sulh anlaşmasının varlığı, maddi hukuk bakımından borçların sona ermesi; usul hukuku dikkate alındığında ise dava veya davaların sona ermesi anlamına gelebilmektedir.⁵⁵ Bu durum sulhun etkisi başlıklı HMK Madde 315/1'de şu şekilde ifade edilmiştir: *“Sulh, ilgili bulunduğu davayı sona erdirir ve kesin hüküm gibi hukuki sonuç doğurur. Mahkeme, taraflar sulha göre karar verilmesini isterlerse, sulh sözleşmesine göre; sulha göre karar verilmesini istemezlerse, karar verilmesine yer olmadığına karar verir.”*⁵⁶ Elbette ki geçerli bir sulh sözleşmesinin ön şartı akdedilen sözleşmenin öncelikle maddi hukuka göre geçerli bir sözleşme olmasıdır.⁵⁷ Sulhun uyuşmazlığa veya davaya etkisi sulhun mahkeme önünde gerçekleştirilip gerçekleşmemiş olması ile ilgilidir. Şayet HMK Kapsamında ve mahkeme önünde gerçekleştirilmiş bir sulh söz konusu ise yukarıda bahsi geçen HMK 315/1 söz konusu olacaktır.

⁵¹ Kılınç, s.514.

⁵² Agah Kürsat Karauz, **Sulh Sözleşmesi**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2011, s.1.

⁵³ HMK Madde 315/1.

⁵⁴ İİK Madde 38.

⁵⁵ Uğur Can Metin, “Maddî Hukuk Anlamında Sulh Sözleşmesi”, **Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 11, Sayı: 1, 2016, s.291.

⁵⁶ HMK Madde 315/1.

⁵⁷ Kılınç, s.512.

1.3.2. Mahkeme Dışında Gerçekleştirilen Sulh

Genel anlamda ceza yargısı ile idari yargı ile ilişkili davalar arabuluculuk kapsamı dışındadır. Ancak elbette ki idarenin taraf olduğu özel hukuk uyuşmazlıklarının arabuluculukla çözümlenmesi mümkündür.⁵⁸ Ayrıca, taraflar arasındaki uyuşmazlığın arabuluculuğa elverişli olması gereklidir. HUAK Madde 1/2 ‘de bu ihtiyari arabuluculuğun kapsamı ve sınırları çizilirken şu ifadelere yer verilmiştir: *“Bu Kanun, yabancılık unsuru taşıyanlar da dâhil olmak üzere, ancak tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri iş veya işlemlerden doğan özel hukuk uyuşmazlıklarının çözümlenmesinde uygulanır. Şu kadar ki, aile içi şiddet iddiasını içeren uyuşmazlıklar arabuluculuğa elverişli değildir.”*⁵⁹ Mahkeme dışında gerçekleştirilen sulh anlaşmalarının tarafların irade serbestisi kapsamında akdedilmesi mümkündür. Sözleşme özgürlüğü başlıklı Türk Borçlar Kanunu Madde 26’da irade serbestisini şu şekilde düzenlemiştir: *“Taraflar, bir sözleşmenin içeriğini kanunda öngörülen sınırlar içinde özgürce belirleyebilirler.”*⁶⁰ Görüldüğü üzere, kanunun cevaz verdiği konularla sınırlı olmak kaydıyla tarafların sulh anlaşması akdetmesinin herhangi bir sakıncası yoktur. Böyle bir durumda, HMK kapsamı dışında akdedilen sulh anlaşması maddi hukuk sözleşmesi olarak geçerli olabilecektir. Bu husus HMK Madde 313’ün gerekçesinde açıkça belirtilmiştir. Burada da belirtildiği üzere mahkeme dışında gerçekleştirilen sulh, borçlar hukukuna tabi olacaktır.⁶¹

İhtiyari arabuluculuk müessesesi, Türk Borçlar Kanunu’nda (TBK) düzenlenen sözleşme özgürlüğü ilkesinin yanında medeni usul hukuku kapsamında yer alan tasarruf ilkesi ile de ilişkilendirilebilir. Tasarruf ilkesine göre tarafların uyuşmazlıklarını sona erdirmeye maksadı ile faydalanabileceği kurumlar: feragat, kabul ve sulh şeklindedir.⁶² Bu işlemler aynı zamanda davaya son veren hukuki işlemlerdir.⁶³

Mahkeme önünde gerçekleşmemiş olan bir sulh sonucu imzalanan sulh anlaşması TBK’ya tabidir ve şekil serbestisi ilkesi⁶⁴ gereği herhangi bir şekle bağlı

⁵⁸ İlker Koçyiğit ve Alper Bulgur, **Ticari Uyuşmazlıklarda Dava Şartı Arabuluculuk**, Monopol Yayınları, Ankara, 2019, s.16.

⁵⁹ 6325 Sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Madde 1/2.

⁶⁰ 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Madde 26.

⁶¹ Kılınç, s.509.

⁶² Kılınç, s.506.

⁶³ Kılınç, s.506.

⁶⁴ TBK 12/1.

tutulmamıştır; ancak söz konusu hukuki ilişkinin konusunun şekle tabi olması halinde sulh sözleşmesinin de bu şekil şartlarını yerine getirmesi gerekir. Aksi durumda sulh anlaşması geçerli kabul edilmez.⁶⁵ Burada belirtmek gerekir ki bir sulh anlaşması HUAK veya Singapur Konvansiyonu kapsamında ise 7445 sayılı kanunun da getirdiği yenilikler de dikkate alındığında icra edilebilirlik noktasında alelade maddi hukuk sözleşmelerinin icrasına nazaran farklı kolaylıkların söz konusudur.

Singapur Konvansiyonu öncesindeki hukuk atmosferini yorumlamak gerekirse, arabuluculuk sonucunda akdedilen sulh anlaşmalarının bir başka ülkedeki etkisi maddi hukuk sözleşmesinin yarattığı etki ile aynıdır. ⁶⁶ Gerçekten de sözleşme özgürlüğü ve tarafların iradesi dikkate alınarak arabuluculuk sonucunda akdedilmiş sulh anlaşmalarının hukuki mahiyetini belirlerken sözleşme hukukuna yönelmek çoğu ülkede alışlagelmiş olan yöntemdir. ⁶⁷ Hem Anglosakson Hukuk Sistemi'nde hem de Kıta Avrupası Hukuk Sistemi'nde riayet edilmeyen sulh anlaşmalarının akibetini belirlerken sözleşmeye aykırılık hükümlerine dayanıldığını söylemek mümkündür.⁶⁸ Bu şartlar altında taraflardan birisinin sulh anlaşmasına riayet etmemesi durumunda öngörülen en makul hukuki yol diğer tarafın dava açarak hakkını aramasıdır.

Genellikle arabuluculuk anlaşması ile çözüme ulaştırılan uyuşmazlığın sonrasında icra edilebilirlik riski ile karşı karşıya olduğu bilinir. Gerçekten de taraflardan birisi sulh anlaşmasına riayet etmezse ne olacağı hususu her zaman değerlendirilmelidir. ⁶⁹ Elbette ki Singapur Konvansiyonu'na taraf olmayan ülkeler bakımından değerlendirildiğinde sulh anlaşmalarının hukuki statüsü yine aynı şekilde maddi hukuk sözleşmesi niteliğinde kalmaya devam edebilir. Ülkemizde söz konusu mahkeme dışında gerçekleştirilen ihtiyari arabuluculuk sonucunda imzalanan bir ticari ve milletlerarası nitelikte bir sulh anlaşması olduğunda dikkate alınacak ilgili hukuk düzenlemeleri: HUAK, TBK ve Singapur Konvansiyonu olacaktır.

⁶⁵ Kılınç, s.511.

⁶⁶ Hacı Can ve Ekin Tuna, **Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Temel Bilgiler**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022, s.510.

⁶⁷ Yun Zhao, "The Singapore mediation convention: A version of the New York convention for mediation? ", **Journal of Private International Law**, Cilt: 17, Sayı: 3, s.538.

⁶⁸ Zhao, s.549.

⁶⁹ Ronan Feehily, "The Legal Status and Enforceability of Mediated Settlement Agreements", **Hiberian Law Journal**, Cilt:1, Sayı: 12, 2013, s.2.

1.3.2.1. İlgili Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Düzenlemeleri

6325 Sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu (HUAK) bir çerçeve düzenleme niteliğindedir. Bu kanunun 14. Maddesi'nde: *“Başkaca bir usul kararlaştırılmadıkça arabulucu veya arabulucular taraflarca seçilir.”* ifadelerine yer verildiği görülmüştür. Bu kanunda kurumsal arabuluculuk düzenlenmemiş olsa da bu maddede yer alan ifadeden anlaşılabacağı üzere tarafların başka usul kararlaştırması, dolayısıyla kurumsal arabuluculuğu tercih etmesinin kanunen herhangi bir sakıncası bulunmamaktadır.⁷⁰

HUAK Madde 18'e göre anlaşma belgesinin ilam niteliğinde sayılacağı belirtilmiştir. 6325 Sayılı Kanun 18/5'e göre *“Arabuluculuk faaliyeti sonunda anlaşmaya varılması hâlinde, üzerinde anlaşılan hususlar hakkında taraflarca dava açılmaz.”*⁷¹ Bu durum dava açma yasağı olarak isimlendirilmektedir.

Kanunu Yönetmeliği Madde 21/7⁷²'de de benzer şekilde dava açma yasağına ilişkin eklemelerin bulunduğu görülmüştür. Her ne kadar dava açma yasağı ibaresi kullanılsa da elbette ki dava açmak hak arama özgürlüğü kapsamında mümkündür. Burada kastedilen sulh sözleşmesinde yer alan hususlarla alakalı olarak mahkemenin esas hakkında bir değerlendirme yapamayacağıdır.⁷³

1.3.2.2. İlgili Türk Borçlar Kanunu Düzenlemeleri

Sulhun mahkeme dışında gerçekleşmiş olduğu haller arasına tarafların mahkeme dışında sulh oldukları tüm durumlar girebilir. Bu noktada TBK'ya ek olarak Singapur Konvansiyonu ve HUAK kapsamındaki arabuluculuk faaliyetlerinin de değerlendirilmesi gerekir.

Maddi hukuk sözleşmesi niteliğinde olan sulh sözleşmesinde taraflardan herhangi birisi sözleşmeden dönebilir yahut her iki taraf da anlaşarak sözleşmeyi feshedebilir.⁷⁴ Ayrıca derdest davalar tarafların mahkeme dışında gerçekleştirdiği

⁷⁰ Koçyiğit ve Bulgur, s.34.

⁷¹ 7036 Sayılı Kanun ile bu ekleme yapılmıştır.

⁷² Arabuluculuk Kanunu Yönetmeliği Madde 21/7.

⁷³ Akkan, s. 3.

⁷⁴ Kılınç, s.512.

sulhtan her zaman etkilenmemektedir.⁷⁵Bu noktadan hareketle, HMK kapsamında olan bir sulh sözleşmesinin yalnızca TBK kapsamındaki sulh sözleşmesinden farklı etkisi olduğunu ifade etmek mümkündür.

1.3.2.3. İlgili Singapur Konvansiyonu Düzenlemeleri

Singapur Konvansiyonu küreselleşmenin sonucu olarak uyuşmazlık çözümünde ortak hukuk kuralları ve uygulamalarının oluşturulması maksadıyla atılan önemli adımların en sonuncusudur.⁷⁶ Konvansiyon, milletlerarası niteliğe haiz ve arabuluculuk sonucunda ortaya çıkan sulh anlaşmalarının konvansiyona taraf devletlerde icrasını ve de kesin delil etkisine haiz olmasını amaçlamaktadır. Bu ise, konvansiyon sayesinde milletlerarası nitelikte olan ve arabuluculuk faaliyeti sonucunda ortaya çıkan sulh anlaşmalarına yeni bir hukuki statü sağlaması ile mümkün hale gelmektedir.⁷⁷

Ülkemiz Singapur Konvansiyonu'na taraf olmasıyla beraber Singapur Konvansiyonu kapsamında sulh anlaşmalarının nasıl icra edileceği, bu süreç için öngörülen hukuki prosedürün nasıl olacağı ve bu kapsamdaki sulh anlaşmalarının hukuki etkileri hususlarında literatürde birbirinden farklı görüşler ortaya atılmıştır. 7445 sayılı İcra İflas Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Singapur Konvansiyonu kapsamındaki sulh anlaşmalarının icrası prosedürüne büyük ölçüde netlik kazandırmıştır. Bir sulh anlaşmasının Singapur Konvansiyonu kapsamında yer alması için bu anlaşmanın mahkeme veya tahkim yolu dışında akdedilmiş olması gerekmektedir.

Singapur Konvansiyonu'nun 1. maddesinin 1. fıkrasına bakıldığında, konvansiyon kapsamına arabuluculuk faaliyeti sonucunda imzalanmış olan, yazılı ve yapıldıkları sırada milletlerarası nitelikte olan ve de ticari nitelikteki bir uyuşmazlığın çözümüne yönelik olan sulh anlaşmalarının girdiği görülmektedir.

⁷⁵ Kılınç, s.510.

⁷⁶ Feehily, Mediation, s.29.

⁷⁷ Feehily, Mediation, s.199.

1.4. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE UYUŞMAZLIK ÇÖZÜMÜ

Avrupa Birliği içerisinde alternatif uyuşmazlık çözümüne ek olarak halihazırda yargı mekanizmalarının işleyişini kolaylaştırıcı düzenlemeler yer almaktadır. Uyuşmazlık çözümünün detaylarına geçmeden önce bu mekanizmaları kısaca özetlemekte fayda vardır.

Avrupa Birliği'nin kendi içerisinde mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizini kolaylaştırıcı nitelikte birtakım kurallar mevcuttur. Şöyle ki: Brüksel I Tüzüğü (*Brussels I Regulation*) 22 Aralık 2000 tarihli medeni ve ticari meselelerde yetkili mahkeme ve kararların tanınması ve tenfizine ilişkin EC 44/2001 sayılı hukuki metindir. Avrupa Konseyi bu önemli hukuk metnini 6 Aralık 2012 tarihinde tekrar düzenlemeye ilişkin kararı onaylamış, böylelikle de Brüksel Ia Tüzüğü (*Brussels I Bis Regulation, EU No: 1215/2012*), 9 Ocak 2013 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Brüksel Ia Tüzüğü'nün uygulanmaya başlaması ile Brüksel I Tüzüğü yürürlükten kalkmıştır.⁷⁸ Daha sonra ise, Brüksel Ia Tüzüğüne ek olarak aile hukuku ile ilgili uyuşmazlıklar bakımından Brüksel IIa Tüzüğü (*EU Regulation 2201/2003, Brussels II bis Regulation*) yürürlüğe girmiş, böylelikle de Avrupa Birliği usul hukuku anlamında ilerleme kaydedilmiştir.

Avrupa Birliği usul hukukunun temel taşı olan Brüksel Ia Tüzüğü'nün uygulama alanına baktığımızda, Brüksel Ia Tüzüğü Madde 1(2)(d) uyarınca tahkimin açıkça tüzüğün kapsamı dışında tutulduğunu görmekteyiz.⁷⁹ Bunun sebebi, Avrupa Birliği yasa koyucusunun Avrupa Birliği Tüzüklerinde özel hukuka dair detaylı düzenlemeler yapmaktan imtina ediyor oluşudur. Şüphesiz ki New York Konvansiyonu'nun varlığı ve söz konusu alanı hâlihazırda düzenliyor oluşu ve bu hususun 22 Aralık 2000 tarihli ve EC 44/2001 sayılı Tüzük ile bir kez daha netleştirilmesi bir diğer neden olarak gösterilebilir.⁸⁰

Tahkim, arabuluculuk ve iç hukuk yargı mekanizmaları arasında sıkı bir ilişki

⁷⁸ Bersun Sarıgül ve F. Candan Kavşat, "Avrupa Birliği Adalet Divanı Kararları Işığında Geçici, Koruyucu Tedbirler ve Milletlerarası Yetki", **Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:2, Sayı:1, 2016, s.147.

⁷⁹ Federico Ferretti, "EU Internal Market Law and the Law of International Commercial Arbitration: Have the EU Chickens Come Home to Roost?", **Cambridge Yearbook of European Legal Studies**, Cilt:24, 2022, s.142.

⁸⁰ Council Regulation (EC) No 44/2001 of 22 December 2000 on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters.

söz konusudur. Bilinmektedir ki bir tahkim kararının akıbetini belirleyen iç hukuk mekanizmasıdır; özellikle de kamu yararının gözetilmesinin yanında, Adalet Divanı'nın yerleşik içtihadına göre, Avrupa Birliği hukukunun gerekleri de bu aşamada ilgili mahkeme tarafından dikkate alınmalıdır.

Tahkim ile ilişkilendirilebilecek uluslararası konvansiyonlara bakıldığında New York Konvansiyonu'na ek olarak ilk göze çarpanlar: Avrupa Milletlerarası Ticari Hakemlik hakkında 21 Nisan 1961 tarihli Cenevre Sözleşmesi⁸¹, 15 Kasım 1965 tarihli Hukukî ve Ticari Konularda Adlî ve Gayrîadlî Belgelerin Yabancı Memleketlerde Tebliğine Dair Lahey Sözleşmesi⁸², 1 Şubat 1971 tarihli Hukukî ve Ticarî Konularda Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Sözleşmesi⁸³ ile ek protokolü⁸⁴ yer almaktadır. Buna ek olarak Avrupa Birliği'nden kaynağını alan ilgili tüzükler şu şekilde sıralanabilir: 22 Aralık 2000 tarihli ve (EC) 44/2001 sayılı Tüzük⁸⁵ ile 13 Kasım 2007 tarihli ve (EC) 1393/2007 sayılı Tüzük⁸⁶.

Avrupa Birliği'nde Alternatif Uyuşmazlık Çözümü hususuna gelirsek, Avrupa Birliği içerisinde bu alanda ülkeden ülkeye farklı mekanizmalar bulunmaktadır.⁸⁷ Avrupa Birliği'nde arabuluculuk kavramı geç düzenlenmiş gibi görünse de ad hoc arabuluculuk Avrupa'da uzun bir geçmişe sahiptir.⁸⁸ Alternatif uyuşmazlık çözümüne dair Avrupa Birliği çalışmaları 1998 yılında başlamış, Avrupa Birliği Zirvesi'nde üye devletlerin alternatif yöntemleri teşvik etmesine yönelik çağrıda bulunulmuştur.⁸⁹ Daha sonraki en önemli gelişme 19 Nisan 2002 tarihinde yayımlanan Yeşil Kitap⁹⁰

⁸¹ United Nations Treaties, “**European Convention on International Commercial Arbitration Geneva**”,

21.04.1961, https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtsg_no=XXII-2&chapter=22&clang=_en, (22.05.2023).

⁸² Convention on the Service Abroad of Judicial and Extrajudicial Documents in Civil or Commercial Matters.

⁸³ Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Judgments in Civil and Commercial Matters.

⁸⁴ Supplementary Protocol to the Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Judgments in Civil and Commercial Matters.

⁸⁵ Council Regulation (EC) No 44/2001 of 22 December 2000 on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters.

⁸⁶ Regulation (EC) No 1393/2007 of the European Parliament and of the Council of 13 November 2007 on the Service in the Member States of Judicial and Extrajudicial Documents in Civil or Commercial Matters (service of documents), and Repealing Council Regulation (EC) No 1348/2000.

⁸⁷ Laine Fogh Knudsen ve Signe Balina, “Alternative Dispute Resolution Systems across the European Union, Iceland and Norway”, **Procedia - Social and Behavioral Sciences**, Cilt: 109, 2014, s.945.

⁸⁸ Feehily, Mediation, s.31.

⁸⁹ Yıldırımoglu, s. 948.

⁹⁰ Yeşil kitaplar bir alanda Avrupa Birliği düzeyinde tartışma ve ortak karar alma sürecini başlatmak adına Avrupa Komisyonu'nun hazırladığı belgelerdir. Yeşil Kitabı takiben ve yine Avrupa

(*Green Paper on alternative dispute resolution in çivil and commercial law, European Commission 19.04.2002*) olarak değerlendirilebilir. Komisyonun son zamanlardaki öncelikli çalışma alanlarını Avrupa Birliği içerisinde tüketicu uyuşmazlıkları için tahkim, arabuluculuk ve ombudsman gibi yolların teşviki yer almaktadır.⁹¹ Birliğin öncelikli hedefi tüketicu uyuşmazlıkları için Avrupa Birliği genelinde kuralların oluşturulması ve de bu kararların icra edilmesi aşamasında ortaya çıkan hukuki sorunların tespiti ile bu sorunların giderilmesini sağlamak adına etkili bir sistemin inşasıdır.⁹²

Buna ek olarak Arabuluculuk hakkında çalışmalar yürüten Avrupa Komisyonu CEPEJ Çalışma Grubunun 2006-2007 ile 2017-2019 yılları arasında yürüttüğü çalışmalar neticesinde arabuluculuk kavramı (özel hukuk uyuşmazlıkları da dahil olmak üzere) birlik genelinde incelenmiş ve etkili bir mekanizma inşası için hangi otoritelerin yetkili olması gerektiğine dair rehberler yayınlanmıştır.⁹³ Tavsiye niteliğinde olan bu yayınlar, Avrupa Birliği'nin İşleyişine Dair Kanun'un 288. maddesinde de belirtildiği üzere bağlayıcı değildir. Önemle belirtmek gerekir ki tavsiye ve görüşler bağlayıcı olmasa da birlikte tavsiyeler Avrupa Birliği hukukunun yorumu esnasında önem taşır.⁹⁴

AB üye devletlerinde arabuluculuğun kullanım alanı üye devletlerin iç hukukları ile ilişkilidir ve arabuluculuğun farklı aşamalarda geliştiği bilinmektedir. Kimi devletlerde kazuistik düzenlemeler mevcut iken kimi devletlerdeki yasa koyucunun bu alanı düzenlemeye çok istekli olmadığı gözlenmiştir.⁹⁵ Örneğin: Belçika'da herhangi bir arabuluculuk kanunu bulunmamaktadır⁹⁶ ve arabuluculuk ile

Komisyonu'nun hazırladığı Beyaz kitap ise belirli hususlarda birliğin eylem planlarına dair öneriler içeren belgelerdir.

Türkiye Cumhuriyeti AB Bakanlığı, Temel AB Terimleri No:10, Ankara, 2014, s.42.

⁹¹ Knudsen ve Balina, s.946.

⁹² Eva Storskrubb, "Alternative Dispute Resolution in the EU: Regulatory Challenges", European Review of Private Law, Cilt:24, Sayı:1, s.7.

⁹³ Council of Europe Portal, "**European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ): Mediation**", <https://www.coe.int/en/web/cepej/cepej-work/mediation>, (22.05.2023).

⁹⁴ EUR-Lex, "**Recommendation**", <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/recommendation.html#:~:text=Recommendations%20are%20one%20of%20two,or%20content%20of%20EU%20law>, (22.05.2023).

⁹⁵ European Justice, "**Mediation in EU Countries**", https://e-justice.europa.eu/64/EN/mediation_in_eu_countries, (24.05.2024).

⁹⁶ 30 Eylül 2005 itibarıyla Belçika'nın Medeni Usul Kanununun 1724. Maddesi ve devamında arabuluculuk kavramı düzenlenmiştir.

Bkz. Luc Demeyere, "The Belgian Law on Mediation: An Early Overview", **Dispute Resolution Journal**, Cilt: 61 Sayı:4, 2006, s.89.

ilgili düzenlemeler ilk kez Arabuluculuk Yönergesi ile uyumlu nitelikte olan medeni usul kurallarında yapılan güncellemeler ve eklemeler ile mümkün olmuştur.⁹⁷

Belçika'nın aksine Almanya'da bir arabuluculuk kanunu (*Mediationsgesetz*) bulunmaktadır. Bu kanunun ilk maddesi arabuluculuk ve diğer alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin teşvikine yöneliktir. Bu kanun arabuluculuk yönergesinin iç hukuka aktarılmasını sağlamakla birlikte bu yönergenin gereklerinin çok ilerisinde düzenlemeler de getirmiştir. Örneğin: Alman Arabuluculuk Kanunu uyuşmazlığın türü ve tarafların yerleşim yeri gibi hususları dikkate almaksızın Almanya'da gerçekleştirilen tüm arabuluculuk türlerini kapsamına almaktadır.⁹⁸

Birlik genelinde arabuluculuk bağlamında işlerliği bulunan en önemli enstrüman Arabuluculuk Yönergesi (Arabuluculuk Direktifi)'dir.⁹⁹ Bu yönerge tüm üye devletlerde uygulanmakta olup medeni ve ticari uyuşmazlıkları kapsamaktadır ve arabuluculuk kurallarının temel esaslarını, asgari şartlarını ve zeminini oluşturmaktadır.¹⁰⁰ Yönerge, sınır ötesi uyuşmazlıkları kapsamaktadır. Yönergenin 2. Maddesi uyarınca sınır ötesi uyuşmazlığın anlamı: taraflar arabuluculuğu tercih ettiğinde taraflardan en az birisinin diğer tarafın yerleşim yeri veya mutad meskeninin diğer taraftan farklı bir üye devlette bulunması demektir.¹⁰¹ Önemle belirtmek gerekir ki bu yönerge, idare ve ceza hukukunu kapsamamakla beraber yalnızca sınır ötesi uyuşmazlıkları kapsamaktadır ancak Avrupa Birliği üye devletleri iç hukuklarında yönergenin kapsamını ve uygulama alanını genişletebilirler.¹⁰² Örneğin Fransa, Almanya ve İrlanda'nın arabuluculuğu çok detaylı ve kapsamlı bir şekilde ele aldığı ve yönergenin gereklerinin çok daha ötesinde düzenlemeler yaptığı görülmüştür.¹⁰³

Arabuluculuk Yönergesinin 4. Maddesine göre arabuluculuğun nitelikli kişiler tarafından gerçekleştirilmesi gerekmekte olup üye devletler bu hususta gerekli

⁹⁷ Ivan Verougstraete , “ **EU Handbook on Mediation: Mediation Law and Practice in Other EU Countries: Professional Association of the Mediators in Bulgaria, Integrierte Mediation e.V. – Germany and the European Association of Judges for Mediation (GEMME)** ”, 01.11.2021, https://mediation-net.eu/pdf/books/analysis_concise_text2.pdf, (04.07.2023), s.1.

⁹⁸ European Justice, “**Mediation in EU Countries**”, https://e-justice.europa.eu/64/ EN/ mediation_in_eu_countries, (04.07.2023).

⁹⁹ 2008/52/EC AB Parlamentosu ve AB Konseyi Arabuluculuk Direktifi.

¹⁰⁰ European Justice, “**EU Rules on Mediation**”, https://e-justice.europa.eu/ 63/EN/ eu_rules_on_mediation, (24.05.2023).

¹⁰¹ European Justice, “**EU Rules on Mediation**”, https://e-justice.europa.eu/ 63/EN/ eu_rules_on_mediation, (03.07.2023).

¹⁰² Feehily, Mediation, s.45.

¹⁰³ Feehily, Mediation, s.46.

önlemleri ve denetimleri teşvik etmekle yükümlü tutulmuşlardır. Yönergenin 6. Maddesi¹⁰⁴ icra edilebilirlik hususuna değinmektedir.

Arabuluculuk Yönergesine ek olarak arabulucuların gönüllü olarak dikkate alabileceği ve 2004 yılında yayımlanan Avrupa Arabulucular Davranış (Etik) Kuralları önemli gelişmeler arasındadır. ¹⁰⁵ Bu kurallar yeşil kitapta bahsi geçen hususlar ve tartışmalar dikkate alınarak hazırlanmıştır. ¹⁰⁶

Her ne kadar AB veya herhangi bir üye devlet Singapur Konvansiyonu’na henüz taraf olmamışsa da bu devletlerde verilen yargı kararları arabuluculuğun akıbetini belirlerken önem arz edebilecektir. Tıpkı tahkim ve mahkeme kararları arasında olduğu gibi arabuluculuk ile mahkeme kararları arasında da sıkı bir bağ mevcuttur. Örneğin: taraflardan birisinin arabuluculuk şartı varlığına rağmen bu şartı gerçekleştirmeden mahkemeye başvurduğu durumlarda mahkemenin verdiği karar arabuluculuk faaliyetlerini doğrudan etkileyebilme potansiyeli taşır.

Bu noktada Anglosakson ve de Kıta Avrupası Hukuk Sisteminde yer alan ülkelerde benzer bakış açılarının geliştiğini ifade etmek mümkündür. İngiltere’de Mahkeme¹⁰⁷ taraflardan birisinin arabuluculuk şartı olmasına rağmen mahkemeye başvurmaya çalışmasını sözleşmeye aykırı davranış olarak kabul etmiş ve söz konusu şart gerçekleşmeksizin mahkemenin yargı yetkisini kullanmasının mümkün olmadığını, mahkemenin sözleşme hükümlerine aykırılığı desteklemeyeceği belirtilmiştir.¹⁰⁸ Buna benzer bir bakış açısının Alman Mahkemeleri tarafından da benimsendiği gözlenmiştir. Alman Mahkemesi benzer bir davayı görmeyi geçerli bir

¹⁰⁴ Arabuluculuk Yönergesi 6. Madde:

“1. Üye Devletler, tarafların veya diğer tarafın açık rızasıyla taraflardan birinin, arabuluculuk sonunda yapılan yazılı bir anlaşmanın icra edilebilir kılınmasını talep etmesini sağlarlar. Bu tür bir anlaşmanın içeriği, talebin yapıldığı Üye Devletin hukukuna aykırı olmadığı veya bu Üye Devletin hukuku anlaşmanın icra edilmesine olanak tanıdığı takdirde icra edilebilir.

2. Anlaşmanın içeriği, mahkeme veya diğer bir yetkili merci tarafından verilecek bir hüküm ya da kararlar veya talebin yapıldığı Üye Devletin hukukuna uygun olarak resmî bir belgeyle icra edilebilir.

3. Üye Devletler, 1 ve 2. paragrafa göre yapılacak bir talebi kabule yetkili olacak mahkeme veya diğer mercileri Komisyona bildireceklerdir.

4. Bu maddedeki hiçbir hüküm, 1. paragrafa uygun olarak icra edilebilir kılınan bir anlaşmanın, diğer bir Üye Devlette tanınması ve tenfizi için uygulanacak hükümleri etkilemeyecektir.”.

¹⁰⁵ European Code of Conduct for Mediators, Brüksel, 02.07.2004.

¹⁰⁶ Yıldırımoglu, s. 948.

¹⁰⁷ Technology and Construction Court (TCC), “**Ohpen Operations UK Ltd v Invesco Fund Manager Ltd [2019] EWHC 2246 (TCC)**”, <https://www.lambchambers.co.uk/latest-news/ohpen-operations-uk-limited-v-invesco-fund-managers-limited-2019-ewhc-2246-tcc/>, (25.05.2023).

¹⁰⁸ Technology and Construction Court (TCC), “**Ohpen Operations UK Ltd v Invesco Fund Manager Ltd [2019] EWHC 2246 (TCC)**”, <https://www.lambchambers.co.uk/latest-news/ohpen-operations-uk-limited-v-invesco-fund-managers-limited-2019-ewhc-2246-tcc/>, (25.05.2023).

arabuluculuk anlaşması olması sebebiyle reddetmiştir.¹⁰⁹ Bir başka benzer örnek ise İsviçre Federal Mahkemesi’nin 16 Mart 2016 Tarihli, 29 Mart 2016 da yayımlanan 4A_628/2015 No lu aşamalı tahkim süreci ile ilgili olan bir uyuşmazlıkta tahkim sürecinin durdurulmasına yönelik verdiği karardır; bu kararın birçok hukuk sistemi ve mahkemeyi yakından ilgilendirecek şekilde emsal niteliği teşkil ettiğini ifade etmek mümkündür.¹¹⁰ Şöyle ki söz konusu karar ile çok aşamalı tahkim kaydı olarak bilinen kayıtlar (klozlar)da tahkime gidilmeden önce bazı aşamaların tüketilmesi zorunlu olarak kararlaştırılabilir. Dolayısıyla çok aşamalı tahkim kaydında tahkim genellikle son aşamada yer almaktadır.¹¹¹

1.5. KONVANSİYONA TARAF BAZI DEVLETLERDE ARABULUCULUK

1.5.1. İsviçre

İsviçre, tıpkı Türkiye gibi, Singapur Konvansiyonu’nu imzaya açıldığı gün imzalayan devletler arasındadır. Avrupa Birliği’nin bir parçası olmayan, ancak birlik ile özel anlaşmalar vasıtasıyla çeşitli hukuki ve ekonomik zeminlerde buluşmayı başaran İsviçre’nin hukuk sistemi içerisinde alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri büyük önem arz etmektedir. Yine kurumsal tahkim ve arabuluculuk söz konusu olduğunda İsviçre Dünya’da ön sıralarda yer alan merkezlere¹¹² ev sahipliği yapmaktadır. İsviçre arabuluculukta oldukça prestijli ve köklü bir geleneğe sahip olmanın yanında Birleşmiş Milletler ’in Avrupa’daki merkezlerine ev sahipliği yapmaktadır.¹¹³

¹⁰⁹ Maryam Salehijam, “Mediation Clauses Enforceability and Impact”, **Singapore Academy of Law Journal**, Cilt:31, 2019, s. 625.

¹¹⁰ İsviçre Federal Mahkemesi, “**X. Ltd. v. Y. S.p.A., 4A_628/2015** ”, 29.03.2016, <https://www.swissarbitration.org/wp-content/uploads/2021/05/Christian-Oetiker-DFSC-4A-628-2015-142-III-296.pdf>, (5.06.2023).

¹¹¹ Nuray Ekşi, **Tahkim Öncesi Uyuşmazlık Çözüm Usulleri ve Bu Usuller Tüketilmeden Tahkime Başvurulmasının Sonuçları**, Beta Basın Yayım, Ankara, 2015, s.1.

¹¹² Swiss Chamber of Commerce 1911 yılından beri uluslararası tahkim faaliyetleri yürütmektedir. 6 adet ticari ve endüstriyel odalardan olan Basel, Bern, Geneva, Ticino, Vaud, and Zurich Odaları 2004 yılında Tahkim Kurallarını uyarlayarak İsviçre Odaları Tahkim Kurumu(the Swiss Chambers’ Arbitration Institute) ‘nu kurmuşlardır.

Bkz. Serpil Işık, “Fundamental Changes Introduced by the New Swiss Rules of Mediation After the 2019 Revision – New Regulations Compatible with Singapore Convention on Mediation- 2019 Revizyonundan Sonra Yeni İsviçre Arabuluculuk Kurallarının Getirdiği Temel Değişiklikler- Singapur Arabuluculuk Sözleşmesi ile Uyumlu Yeni Düzenlemeler”, **Public and Private International Law Bulletin**, Cilt:41, Sayı:2, 2021, s.741.

¹¹³ Federal Department of Foreign Affairs, “**Mediation**”, 25.07.2023,

İsviçre'deki arabuluculuk müessesesi 1 Ocak 2011 tarihinde İsviçre Federal Medeni Usul Kanunu'nun (Schweizerische Zivilprozeßordnung-SchwZPO) yürürlüğe girmesi ile mümkün olmuştur.¹¹⁴ İsviçre Federal Medeni Usul Kanunu'nun 213 ila 218. Maddeleri arabuluculuk müessesesini düzenlemektedir. Bu kanun uzlaştırma kavramını arabuluculuktan ayrı bir prosedür olarak değerlendirmektedir.¹¹⁵ Her ne kadar uzlaşma ve arabuluculuğun maksadı benzer olsa da tarafsız olan üçüncü kişinin büründüğü rol bakımından farklılık göstermektedirler. Aynı zamanda İsviçre'de bir ticari uyuşmazlık davaya konu olmadan önce çoğu zaman uzlaştırma müessesesinden faydalanılmış olması gerekmektedir.¹¹⁶

Singapur Konvansiyonu kurumsal arabuluculuk kavramının da yeniden şekillenmesine sebebiyet vermiştir. Örneğin: kurumsal arabuluculuk ile ilgili olarak İsviçre Odaları Tahkim Kurumu (The Swiss Chambers' Arbitration Institution)'nun 2007 yılında kabul ettiği Arabuluculuk Kuralları, kuralların kabulünden bu yana ilk kez revize edilmiştir.¹¹⁷ Bu kuralları 1 Temmuz 2019 itibarıyla yürürlüğe girmiştir.

Bu revizyon incelendiğinde en göze çarpan değişiklikler şu şekilde özetlenebilir: kuralların dili sadeleştirilmiş ve öncesinde 31 maddeden oluşan düzenleme 26 maddeye indirilmiştir; arabuluculuk kurallarının kapsamı yalnızca uluslararası ticari uyuşmazlıkları değil, özel hukuk uyuşmazlıklarını da kapsayacak şekilde genişletilmiştir; son olarak, arabulucunun taraflarca seçilmesi ve atanması prosedürlerinin basitleştirildiği ve arabulucunun bağımsız ve tarafsızlığını güvenceye alan mekanizmaların oluşturulduğu gözlenmiştir.¹¹⁸ Ayrıca 2019 tarihli Arabuluculuk Kurallarının 2. maddesinde arabuluculuk sürecinin başlatılması için öngörülen prosedüre netlik kazandırılmış ve de 10(1) maddesinde ise arabulucunun karar verme yetkisinin olmadığına altı çizilirken tarafların istemi üzerine öneriler sunabileceği de belirtilmiştir.¹¹⁹

<https://www.eda.admin.ch/eda/en/home/foreign-policy/human-rights/peace/switzerland-s-good-offices/facilitation-and-mediation.html>, (22.05.2023).

¹¹⁴ Işık, s.733.

¹¹⁵ Claire Mulder, "Commercial Mediation: The United States and Europe The view through practitioners' eyes", **Dispute Resolution Magazine**, 2017, s.8.

¹¹⁶ Claire Mulder, "Commercial Mediation: The United States and Europe The view through practitioners' eyes", **Dispute Resolution Magazine**, 2017, s.8.

¹¹⁷ Lukas Rusch ve Florian Mohs, "**Revised Swiss Rules of Mediation Entered into force on 1 July 2019**", lexology, 31.07.2019, <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=fca55e6a-cbe1-40ca-b059-39f608a65e64>, (24.05.2022).

¹¹⁸ Işık, s.733.

¹¹⁹ Lukas Rusch ve Florian Mohs, "**Revised Swiss Rules of Mediation Entered into force on 1 July**

1.5.2. Amerika Birleşik Devletleri (ABD)

Sulh anlaşmalarının icrasına yönelik uluslararası bir Konvansiyon yapılması fikri ilk kez 2014'ün mayıs ayında ABD tarafından ileri Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu (UNCITRAL) Sekretaryasına sunulmuştur.¹²⁰ Uzlaştırma/ uzlaşma (*reconciliation/ conciliation*)¹²¹ kavramı ile arabuluculuk ABD'de eşanlamli kavramlar olarak kullanılmaktadır.¹²² Ancak Kıta Avrupası Hukuk Sistemine dahil olan ülkelerde arabuluculuk ve uzlaşma farklı konseptlere işaret edebilmektedir.¹²³

Singapur Konvansiyonu'nu imzalayan ve destekleyen devletlerden olan Amerika Birleşik Devletleri'nde milletlerarası sulh anlaşmalarının icrası hususunda şu an itibariyle öngörülen özel bir prosedür söz konusu olmadığı halde yerel mahkemelerin bu hususu değerlendirirken sulh anlaşmalarının geçerli olduğu, icra edilebilir niteliklere haiz ve geçerliliği olduğu yönünde kararlar aldığı gözlenmektedir. Elbette ki sulh anlaşmasının geçerliliği aşamasında Anglosakson Hukuk Sistemi'nin ön gördüğü örf adet hukuku kapsamında bir değerlendirme yapılmaktadır.¹²⁴ Bu pozitif kararların sebebi arabuluculuk müessesesinin çoğu federe devlette eskiden beri yasa koyucu tarafından ve de mahkemeler vasıtasıyla da teşvik ediliyor olmasıdır. Örneğin 1988 yılında Florida'da yargıçların özel hukuk uyuşmazlıklarını arabuluculara yönlendirmesine cevaz veren geniş kapsamlı bir kanun kabul edilmiştir.¹²⁵

2019", lexology, 31.07.2019, <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=fca55e6a-cbe1-40ca-b059-39f608a65e64>, (24.05.2022).

¹²⁰ Qiaohong Pan ve Jiong Zhang, "Construction of China Commercial Mediation Confidential System under the Singapore Mediation Convention", **Academic Journal of Humanities & Social Sciences**, Cilt: 3, Sayı:8, 2020, s.58.

¹²¹ Conciliation Committee: Uzlaştırma Komitesi, reconciliation: uzlaştırma

¹²² Mulder, s.8.

¹²³ Bahar Uysal, N. Hezar Tanrısever ve Osman Düzel, **Avrupa Birliği Temel Terimler Sözlüğü**, AB Genel Sekreterliği, 2003, Ankara, s. 23, s. 90.

¹²⁴ Mulder, s.8.

¹²⁵ Zhao, s.539.

¹²⁵ Mulder, s.10.

1.5.3. Birleşik Krallık (İngiltere ve Galler Hukuku)

İngiltere ve Galler’de arabuluculuğun teşvikini sağlayan önemli etmenlerden birisi 1999 tarihli Medeni Usul Kurallarıdır.¹²⁶ Bu kurallar gereğince mahkemeler arabuluculuğu teşvik edebilmekte ancak zorunlu kılamamaktadır.¹²⁷ İngiltere’de ticari uyuşmazlıklarda arabuluculuğun kullanımı 1990lar itibarı ile belirgin bir artış göstermiştir. Uygun uyuşmazlıklarda mahkemeler arabuluculuğu teşvik etmektedirler ancak yargıçlar asla arabulucu rolü üstlenmezler.¹²⁸ Tıpkı Belçika’da olduğu gibi İngiltere’de de arabuluculuk kanunu bulunmamaktadır. İngiliz Hukuk Sisteminde arabuluculuk sonucunda akdedilen anlaşmalar sözleşmeler hukuku kapsamında değerlendirilmektedir. Avrupa Birliği’nin 2008 tarihli Arabuluculuk Yönergesine uyum sağlamak amacıyla 2011 yılında arabuluculuk kavramının tanımı, her ne kadar birincil hukuk kaynakları vasıtasıyla olmasa da ilk kez hukuk literatürüne gitmiştir.¹²⁹

Birleşik Krallık Adalet Bakanlığı Konvansiyonu’nun 2023 yılında imzalanmasından önce, 2019 yılının Eylül Ayı’nda Birleşik Krallık’ın Singapur Konvansiyonu’na taraf olup olmaması gerektiğine yönelik bilgiler toparlayarak çeşitli değerlendirmelerde bulunduğu görülmüştür. Bu noktadaki dönütlerin çoğunda Singapur Konvansiyonu’nun Birleşik Krallık’ın alternatif uyuşmazlık çözümündeki lider rolünü pekiştirecek nitelikte olduğuna dikkat çekilmiştir. Birleşik Krallık Hükümeti Konvansiyona taraf olmayı düşündüklerini, bunun için de konvansiyonların uygulanmasına ilişkin Milletler Arası Özel Hukuk Kanunu¹³⁰ hazırlığında olduklarını belirtmişlerdir.¹³¹ Ancak Konvansiyona taraf olmadan önce işletmelerin, akademisyenlerin, sivil toplum örgütlerinin, hayır kurumlarının ve de hukuk alanında çalışan kişi/kurumların görüşlerinin alınması gerektiği de belirtilmişlerdir.¹³² Bunun

¹²⁶ Civil Procedure Rules (CPR).

¹²⁷ Mulder, s.10.

¹²⁸ Neil Andrews, **Mediation in England-Ius Gentium: Comparative Perspectives on Law and Justice**, Springer, Cham, 2018, s. 265

¹²⁹ Klaus J. Hopt ve Felix Steffek, **Mediation: Principles And Regulation in Comparative Perspective**, Oxford University Press, Oxford, 2013, s.368.

¹³⁰ The Private International Law (Implementation of Agreements) Act 2020,

¹³¹ Government UK, “**Closed consultation, Consultation on the United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation**”,2.02.2022, <https://www.gov.uk/government/consultations/the-singapore-convention-on-mediation/consultation-on-the-united-nations-convention-on-international-settlement-agreements-resulting-from-mediation-new-york-2018>, (12.05.2022).

¹³² Government UK, “**Closed consultation, Consultation on the United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation**”,2.02.2022,

yanında, Konvansiyonun iç hukuka olası etkileri, uluslararası anlamda getirdiği yükümlülükler başta olmak üzere, daha birçok konuda detaylı bilgi edinilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.¹³³

2 Mart 2023 tarihinde hükümet tarafından yapılan açıklamaya¹³⁴ uygun olarak 3 Mayıs 2023 itibarıyla Birleşik Krallık Singapur Konvansiyonu'na taraf olmuştur.¹³⁵ Böylelikle, Singapur Konvansiyonu'nun imzalanması ile bu konvansiyon kapsamındaki sulh anlaşmalarının icrası sulh anlaşmasının akdedildiği devletin konvansiyona taraf olup olmadığına bakılmaksızın Birleşik Krallık'ta mümkün hale gelmiştir.¹³⁶

<https://www.gov.uk/government/consultations/the-singapore-convention-on-mediation/consultation-on-the-united-nations-convention-on-international-settlement-agreements-resulting-from-mediation-new-york-2018>, (12.05.2022).

¹³³ Government UK, “**Closed consultation, Consultation on the United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation**”, 2.02.2022, <https://www.gov.uk/government/consultations/the-singapore-convention-on-mediation/consultation-on-the-united-nations-convention-on-international-settlement-agreements-resulting-from-mediation-new-york-2018>, (12.05.2022).

¹³⁴ Government UK, “**Consultation Outcome: Government response to the Consultation on the United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation**”, 2.03.2023, <https://www.gov.uk/government/consultations/the-singapore-convention-on-mediation/outcome/government-response-to-the-consultation-on-the-united-nations-convention-on-international-settlement-agreements-resulting-from-mediation-new-york-20>, (11.05.2023).

¹³⁵ United Nations: “**Treaties**”, https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtsg_no=XXII-4&chapter=22&clang=en, (11 Mayıs 2023).

¹³⁶ Linklaters, “**Commercial Mediation in the UK**”, 24.05.2023, <https://www.linklaters.com/en/insights/publications/commercial-mediation-a-global-review/global-guide-commercial-mediation/uk>, (26.05.2023).

İKİNCİ BÖLÜM

SİNGAPUR KONVANSİYONU VE SULH ANLAŞMASI

2.1. GENEL ANLAMDA SİNGAPUR KONVANSİYONU

2.1.1. Uluslararası Ticari Uyuşmazlık Çözümünde Arabuluculuk

21. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren küreselleşme ve özelleşmenin hız kazanması ile uluslararası özel hukuk ilişkileri de farklı bir boyut kazanmıştır. 1958 tarihli Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi hakkında New York Konvansiyonu ile Birleşmiş Milletler üyesi ülkelerce uluslararası alanda ortaya çıkan ticari uyuşmazlıklarının çözümünü sağlamaya yönelik önemli bir adım atılmıştır. Böylelikle uluslararası ticaret yahut yatırım alanlarında ortaya çıkan uyuşmazlıkların çözümündeki baskın yöntem tahkim¹³⁷ haline gelmiş olup belirli tahkim merkezleri belirli alanlarda uzmanlaşarak faaliyet göstermeye başlamıştır.

New York Konvansiyonu'na çok benzer bir şekilde ve fakat bu kez arabuluculuk için Singapur Konvansiyonu Birleşmiş Milletler bünyesinde hazırlanarak imzaya açılmıştır. Kovid19 Salgınının yarattığı küresel kriz ortamında ve Singapur Konvansiyonu sayesinde arabuluculuğun gelişim gösterdiğini ifade etmek mümkündür.

Arabuluculuk, uluslararası ticari tahkime rakip olmaktan ziyade, tahkimi tamamlayıcı nitelikte bir çözüm yolu olarak önem kazanmıştır. Aynı zamanda arabuluculuğun etkili ve başarılı bir şekilde işleyebilmesi için tahkim müessesesi ve ilgili yargı mekanizmaları tarafından da aktif biçimde desteklenmesi gerekmektedir. ¹³⁸ Singapur Konvansiyonu'nun alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerine ve uluslararası arabuluculuğa olan olumlu etkisinin zaman içerisinde daha da ortaya çıkacağını söylemek mümkündür.

¹³⁷ Konusu bakımından tahkim genellikle yatırım tahkimi ve ticari tahkim olmak üzere ikiye ayrılabilir. Yatırım tahkimi ile ticari tahkimin farklılık gösterdiği temel alan yatırım tahkiminde devletlerarası hukukun daha aktif olarak yer almasıdır. Bunun sebebi ise bu uyuşmazlıkların temelde yatırım teşvik ve koruma sözleşmelerine dayanması ile bu sözleşmelerin hükümlerine aykırılıklar içermesidir.

Bkz. İnci Ataman Fıganmeşe, "Milletlerarası Ticari Tahkim ile Yatırım Tahkimi Arasındaki Farklar", **Public and Private International Law Bulletin**, Cilt: 31, Sayı: 1, s.101.

¹³⁸ Zhao, s.552.

2.1.2. Singapur Konvansiyonu’nun Ortaya Çıkış Süreci ve İçeriği

26 Haziran 2018 tarihinde Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu (UNCITRAL) tarafından son taslağı onaylanan Singapur Konvansiyonu,¹³⁹ Adalet Bakanlığı tarafından kabul edilen çevirisi ve tam adıyla ifade etmek gerekirse Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Konvansiyonu,¹⁴⁰ 7 Ağustos 2019 itibarıyla imzaya açılmıştır ve aralarında Singapur, Amerika Birleşik Devletleri, Çin, Hindistan, İsrail, Japonya ve İsviçre’nin de bulunduğu 46 Birleşmiş Milletler üyesi devlet tarafından aynı gün imzalanmıştır.¹⁴¹ Daha sonra ise, Singapur Konvansiyonu 12 Eylül 2020 tarihinde ilgili konvansiyonun 14. maddesinin 1. Fıkrası uyarınca yürürlüğe girmiştir. Her ne kadar Birleşik Krallık veya Avrupa Birliği imzaya açıldığı gün bu Konvansiyona taraf olmamışlarsa da 2 Mart 2023 tarihinde Birleşik Krallık Hükümeti Konvansiyona taraf olacağını açıklamıştır.¹⁴² 3 Mayıs 2023 itibarıyla Birleşik Krallık ’da konvansiyonu imzalayan devletler arasına katılmıştır.¹⁴³

Günümüz itibarıyla Singapur Konvansiyonu aralarında Türkiye, Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık, Çin ve Hindistan’ın da bulunduğu 57 ülke¹⁴⁴

¹³⁹ Eunice Chua, “The Singapore Convention on Mediation—A Brighter Future for Asian Dispute Resolution”, *Asian Journal of International Law*, Cilt: 9, 2019, s.1.

¹⁴⁰ Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Arabuluculuk Daire Başkanlığı, **Singapur Konvansiyonu**, <https://adb.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/singapur-konvansiyonu06012021021352>, (19 Haziran 2021).

¹⁴¹ Piotr Wojtowicz ve Franco Gevaerd, “A New Global ADR Star is Born: The Singapore Convention on Mediation”, *International Alternative Dispute Resolution*, Cilt: 37, Sayı:9, 2019, s.141.

¹⁴² Government UK, “**Consultation Outcome: Government response to the Consultation on the United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation**”, 2.03.2023, <https://www.gov.uk/government/consultations/the-singapore-convention-on-mediation/outcome/government-response-to-the-consultation-on-the-united-nations-convention-on-international-settlement-agreements-resulting-from-mediation-new-york-20>, (11.05.2023).

¹⁴³ United Nations: “**Treaties**”, https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtsg_no=XXII-4&chapter=22&clang=_en, (5.12. 2023).

¹⁴⁴ Afganistan, Ermenistan, Avustralya, Belarus, Benin, Belize, Brezilya, Brunei, Çad, Şili, Çin, Kolombiya, Ekvador, Svaziland Krallığı, Fiji, Gabon, Gürcistan, Gana, Grenada, Gine-Bissau, Haiti, Honduras, Hindistan, İran, İsrail, Jamaika, Ürdün, Kazakistan, Laos, Malezya, Maldivler, Mauritius, Karadağ, Nijerya, Kuzey Makedonya, Palau, Paraguay, Filipinler, Katar, Ruanda, Güney Kore, Samoa, Suudi Arabistan, Sırbistan, Sierra Leone, Singapur, Sri Lanka, Doğu Timor, Türkiye, Uganda, Ukrayna, İngiltere, ABD, Uruguay ve Venezuela.

Bkz.

United Nations: “**Treaties**”, https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtsg_no=XXII-4&chapter=22&clang=_en, (11 Mayıs 2023).

tarafından imzalanmıştır.¹⁴⁵ Yine günümüz itibariyle ve Birleşmiş Milletler verileri dikkate alındığında anlaşmanın iç hukuka adaptasyonunu gerçekleştiren ülkelerin başında: Türkiye, Singapur, Suudi Arabistan, Katar, Fiji, Ekvator, Honduras, Gürcistan ve Beyaz Rusya yer almaktadır.¹⁴⁶

Türkiye'nin Singapur Konvansiyonu'nu 25 Şubat 2021 tarihinde *"Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Konvansiyonunun Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun"* ile onayladığı bilinmektedir.¹⁴⁷ Ülkemizde 11 Mart 2021 itibariyle Resmi Gazete'de yukarıda bahsi geçen kanun yayımlanmıştır,¹⁴⁸ akabinde de 11 Nisan 2022 tarihinde Konvansiyon yürürlüğe girmiştir.

Anlaşıldığı üzere, henüz Avrupa Birliği üyesi herhangi bir ülke veya Avrupa Birliği Singapur Konvansiyonu'nu imzalamamıştır. Bu durumun çeşitli sebepleri olabilir. Örneğin kimi Avrupa Birliği üyesi ülkelere göre arabuluculuk Avrupa Birliği Parlamentosu'nun ilgili yönergesinde de belirtildiği gibi üye ülkeler tarafından iç hukuklarına uygun olarak ve de yerel bir şekilde düzenlenmelidir.¹⁴⁹

Singapur Konvansiyonu ve bu doğrultuda güncellenen Model Kanun¹⁵⁰, 2014 yılından bu yana sürdürülen uzun çalışmalar sonucu ortaya çıkartılan metinlerdir. Başlangıçta Singapur Konvansiyonu görüşmeleri esnasında delegelerin çoğunluğunun değerlendirmelerine göre sulh anlaşmalarının icra edilebilirliğine yönelik hukuki anlamda veya pratikteki uygulamalar arasında ortak bir yaklaşımın olmaması sebebiyle bir konvansiyon metni yerine sadece model kanun hükümleri içeren

¹⁴⁵ United Nations: "Treaties", https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtsg_no=XXII-4&chapter=22&clang=en, (11 Mayıs 2023).

¹⁴⁶ United Nations: "Treaties", https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtsg_no=XXII-4&chapter=22&clang=en, (11 Mayıs 2023).

¹⁴⁷ Resmi Gazete, **"Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Konvansiyonunun Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun**, 11.03.2021, Sayı: 31420, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/03/20210311-1.htm>, (19.06.2021).

¹⁴⁸ Resmi Gazete, **"Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Konvansiyonunun Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun**, 11.03.2021, Sayı: 31420, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/03/20210311-1.htm>, (19.06.2021).

¹⁴⁹ Bruno Zeller ve Leon Trakman, "Mediation and Arbitration: The Process of Enforcement", **Uniform Law Review**, Cilt: 24, Sayı: 2, 2019, s. 449.

¹⁵⁰ UNCITRAL Arabuluculuk Uzlaşma Anlaşmalarının Uygulanmasına İlişkin Sözleşme ve Arabuluculuktan Kaynaklanan Uluslararası Ticari Arabuluculuk ve Uluslararası Uzlaşma Anlaşmalarına İlişkin Model Kanun.

taslakların ortaya konmasının yeterli olacağı ifade edilmiştir.¹⁵¹ Ancak, BM Ticaret Hukuku Komisyonu’nun ilgili çalışma grubunun(2. Çalışma Grubu) konvansiyon gibi bağlayıcı bir metnin var olması halinde, bu metnin arabuluculuğun uluslararası ticaretteki rolüne büyük katkı sağlayacağını tespit etmesi üzerine, hem bir model kanun hem de bir konvansiyonun eşzamanlı olarak ortaya konması gerektiği üzerinde uzlaşıldığı görülmüştür.¹⁵² Sonuç da bu yönde olmuştur. Bu nedenle, Singapur Konvansiyonu’nun anlaşılması ve yorumlanması noktasında 2018 yılında yayımlanan ilgili Model Kanun¹⁵³,un da dikkate alınması gereklidir. Bu Model Kanun 2002 tarihli önceki model kanunda ¹⁵⁴yapılan değişiklikler ile oluşturulmuştur.

Bu Model Kanunun tam adı: UNCITRAL Arabuluculuk Uzlaşma Anlaşmalarının Uygulanmasına İlişkin Sözleşme ve Arabuluculuktan Kaynaklanan Uluslararası Ticari Arabuluculuk ve Uluslararası Uzlaşma Anlaşmalarına İlişkin Model Kanun’dur. Model Kanun ilk halinin ortaya çıkışı Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu’nun yürüttüğü iki yıllık çalışmanın sonucunda söz konusu olabilmıştır.¹⁵⁵ Model kanunda bahsi geçen ‘uzlaşma’ teriminin kapsamı ve sınırlarının neler olduğu üzerinde durulması gereken başlıca hususlardandır.

Kısaca ifade etmek gerekirse; söz konusu model kanunda bahsi geçen ‘uzlaşma’ (*conciliation*) terimi arabuluculuğu kapsamakla beraber tahkimi kapsamamaktadır.¹⁵⁶ Böylelikle UNCITRAL Çalışma grubu uzlaşma kavramının tahkimden farklı değerlendirilmesi gerektiği defaatle belirtilmiştir. ¹⁵⁷Sonuç olarak da UNCITRAL II. Çalışma Grubu uzlaşma terimi yerine arabuluculuk teriminin daha sık kullanılması gerekçesi ile 2018 yılı Model Kanunu¹⁵⁸,nunda arabuluculuk (*mediation*)

¹⁵¹ Chua, s.196.

¹⁵² Chua, s.196.

¹⁵³ United Nations Model Law on International Commercial Mediation and International Settlement Agreements Resulting from Mediation, 2018 (amending the UNCITRAL Model Law on International Commercial Conciliation, 2002).

¹⁵⁴ The UNCITRAL Model Law on International Commercial Conciliation, 2002.

¹⁵⁵ Robert N. Dobbins, “UNCITRAL Model Law on International Commercial Conciliation: From a Topic of Possible Discussion to Approval by the General Assembly., Pepperdine Dispute Resolution Law Journal”, Cilt: 3, Sayı: 3, 2003, s.529.

¹⁵⁶ Zeller ve Trakman, s. 449.

¹⁵⁷ Dobbins, s. 532.

¹⁵⁸ Uluslararası Ticari Uzlaştırma Hakkında UNCITRAL Model Kanunu, 2002’yi Revize Ederek Onun Yerine Geçen “Uluslararası Ticari Arabuluculuk Ve Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Uluslararası Sulh Anlaşmaları Hakkında UNCITRAL Model Kanunu, 2018”.

UNCITRAL Model Law on International Commercial Mediation and International Settlement

ifadesini tercih etmiştir.¹⁵⁹ Böylelikle yıllarca tartışmaya açık olan arabuluculuk ve uzlaştırma ifadelerinin aynı anlama gelip gelmediği hususu¹⁶⁰ aydınlatılmıştır.

Bilindiği üzere Model Kanunlar yasa tasarısı örneği şeklinde nitelendirilebilecek metinler olup, devletler tarafından özellikle alınıp iç hukuka aktarılmadığı durumlarda bağlayıcılıkları bulunmamaktadır.¹⁶¹ Model Kanunların amacı düzenledikleri konularla ilgili stabilizasyonu sağlamak ve böylelikle de uluslararası ticaretteki bütünlüğü ilerletmektir.¹⁶²

2.2. SİNGAPUR SÖZLEŞMESİNİN MEHAZ KAYNAĞI OLARAK NEW YORK KONVANSİYONU

Alternatif uyuşmazlık çözümü ile kastedilen uyuşmazlığın mahkeme önüne getirilmeksizin, çeşitli yöntem ve teknikler vasıtasıyla sonuca bağlanmasıdır. Uzlaşma, Arabuluculuk, Tahkim ve mahkemeye başvurmaksızın uyuşmazlığın çözümünü sağlayan çeşitli hibrit yöntemler içeren alternatif uyuşmazlık çözümü kapsamında yer almaktadır.¹⁶³ Modern anlamdaki alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri her ne kadar Anglo-Sakson Hukuk Sistemi bünyesinde ortaya çıkmış olsa da¹⁶⁴ günümüz itibarıyla ülkemiz dâhil çoğu devlette ticaret ve yatırım uyuşmazlıklarının çözümünde en sık başvurulan seçeneklerdir. Daha önce de belirtildiği gibi, ülkemiz New York Konvansiyonu'na taraf ülkeler arasındadır. Elbette ki bu durum ülkemizin uluslararası ticarete ve bu alanda ortaya çıkan ticaret ve yatırım uyuşmazlıklarını çözülmesi aşamasında çağımızın gereklerine büyük ölçüde intibak ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Öte yandan, tenfiz aşamasında ortaya çıkan kimi hukuki sorunların da var olduğu bilinmektedir.

Ülkemizdeki arabuluculuk ile tahkim mevzuatına baktığımızda Singapur

Agreements Resulting from Mediation, 2018 (amending the UNCITRAL Model Law on International Commercial Conciliation 2002).

¹⁵⁹ Piotr Wojtowicz ve Franco Gevaerd, “A New Global ADR-Star is Born: The Singapore Convention on Mediation”, **International Alternative Dispute Resolution**, Cilt: 37, Sayı:9, 2019, s.141.

¹⁶⁰ Schultz, s. 284.

¹⁶¹ United Nations, **United Nations Texts**, <https://uncitral.un.org/en/about/faq/texts>, (21.06.2021).

¹⁶² Dobbins, ss. 530-532.

¹⁶³ Robert Mnookin, Alternative Dispute Resolution, **Harvard Law School John M. Olin Center for Law, Economics and Business Discussion Paper Series**, 1998, s.3.

¹⁶⁴ Yaşın Gizem Erdoğan, “Alternatif Uyuşmazlık Çözümlerinin Hukuki Temelleri, Hak Arama Özgürlüğü İle İlişkisi, Olumlu Ve Olumsuz Yönleri”, **Hukuk Gündemi Dergisi**, 2009, s.21.

Konvansiyonu ve New York Konvansiyonu başta olmak üzere, 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanununu, 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu, 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu dikkate alınmaktadır. Elbette ki somut olayda uygulanacak hukukun tespitinde uyuşmazlığın mahiyeti, tarafların hukuk seçimi ve statüsü gibi birçok husus dikkate alınmaktadır. Tıpkı arabuluculuk için geçerli olduğu gibi, Bir uyuşmazlığın tahkim yolu ile çözülebilmesi için söz konusu uyuşmazlığın kanuna göre tahkime elverişli bir konuda olması ve tarafların uyuşmazlığın tahkim yolu ile çözümleneceği konusunda anlaşması, başka bir deyişle tahkim sözleşmesi yapması gerekir.¹⁶⁵

10 Haziran 1958 tarihinde Birleşmiş Milletler üyesi ülkeler tarafından imzalanan New York Sözleşmesi uluslararası tahkim açısından dönüm noktasıdır. Tam adı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Hakkında New York Sözleşmesi olarak belirtilen sözleşmede yabancı kurumsal veya *ad-hoc* hakem kararlarının tanınması, tenfizi ve tenfizi kabil olmayan kararların niteliğine detaylı bir şekilde değinildiği görülmektedir.¹⁶⁶ Ülkemizin de tarafı olduğu New York Sözleşmesi ticaret hukuku ve tahkim alanında akdedilen en önemli ve başarılı antlaşmalardan birisi olarak kabul görmektedir. Öyle ki bu anlaşma, Singapur Konvansiyonu da dahil olmak üzere, birçok uluslararası konvansiye veya iç hukuk tasarrufuna örnek olmuştur.

Önceki Konvansiyonlara nazaran New York Konvansiyonu'nun getirdiği en önemli yenilikler, sözleşmeye taraf devletlerde tahkim kararlarının tanınması ve tenfizi noktasında müteakibliyet ilkesini ve de çifte *exaquetur*'u bertaraf etmesi olarak gösterilebilir. Anlaşmanın başarısı da burada gizlidir çünkü çifte *exequatur* (kimi zaman yalnızca *exquetur* olarak da ifade edilmektedir) hakem kararlarını veren mahkemelerden ayrıca bir izin alınmasını gerektirmekte olup tenfiz sürecini uzatmakta veya engelleyebilmektedir.¹⁶⁷ 1927 tarihli Yabancı Hakem Kararlarının İcrasına Dair

¹⁶⁵ Ata Karazincir, **Milletlerarası Tahkim Kanunu Çerçevesinde Uluslararası Ticari Uyuşmazlıkların Çözüm Yolu Olarak Tahkim**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı. Mersin, 2012, s.4 .

¹⁶⁶ Yusuf Çalışkan ve Ahmet Dülger, **Legal English with 14 Lectures & Practical Tips**, On iki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018, s.125.

¹⁶⁷ Milletlerarası Ticari Tahkim Konseyi, **1958 New York Sözleşmesi'nin Yorumlanmasına İlişkin ICCA Rehberi: Hâkimler İçin El Kitabı**, 2015, s.106.

Cenevre Sözleşmesi ile New York Konvansiyonu arasındaki en temel farklardan birisi de budur.¹⁶⁸

Alternatif uyuşmazlık çözümü kavramı yargı yetkisi ile her zaman ilişkili olmuştur. Yargı yetkisi devletlerin egemenlik haklarını doğrudan ilgilendiren bir yetki olması sebebiyle anayasa metinlerinde de sıkça karşımıza çıkmaktadırlar. Örneğin: Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 9. maddesinde yargı yetkisi başlığı altında, yargı yetkisinin Türk Milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanıldığı belirtilmiştir. 125. Maddede ise milli ve milletlerarası tahkime hangi durumlarda gidilebileceği belirtilmiştir. Buna Göre: "... Kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinde bunlardan doğan uyuşmazlıkların millî veya milletlerarası tahkim yoluyla çözülmesi öngörülebilir. Milletlerarası tahkime ancak yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklar için gidilebilir."¹⁶⁹ Singapur Konvansiyonu'nun kapsadığı uyuşmazlıklar bakımından da aynı metodoloji söz konusudur. Yalnızca yabancılık unsuru taşıyan ticari uyuşmazlıklar bu Konvansiyonun kapsamındadır.

Milletlerarası tahkim merkezleri süreç içerisinde gelişmeye ve belirli alanlarda uzmanlaşarak ön plana çıkmaya başlamıştır. Bu tahkim merkezleri çoğu zaman aynı zamanda kurumsal arabuluculuk hizmetleri de sunmaktadırlar ve bulundukları şehirleri birer ticaret merkezi haline getirmektedirler. Bu merkezlerin başlıcaları arasında:

*"Hong Kong, Singapur ve New York ofisleriyle International Chamber of Commerce/Uluslararası Ticaret Odası ("ICC"); American Arbitration Association-International Center for Dispute Resolution/Amerikan Tahkim Birliği-Uluslararası Uyuşmazlık Çözümü Merkezi ("AAA-ICDR"); Dubai International Financial Center/Dubai Uluslararası Finans Merkezi ("DIFC") ve Yeni Delhi ofisleriyle London Court of International Arbitration/Londra Uluslararası Tahkim Mahkemesi ("LCIA") ve Bahreyn ofisiyle International Center for Settlement of Investment Disputes/Uluslararası Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözümü Merkezi ("ICSID") ..."*¹⁷⁰ yer almaktadır.

Türkiye'de başlıca kurumsal tahkim merkezleri arasında Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ("TOBB") Tahkim Merkezi, İstanbul Ticaret Odası ("İTO") Tahkim

¹⁶⁸ Milletlerarası Ticari Tahkim Konseyi, **1958 New York Sözleşmesi'nin Yorumlanmasına İlişkin ICCA Rehberi: Hâkimler İçin El Kitabı**, 2015, s.106.

¹⁶⁹ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Madde 125.

¹⁷⁰ Ebru Karademir, "Milletlerarası Kurumsal Tahkim Merkezlerinin Bir Karşılaştırması", **Public And Private International Law Bulletin**, Cilt: 32, Sayı: 2, 2013, s.82.

Merkezi(“İTOTAM”) ve milletlerarası bir tahkim kurumu olma yolunda hızla ilerleyen İstanbul Tahkim Merkezi [The Istanbul Arbitration Centre(“ISTAC”)] ile Enerji Uyuşmazlıkları Tahkim Merkezi (EDAC) bulunmaktadır. İstanbul Tahkim Merkezi, 20.11.2014 tarihinde TBMM Genel Kurulu’nda kabul edilerek kanunlaşmış ve 01.01.2015 tarihinde yürürlüğe girmiş olan 6570 sayılı İstanbul Tahkim Merkezi Kanunu ile kurulmuştur.

2.2.1. Konvansiyonların Benzerlikleri

Singapur Konvansiyonu’nun arabuluculuğu daha cazip bir uyuşmazlık çözüm yöntemi halinde getirmeye çalıştığı su götürmez bir gerçekliktir; şüphesiz ki konvansiyon bunu sulh anlaşmalarının uluslararası anlamda icrasını kolaylaştırarak ve hızlandırarak yapmayı amaçlamaktadır.¹⁷¹ Singapur Konvansiyonu’nun gelişimine ve içeriğine baktığımızda New York Konvansiyonu, tam ismiyle ifade etmek gerekirse 1958 tarihli Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve İcrası Hakkındaki New York Sözleşmesi, ile olan benzerliği ilk bakışta dahi göze çarpmaktadır. Bu nedenle, Singapur Konvansiyonu’nu alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri bağlamında değerlendirirken uluslararası ticari tahkim müessesesini dikkate almak büyük gerekliliktir.

Bilindiği üzere alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri kapsamlı bir terim olup bünyesinde farklı yöntemleri barındırmaktadır. Ancak bu yöntemler arasında en bilinenleri elbette ki tahkim ve arabuluculuktur. Uluslararası ticaret ve yatırım ile alakalı uyuşmazlıkların çözümü bağlamında değerlendirildiğinde tahkimin baskın olan uyuşmazlık çözüm yöntemi olduğu aşikârdır. Her yıl katlanarak artan tahkim yargılaması sayısı, neredeyse her uluslararası ticari sözleşmede karşımıza çıkan tahkim kayıtları veya tahkim şartları ile uluslararası ticari tahkim konvansiyonlarına taraf olan devletlerin sayısındaki artış gibi hususlar uluslararası ticari tahkimin başarısını doğrular nitelikte olan verilerdir.¹⁷² Tahkimin özellikle de uluslararası uyuşmazlıklarda sıkça tercih edilmesi ve diğer uyuşmazlık çözüm yöntemlerine göre ön plana

¹⁷¹ Elisabetta Silvestri, “The Singapore Convention On Mediated Settlement Agreements: A New String to the Bow of International Mediation? ”, **Revista Electronica de Direito Processual(REDP)**, Cilt: 20, Sayı: 1, 2019, s.5.

¹⁷² Gary B. Born, **International Commercial Arbitration -International Arbitration Agreements**, 2. Baskı, Kluwer Law International, Lahey, 2014, s.3

çıkmasının bir diğer sebebi: tahkim yargılamalarının sonunda verilen kararların tıpkı iç hukuktaki mahkeme kararı gibi bağlayıcı olmasıdır.¹⁷³ Bu bağlayıcılık, modern hukuk devletlerinin normlar hiyerarşisine uygun olarak bir uluslararası antlaşma olan New York Konvansiyonu'na riayet etme gerekliliklerinden kaynaklanmaktadır.

1958 tarihli New York Konvansiyonu, küreselleşen ticaretin sonucunda ortaya çıkan sınır ötesi ve çok uluslu uyuşmazlıkların çözümüne getirilen önemli bir çözüm ve de büyük bir başarıdır. Bu hukuki enstrüman günümüz *Lex Mercatoria*¹⁷⁴'sının en önemli parçalarından birisi haline gelmiştir. Singapur Konvansiyonu'nun da ilerleyen senelerde benzer bir etkiyi yaratacağı söylenebilir. Ancak, her ne kadar her iki konvansiyon arasında büyük benzerlikler bulunsa da tahkim ile arabuluculuk müesseselerinin temeldeki farklılığı dikkate alındığında ortaya çıkan hukuki sorunların da büyük farklılıklar içereceği açıktır.

New York Konvansiyonu'na benzer şekilde Singapur Konvansiyonu da özünde iki ayrı ancak bağlantılı yükümlülük ile karşımıza çıkmaktadır: tanıma ve tenfiz.¹⁷⁵ Ancak Singapur Konvansiyonu'nun metninde tanıma ve tenfiz ifadelerinin özellikle kullanılmadığı görülmektedir. İstenen sonuç tanımlanmış ancak bu sürece bir isim verilmesinden özellikle kaçınılmıştır. Bunun sebepleri terminoloji başlıklı bölümde detayları ile ifade edilmiştir.

Başlangıçta tahkim ve arabuluculuğun birbirlerine rakip müesseseler olduğu izlenimine kapılmak mümkündür. Ancak her iki müessese de kendi içerisinde ve kendisine has fırsatlar barındırır ve bu alternatif çözümlerin beraber kullanımı (örneğin: *MedArb* ve *ArbMed* gibi) da uygulamada yaygındır.¹⁷⁶ Gerçekten de uygulamada sulh anlaşmalarının hakem kararı haline getirildiği (*consent arbitral award*); bu sayede de New York Konvansiyonu kapsamına alındığı görülmektedir.

Hem tahkim hem de arabuluculuk sürecinin başlayabilmesi için tarafların arabuluculuğu, tahkimi veya aşamalı olarak her ikisini de tercih edip etmeyeceği

¹⁷³ Linda C. Reif, "The Use of Conciliation or Mediation for the Resolution of International Commercial Disputes ", **Canadian Business Law Journal**, Cilt: 45, Sayı:1, 2007, s.21.

¹⁷⁴ 'Lex communis que est mater legis mercatorie.' the common law ... is the mother of mercantile law. Ralf Michaels, "The True Lex Mercatoria: Law Beyond the State.", **Indiana Journal of Global Legal Studies**, Cilt: 14, Sayı: 2, 2007, s.453.

¹⁷⁵ Timothy Schnabel, "Recognition by Any Other Name: Article 3 of the Singapore Convention on Mediation" **Cardozo Journal of Conflict Resolution**, Cilt 20,2019, s. 1181.

¹⁷⁶ Harvard Law School Library, **Alternative Dispute Resolution Research**, <https://guides.library.harvard.edu/c.php?g=310591&p=2078484>, (21.06.2021).

netleştirmelidir. Bir başka ifadeyle, tahkim arabuluculuk anlaşması veya şartı bulunması beklenmektedir. Tahkim için tahkim sözleşmesi veya tahkim kaydı varlığı gerekli iken arabuluculuk için böyle bir kayıt zorunluluğu bulunmamaktadır. Tarafların bu hususlar üzerinde anlaşması uyuşmazlık ortaya çıkmadan önce veya uyuşmazlık ortaya çıktıktan sonra da mümkün olabilir; bu husustaki taraf iradesi, taraflar arasındaki hukuki ilişkiye dayanak bir sözleşmenin maddesi olabileceği gibi ayrı bir sözleşmeye de konu olabilir.¹⁷⁷

Tahkimin uluslararası ticaret alanındaki tarihçesine bakıldığında, bu alanın gelişimindeki en temel etmenin ihtiyaç olduğunu belirtmek gerekir. Bu ihtiyaç, şüphesiz ki uluslararası ticaretin sorunsuz ve hızlı bir şekilde sürdürülebilmesi için ortaya çıkan uyuşmazlıkların hızlı ve etkili bir şekilde çözülmesine yöneliktir. Bu noktada ortaya çıkan karmaşık yapıda ve çok uluslu ticari uyuşmazlıkların çözümünü sağlamada yerel mahkemeler çoğu zaman yetersiz kalmıştır. Mahkemelerin yargı yetkisi, kanunlar ihtilafı, yabancı mahkeme kararlarının bir başka ülkede icrasında karşılaşılan sorunlar gibi hususlar başta olmak üzere benzer çoğu alanda da sorun yaşanmıştır.¹⁷⁸

İstatistiklere göre ICC Tahkim Kararlarının¹⁷⁹ yüzde doksandan fazlasının taraflarca gönüllü olarak yerine getirildiği bilinmektedir; bu oranın söz konusu sulh anlaşmaları olduğunda çok daha yüksek olduğu gözlenmiştir.¹⁸⁰ Dolayısıyla taraf iradesinin uyuşmazlığın çözümünde etkisini arttırdığını ve de tarafların kendi verdikleri kararı uygulama eğilimlerinin daha yüksek olduğunu ifade etmek mümkündür.¹⁸¹ Böyle bir durumda neden Singapur Konvansiyonu'na gerek olduğu sorusu gündeme gelebilir. Bu sorunun yanıtı ise gerektiğinde sulh anlaşmasının icrasının mümkün hale gelmesi, tarafların bu noktada güvenceye sahip olması ve böylelikle de arabuluculuğu bir uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak geliştirmek ve yaygınlaştırmak şeklinde özetlenebilir.¹⁸² Bununla paralel olarak, istatistiklere göre sulh anlaşması icra edilebilir nitelikte ise bu durumda tarafların arabuluculuğu tercih

¹⁷⁷ Zhao, s.541.

¹⁷⁸ Ingeborg Schwenzer, Yesim M Atamer ve Petra Butler, **Current Issues in the CISG and Arbitration**, Eleven International Publishing, Lahey, 2014, s.2.

¹⁷⁹ Milletlerarası Tahkim Divanı 1923 yılında ICC'nin tahkim organı olarak kurulmuştur.

Bkz. ICC Türkiye: **ICC Tahkimi**, <https://icc.tobb.org.tr/icc-tahkim.php>, (25.05.2023).

¹⁸⁰ Zhao, s.549.

¹⁸¹ Zhao, s.549.

¹⁸² Zhao, s.550.

etme oranlarında artış söz konusudur.¹⁸³

Günümüzde arabuluculuğun yavaş yavaş adından söz ettirmeye başlamasının sebeplerini araştırmak gereklidir. Ülkeler açısından değerlendirildiğinde, arabuluculuk, tıpkı diğer alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinde olduğu gibi, mahkemelerin yargı yükünü hafifletebilme imkânını sağlamaktadır.¹⁸⁴ Örneğin: Birleşik Krallık'ta tahkim, arabuluculuk ve uzlaşma başta olmak üzere alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin geliştirilmesini ve uygulamasının desteklenmesini sağlayan Woolf Reformları olarak bilinen kapsamlı reformların gerçekleştirildiği görülmüştür.¹⁸⁵ Benzer şekilde, Avrupa Birliği genelinde 2008 yılında yayımlanan Arabuluculuk Yönergesi de arabuluculuğun desteklenmesi bakımından önem arz eden gelişmeler arasındadır.¹⁸⁶

Yeni bir konvansiyon olarak, Singapur Konvansiyonu mevcut alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerine yenilik getirmekle kalmayıp, aynı zamanda yerleşik dinamikleri değiştirebilme veya etkileyebilme iddiasını taşımaktadır. Bu nedenle yalnızca imzacı devletleri değil; imzacı olmayan devletleri de dolaylı olarak etkileyebilme potansiyeline sahiptir.

Özellikle tahkimin prosedürel gereklilikleri, artan masrafları ve öngörülen formaliteleri dikkate alındığında¹⁸⁷ kimi durumlarda ve de uzun vadede arabuluculuğun tahkimin alternatifi olarak karşımıza çıkabileceğini söylemek yanlış olmayacaktır. Yine de tahkimin oturmuş teamüllerinin bulunduğu, uzun zamandır taraf devletlerin iç hukuklarının birer parçası olduğu ve bu bağlamda yerleşik içtihatların bulunduğu hususu dikkate alındığında, tahkimin daha güvenli bir alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak kabul edilmesi olasıdır. Öte yandan, tıpkı tahkimin sıradan iç hukuk yargılamalarına nazaran daha hızlı, kolay ve maddi anlamda uygun bir alternatif yöntem olması gibi, arabuluculuk da aynı sebeplerle tahkimin alternatifi olabilir.¹⁸⁸ Yine de Singapur Konvansiyonu'nun karşılaşılabileceği bir takım hukuki sorunlar

¹⁸⁴ Born, s.2.

¹⁸⁵ Catherine Elliot ve Frances Quinn, **English Legal System**, Pearson Education, Londra, 2016, s.630.

¹⁸⁶ Catharine Titi ve Katia Fach Gomez, **Mediation in International Commercial and Investment Disputes**, Oxford University Press, 2019, <https://ebookcentral-proquest-com.brad.idm.oclc.org/lib/bradford/detail.action?docID=5831052>. (20.06.2021).

¹⁸⁷ Stacie I. Strong, "Beyond International Commercial Arbitration - The Promise of International Commercial Mediation", **Washington University Journal of Law and Policy**, Cilt:45, Sayı:11, 2014, s.10.

¹⁸⁸ Stacie I. Strong, "Beyond International Commercial Arbitration - The Promise of International

bulunmaktadır ve bu sorunlar hukuki zeminde ve karşılaştırmalı hukukun gereklerini dikkate alarak detaylı bir şekilde incelenmelidir. Her ne kadar literatürdeki kimi görüşlere göre New York Konvansiyonu’nun başarısı Singapur Konvansiyonu’nun da aynı başarıyı göstereceği anlamına gelmediği belirtilmiş ise de¹⁸⁹ tahkimin yerleşik içtihatları arabuluculuk için de yol gösterici olabilir.

2.2.2. Singapur Konvansiyonu’nun Temel Farklılıkları

Singapur Konvansiyonu yalnızca arabuluculuk sonucu ortaya konmuş olan, ticari ve milletlerarası nitelikte olan sulh anlaşmalarına uygulanan bir metindir. Aile, tüketici, işçi işveren yahut miras ile alakalı konular tamamıyla konvansiyonun uygulama alanının dışında bırakılmıştır. Bu nedenle tıpkı New York Konvansiyonu gibi sade ve sadece uluslararası ticaret hukuku uyuşmazlıklarına yöneliktir. Singapur Konvansiyonu’nun New York Konvansiyonu ile yarışmaktansa onu tamamlayıcı nitelikte olduğunu belirtmek gerekir. ¹⁹⁰Benzer noktaları olduğu kadar bu iki konvansiyonun farklı oldukları noktalar da çok fazladır. Konvansiyonların temelde iki hususta çok farklı oldukları göze çarpmaktadır: yer kavramı ve arabuluculuk anlaşması veya arabuluculuk kaydı.

2.2.2.1. Yer Kavramı

Singapur Konvansiyonu ile getirilen yeniliklerden birisi de milletlerarası özel hukuktaki 'yer' kavramının uygulanma alanının sınırlandırması şeklinde özetlenebilir. Bir başka ifadeyle, Singapur Konvansiyonu kapsamında arabuluculuğun gerçekleştiği yer hayati önem taşımamaktadır.¹⁹¹ Gerçekten de Konvansiyonun uyuşmazlık çözümünde *non-localisation* kavramını beraberinde getirdiği ifade edilmektedir.¹⁹²

Commercial Mediation”, **Washington University Journal of Law and Policy**, Cilt:45, Sayı:11, 2014, s.10..

¹⁸⁹ Yun Zhao, “The Singapore Mediation Convention: A version of the New York Convention for Mediation?”, **Journal of Private International Law**, Cilt: 17, Sayı:3, 2021, s. 538.

¹⁹⁰ Mustafa Okan Yağcı, “Arbuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Konvansiyonu’nun Medeni Usul ve İcra-İflas Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, **Public and Private International Law Bulletin**, Cilt:42, Sayı:2,2022, s.530.

¹⁹¹ Haris P. Meidanis, “Enforcement of Mediation Settlement Agreements in the EU and the Need for Reform”, **Journal of Private International Law**, Cilt: 16, Sayı: 2, 2020, s.276.

¹⁹² Zhao, s.542.

New York Konvansiyonu'nda ise tahkim yeri kavramı önem arz etmektedir çünkü yabancılık unsurunun tespiti noktasında yer kavramı önemli bir kısıttır. Öte yandan Singapur Konvansiyonu'nda böyle bir kısıtlama olmadığı gibi arabuluculuğun yabancı bir ülkede gerçekleşmesi olmazsa olmaz bir şart değildir.¹⁹³ Hatta ve hatta internet ortamında veya çevrimiçi ortamlarda gerçekleştirilen arabuluculuk faaliyetlerinin bu konvansiyon kapsamında icrası mümkündür. Bu aynı zamanda New York Konvansiyonu'nun aksine Singapur Konvansiyonu'nda 'karşılıklı' çekince beyanına cevaz verilmediğini göstermektedir.¹⁹⁴

2.2.2.2. İlgili Kayıtlar

Bilindiği üzere taraflar sözleşmelerine tahkim kaydı koyabilir veya ayrı bir tahkim anlaşması yapabilirler. New York Konvansiyonu bu tip tahkim anlaşmalarının geçerli olabilmesi için gerekli şartları düzenlemiştir. Öte yandan Singapur Konvansiyonu'nda arabuluculuk anlaşmaları hakkında bir düzenleme yoktur. Taraflar arabuluculuk anlaşmaları bulunmasa dahi sulh anlaşması yapabilirler ve bu sulh anlaşması gerekli şartları sağladığı takdirde Singapur Konvansiyonu kapsamında icra edilebilir.¹⁹⁵

2.3. SİNGAPUR KONVANSİYONU'NDA KULLANILAN TERMİNOLOJİ

2.3.1. Tanıma, Tenfiz ve İcra Edilebilirlik Kavramları

Singapur Konvansiyonu'nun Türkçe çevirisine bakıldığında Konvansiyona taraf devletlerin, kendi usul kuralları ve Konvansiyonda yer alan şartlara uygun şekilde sulh anlaşmasını yerine getirecekleri belirtilmiştir. Konvansiyonun Türkçe çevirisinde “*yerine getirme*” ifadesinin kullanıldığı görülmüştür. Konvansiyonun orijinal

¹⁹³ Sibel Özel, “Arbuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Sözleşmesi: Singapur Konvansiyonu”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 25, Sayı: 2, 2019, s.1195.

¹⁹⁴ Mehmet Kara, **Arbuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Konvansiyonu (Singapur Konvansiyonu)**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Ankara 2022, s.91.

¹⁹⁵ Özel, s.1195.

metninde olduğu gibi Türkçe çevirisinde de tanıma ifadesinden özellikle kaçınılmıştır. Hâlbuki bazı görüşlere göre doğrudan tanıma ve tenfiz kavramlarını içeren bir anlaşma, New York Konvansiyonuna paralel bir metin olabilirdi. Ancak ‘tanıma’ kavramının farklı hukuk sistemlerinde farklı anlamlara gelmesi sebebiyle, Konvansiyonda bu terim kullanılmamıştır.¹⁹⁶ Böylelikle konvansiyonda sulh anlaşması ile ulaşılması istenen sonucun tanımlanması yoluna gidilmiştir.

Tanıma kavramından kaçınılmasının sebeplerini konvansiyonun görüşülmesi esnasında delegelerin değerlendirmelerini dikkate alarak gözlemlemek mümkündür. Delegeler, Singapur Konvansiyonu kapsamında tanıma kavramının öngörülenden farklı sonuçlar doğrulanabileceği üzerinde durmuşlardır. Örneğin: bazı hukuk sistemlerinde tanımanın söz konusu olduğu bazı durumlarda mahkemelerin yargılama yapma yetkilerinin kısıtlanacağı, böylelikle de Madde 5 kapsamındaki savunmaların da kısıtlanması gibi beklenmeyen sonuçların söz konusu olabileceği değerlendirilmiştir.¹⁹⁷

Öte yandan, kimi delegeler ise Konvansiyon ’da tanıma kavramının değil, yalnızca tenfiz kavramının kullanılması gerektiğini belirtmişlerdir.¹⁹⁸ Fakat diğer bu görüşmeler esnasında da belirtildiği üzere, çoğu hukuk sisteminde tanıma tenfizin ön şartıdır. Bu nedenle, tenfiz ifadesinden de kaçınılması gerekmektedir. Ayrıca, tanıma kavramını kullanmaktan kaçındıktan sonra, tenfiz kavramına yönelmek bazı hukuk sistemleri tarafından Konvansiyonun sadece tenfizi kapsadığı yanlışlanmasına da yol açabilecektir. Böyle bir durum ise sulh anlaşmalarının hâlihazırda çözülmüş uyuşmazlıkların ispatı bakımından ‘dayanak’¹⁹⁹ olarak gösterilmesinin önünü tıkayabilir niteliktedir.²⁰⁰

¹⁹⁶ Kimi hukuk sistemlerinde sulh anlaşması devletin dahil olmadığı özel ilişkiler kapsamında değerlendirilmektedir.
Zhao, s.545.

¹⁹⁷ Schnabel, s. 1187.

¹⁹⁸ Schnabel, s. 1187.

¹⁹⁹ Singapur Konvansiyonu’nun 3. Maddesi’nin 2. Fıkrasına göre : “*Sulh anlaşmasıyla hâlihazırda çözülmüş olan bir hususta bir tarafın iddiası üzerine uyuşmazlık ortaya çıkarsa, Konvansiyona taraf olan bir devlet, söz konusu hususun zaten çözümlenmiş olduğunu kendi usul kuralları ve Konvansiyon’da yer alan şartlara uygun olarak ispatlaması için diğer tarafın, sulh anlaşmasını dayanak göstermesine izin verir.*”.

²⁰⁰ Schnabel s. 1192.

Singapur Konvansiyonu'nda tanıma ve tenfiz ifadelerinin kullanılmaması ancak istenilen sonucun 3. Maddede detaylı şekilde açıklanması ise terimsel anlamda ifade zorluğu ortaya çıkartmıştır. Örneğin Konvansiyonun geri kalan tüm maddelerinde sürekli olarak 3. maddeye atıf yapılması da pratik olmayacaktır. Tenfiz kavramı yerine yeni bir kavram ortaya atılması ve bunun üzerinden hareket edilmesi ise verimli sonuçlar getirmeyecektir. Zaten böyle bir kavram bulunmuş olsaydı 3.maddede kullanılır ve tanımı da hali hazırda yapılmış olurdu. İşte bu sebeplerle, diğer maddelerde 3. Maddeye yönelik atıflar yapılırken tarafların Konvansiyon kapsamında “*hukuki yollara başvurmaları*” durumunda ifadesinin kullanıldığı görülmüştür.

Konvansiyon metni tamamlandığında “*konvansiyon kapsamında çözüm arama*” veya “*hukuki yollara başvurma*” kavramlarının tanımlarının yapılıp yapılmaması gerektiği hususu değerlendirilmiş, ancak gerekli olmadığına kanaat getirilmiştir.²⁰¹ Zaten Konvansiyon taraf devletlere belirli şartları sağlayan sulh anlaşmalarının icra edilmesi gibi bir yükümlülük yüklemekle beraber bu sulh anlaşmalarının nasıl icra edileceği ile ilgili iç düzenlemelerini belirlemelerine ve istedikleri prosedürü öngörmelerine cevaz vermektedir.²⁰²

Konvansiyonda tanıma ifadesinin kullanılmamasının diğer bir sebebi ise bu kavramın kesin hüküm (*res judicata*) etkisi içermesi olarak gösterilebilir. Sulh anlaşmaları kesin hüküm etkisine sahip değildir, bu nedenle AB sulh anlaşmalarına önleyici etki sağlanmaması gerektiğine yönelik görüş bildirmiştir.²⁰³ Özetlemek gerekirse, Singapur Konvansiyonu'nun 3. maddesinin 2. fıkrası dikkate alındığında fonksiyonel bir yaklaşım benimsendiği göze çarpmaktadır. Kimi hukuki terimlerin farklı hukuk sistemlerinde öngörülenden farklı sonuçlara sebebiyet vermesinin önüne geçilmek istenmiştir. Böylelikle de bu terimler kullanılmamıştır.²⁰⁴

Hukuk sistemleri arasındaki farklılıklar sebebiyle Singapur Konvansiyonu'nun bazı hususları düzenlemekten imtina ettiği görülmüştür. Yukarıda bahsedilen hususlara ek olarak gizlilik kavramına değinmekte de fayda vardır. ‘Gizlilik’ alternatif uyuşmazlık çözümünde en önemli hususlar arasında olmasına rağmen hukuk

²⁰¹ Schnabel, s. 1192.

²⁰² Zhao, s.546.

²⁰³ Özel, s.1199.

²⁰⁴ Schnabel s. 1191.

sistemleri arasındaki farklılıklar dikkate alınarak ve de Singapur Konvansiyonu’nun hazırlanması ve imzası süreçlerini hızlandırmak adına bu hususa hiç girilmediği görülmüştür.²⁰⁵ Yine de ilerleyen dönemde bu hususa ilişkin hukuki soruların iç hukuklarda milli mahkemelerce yanıtlanması gerekecektir.²⁰⁶

2.3.2. Türk Hukukunda Kullanılan Terminoloji

Singapur Konvansiyonu’nun_Birleşmiş Milletler’de kabul edilmiş olan İngilizce metnine bakıldığında “*tanıma*” (*recognition*) veya “*tenfiz*” (*enforcement*) ifadelerinden kaçınıldığı görülmekle beraber, Model Kanunda ‘*enforcement of mediated settlement agreements*’ ifadesine yer verildiği görülmüştür. Buna benzer şekilde ‘*enforcement of mediated settlement agreements*’ ifadesi literatürde de kullanılmaktadır. Ancak önemle belirtmek gereklidir ki buradaki *Enforcement* ifadesi New York Konvansiyonu gibi katı bir tenfiz prosedürüne işaret etmemektedir.

Singapur Konvansiyonu’nun Türkçe metninde ‘hukuki yollara başvurma’ ve ‘yerine getirme’ kavramlarının yer aldığı görülmüştür. Literatüründe ise ‘Sulh Anlaşmalarının Singapur Konvansiyonu kapsamında icra edilmesi’ ifadeleri sıklıkla yer almaktadır. İcra edilme kavramının Singapur Konvansiyonu kapsamında kullanılması yerinde bir tercih olarak kabul edilmektedir. Özellikle de 7445 sayılı kanun ile getirilen yenilikler de dikkate alındığında, sulh anlaşmalarının Singapur Konvansiyonu kapsamında icrası yerinde bir ifade olacaktır çünkü tıpkı literatürde olduğu gibi bu kanunda da icra edilme terimi kullanılmıştır.

2.4. SİNGAPUR KONVANSİYONUNUN KAPSAMINA GİREN SULH ANLAŞMALARININ ÖZELLİKLERİ

Singapur Konvansiyonu’nun ilk maddesi konvansiyonun hangi sulh anlaşmalarını kapsayacağını belirtmektedir. Konvansiyonun 1. maddesinin 1. fıkrasına bakıldığında, bu konvansiyonun arabuluculuk sonucunda yapılan, yazılı ve yapıldıkları sırada milletlerarası nitelikte olan sulh anlaşmalarına uygulanacağı

²⁰⁵ Zhao, s.545.

²⁰⁶ Zhao, s.545.

belirtlmifltir. Konvansiyonun giriş (dibace) b6l6m6nde belirtildiği ve de Madde 1(1)'de tekrar edildiği 6zere, Konvansiyon kapsamındaki bir sulh anlaşması ticari nitelikteki bir uyuşmazlığın 66z6m6ne y6nelik olmak zorundadır. Yine 1. Maddenin devamında sulh anlaşmalarının şu 6zelliklere haiz olmasının gerekliliği vurgulanmıştır:

“(a) Sulh anlaşmasının en az iki tarafının iş yerlerinin farklı devletlerde olması; veya (b) Sulh anlaşmasının taraflarının iş yerlerinin bulunduğu devletin:

(i) Sulh anlaşmasından doğan borcun esaslı bir kısmının ifa edileceği devletten; veya (ii) Sulh anlaşmasının konusunun en sıkı ilişkili olduğu devletten farklı olması.”

6te yandan 1. Maddenin 2. ve 3. fıkraları Singapur Konvansiyonu’nun hangi hallerde uygulanmayacağını netleştirmeleri bakımından 6nem arz etmektedir. Genel anlamda ifade etmek gerekirse 2. fıkrada konvansiyonun, t6keticiler uyuşmazlıklarına, Aile, miras ve iş hukukuna ilişkin sulh anlaşmalarına uygulanmayacağı belirtlmifltir. Bu tip uyuşmazlıklar genellikle tarafların korunması maksadıyla i6 hukukta 6zel d6zenlemelerin 6n g6r6ld6ę6 uyuşmazlık tipleridir. Bu sebeple bu konvansiyon kapsamına alınmamışlardır.²⁰⁷

3. Fıkroda belirtilen istisnalar ise şu şekildedir:

“ Konvansiyon, aynı zamanda aşağıdaki sulh anlaşmalarına uygulanmaz:

- (a) (i) Mahkemece tasdik edilen veya mahkeme yargılaması sırasında yapılan; ve (ii) Mahkemenin bulunduğu devlette mahkeme kararı olarak yerine getirilen sulh anlaşmaları;*
- (b) Hakem kararı olarak kaydedilen ve yerine getirilen sulh anlaşmaları.”*

Burada belirtmek gerekir ki sulh anlaşmasının arabuluculuk faaliyeti sonucu ortaya 6ıkmış olması gereklidir. Arabuluculuk 6ncesinde tarafların g6n6ll6 olarak katılım g6sterdiği ve imzaladıkları sulh anlaşmaları Singapur Konvansiyonu kapsamında icra edilemez. Ancak Singapur Konvansiyonu bu şekilde imzalanmış olan bir sulh anlaşmasının i6 hukukta bağlayıcı kabul edilmesini engellememektedir. Konvansiyona taraf devletler arabuluculuk s6reci 6ncesinde imzalanmış sulh anlaşmalarını bağlayıcı kabul eden bir d6zenlemeye sahip olabilirler.²⁰⁸ Uygulamada, arabuluculuk s6reci 6ncesinde imzalanmış olan sulh anlaşmaları 6zel hukuk

²⁰⁷ Zhao, s.543.

²⁰⁸ Zhao, s.541.

sözleşmesi gibi kabul edilmekte ve de tarafların iyi niyetle sözleşmeye riayet etmelerini gerektirmekte ancak arabuluculuk sürecinin başlatılması için bağlayıcı nitelikte kabul edilmemektedirler.²⁰⁹ Bunun temel sebebi sulh anlaşmasının bir mahkeme ilamı niteliğinde olmamasıdır.²¹⁰ Singapur Konvansiyonu kapsamında bir sulh anlaşmasının icra edilmesi için bu anlaşmanın arabuluculuk faaliyeti sonucunda ortaya konmuş olması olmazsa olmazdır. Şayet sulh anlaşması tahkim süreci yahut mahkeme vasıtası ile akdedilmiş ise, Singapur Konvansiyonu kapsamında değildir.²¹¹

Singapur Konvansiyonu’nun 1. maddesinin 3. fıkrasında yer alan istisnaların Konvansiyouna metnine eklenmesinin sebebi bu alanları hâlihazırda düzenleyen farklı konvansiyonların mevcut olmasıdır. Daha detaylı olarak ifade etmek gerekirse Hague Konvansiyonu²¹², Lahey Konvansiyonu ve de New York Konvansiyonu’nun 3. Fıkra da bahsi geçen alanları düzenliyor oluşu, Singapur Konvansiyonu’nun bu alanlarda uygulanmamasını gerektirmiştir.²¹³ Özetlemek gerekirse, Singapur Konvansiyonu kapsamına giren bir sulh anlaşmasında aşağıdaki nitelikler bulunmak zorundadır:

- a-) Ticari Uyuşmazlığın Çözümüne Yönelik Olma
- b-) Yazılı Olma
- c-) Milletlerarası Niteliğe Sahip Olma
- d-) Arabuluculuk Faaliyeti Sonucu Ortaya Çıkmış Olma
- e-) Singapur Konvansiyonu Madde 1(2) ve (3) ‘te belirtilen istisnaların kapsamında olmama

Uyuşmazlığın ticari nitelikte olup olmadığına yönelik değerlendirme yapılırken tıpkı New York Konvansiyonu’nda olduğu gibi Singapur Konvansiyonu’nun da bu noktada bir tanım öngörmediğini, bu hususu devletlerin iç hukukuna göre değerlendirmek gerektiğini belirtmekte fayda vardır.²¹⁴ Model Kanun’a göre ticari’ kavramı şu şekildedir: “*mal veya hizmet tedariki veya değişimi için yapılan muameleler; distribütörlük sözleşmeleri; ticari temsil veya acentelik; factoring;*

²⁰⁹ Zhao, s.541.

²¹⁰ Giray, s.630.

²¹¹ Zhao, s.543.

²¹² 2 Temmuz 2019 tarihli Hague Konvansiyonu (Hague Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Civil and Commercial Judgements)(the Hague Judgements Convention).

²¹³ Chua, s.197.

²¹⁴ Zhao, s.543.

leasing; inşaat işleri; danışmanlık; mühendislik; lisans; yatırım; finans; bankacılık; sigorta; imtiyaz sözleşmeleri; joint venture ve diğer sanayi ve ticaret işbirliği; hava, deniz, raylı sistem veya kara yoluyla eşya veya yolcu taşıma işleri ticaridir." ²¹⁵ Bu tanımda *numerus clausus* (tahdidi) sayma söz konusu olmadığı için Konvansiyonda yer alan 'ticari' teriminin geniş yorumlanması gerektiği izlenimine kapılmak mümkündür.²¹⁶ Literatürde ticari kavramının mümkün olan en geniş anlamda yorumlanmasının gerektiği belirtilmektedir.²¹⁷ Konvansiyon 'un 'ticari' ifadesini tanımlamamasının temel sebeplerinden birisi de bu noktada sulh anlaşmasının icrasının talep edildiği ülke hukukununa (*lex fori*) göre hareket edilmesi gerekliliğidir. Sulh anlaşmasının icrasının talep edildiği ülkede ticari kabul edilen bir uyumsuzluk, Singapur Konvansiyonu'nun uygulama alanının dışında bırakıldıysa, elbette ki söz konusu sulh anlaşmalarının konvansiyon kapsamında icrası mümkün olmayacaktır. ²¹⁸

Bir sulh anlaşmasının Singapur Konvansiyonu kapsamında icra edilebilmesi için yazılı olması gerekmektedir. Konvansiyonun 2. maddesinin 2. fıkrasına göre 'yazılılık' şartı herhangi bir şekilde kayıt altına alınma anlamına gelmektedir. Elektronik ortamda kaydedilen, örneğin: e posta yolu ile yapılan sulh anlaşmaları da yazılılık şartına uygun kabul edilmektedir. Sözlü sözleşmelerin yazılı sözleşmelere nazaran ispatının ve icrasının daha zor olduğu dikkate alındığında, Singapur Konvansiyonu ile getirilen yazılılık şartının yerinde olduğu belirtilmelidir. ²¹⁹

Sulh anlaşmasına ilişkin usul şartları ise Konvansiyonun 4. maddesinde yer almıştır. 'Ticari' ifadesinin aksine, 4. Maddede yer alan şartlar *numerus clausus* (tahdidi) sayma ilkesi kapsamındadır. Dolayısıyla devletler 4. Maddeyi aşan ek usul şartları öngöremezler. ²²⁰

²¹⁵ UNCITRAL Model Law on International Commercial Mediation and International Settlement Agreements Resulting From Mediation A/73/17, 2018 (amending the UNCITRAL Model Law on International Commercial Conciliation 2002).

²¹⁶ Özel, s.1197.

²¹⁷ Zhao, s.543.

²¹⁸ Özel, s.1198.

²¹⁹ Feehily, s.17.

²²⁰ Özel, s.1199.

2.5. AVRUPA BİRLİĞİ VE ÜYE DEVLETLER HUKUKUNDA SULH ANLAŞMALARI

Sulh kavramı çoğu zaman Avrupa Birliği üye devletlerinin iç hukuklarında tanımlanmıştır. Örneğin Alman Medeni Kanununun 779. maddesine göre sulh, bir hukuki ilişkiye dair anlaşmazlık veya şüpheye karşılıklı fedakârlık altında son veren akit olarak tanımlanmıştır.²²¹ Fransız Medeni Kanununun 2044. maddesinde ise sulh anlaşmalarının (*transaction agreements, contrat de transaction*)²²²tanımı yapılmıştır. Fransız Medeni Kanunu'nu diğer çoğu üye devlet kanunundan ayıran bir sulh tanımı söz konusudur. Şöyle ki, Fransız Medeni Kanunu'na göre karşılıklı fedakârlık sulh sözleşmesinin olmazsa olmaz (*sine qua non*) unsurları arasındadır.²²³

Hukuki ve Ticari Uyuşmazlıklarda Arabuluculuğun Belirli Yönlerine İlişkin 21 Mayıs 2008 Tarihli Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi Yönergesi (*Arabuluculuk Yönergesi/ Mediation Directive*) medeni ve ticari davalar bakımından yargısal anlamda bir işbirliği niteliği taşımaktadır.²²⁴ Bu yönerge 21 Mayıs 2011 tarihine kadar üye devletlerin iç hukuklarına aktarılmak üzere 4 Mayıs 2008 tarihinde Avrupa Birliği Resmi Gazetesi'nde yayımlanmış ve 13 Haziran 2008 tarihinde yürürlüğe girmiştir.²²⁵ Söz konusu yönerge Danimarka haricinde tüm Avrupa Birliği üye devletlerinde geçerli olan asgari arabuluculuk genel kurallarını ortaya koymaktadır.²²⁶ Arabuluculuk Yönergesi yalnızca sınır-ötesi uyuşmazlıklar bakımından uygulanır.²²⁷Yönerge ihtiyari arabuluculuğu düzenlemekte iken taraf devletlerin zorunlu arabuluculuk hükümleri getirmesi önünde bir engel de teşkil etmemektedir.

Avrupa Birliği'nde arabuluculuk hususunda birlik genelinde medeni ve ticari meseleler söz konusu olduğunda uygulanan kuralların kaynağını 2008 tarihli *Arabuluculuk Yönergesi (Arabuluculuk Direktifi/ Mediation Directive)*'dir. Bu

²²¹ Karauz, s.11.

²²² Mustafa Özbek, "Avrupa Birliğinde Alternatif Uyuşmazlık Çözümü", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı: 68, 2007, s. 284.

²²³ Karauz, s.14.

²²⁴ Meidanis, s.285.

²²⁵ EUR- Lex, Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on Certain Aspects of Mediation in Civil and Commercial Matters, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex%3A32008L0052>, (09.05.2022).

²²⁶ Carlos Esplugues, Jose Luis Iglesias Buhigues ve Guillermo Palao Moreno, **Civil And Commercial Mediation in Europe**, Intersentia, Cambridge, 2012, s.1.

²²⁷ Hopt ve Steffek, s.368.

yönergenin önemli özelliklerinden birisi yalnızca sınır ötesi uyuşmazlıklara değil, aynı zamanda milli uyuşmazlıklara da uygulanan temel arabuluculuk kurallarını düzenliyor oluşudur.²²⁸ Avrupa Birliği üyesi herhangi bir devlette arabuluculuk faaliyeti sonucunda ortaya konmuş olan sulh anlaşması Arabuluculuk Yönergesi kapsamında icra edilebilecektir. Ancak bunun için sulh anlaşmasının bir kısmının veya tamamının görevli ve yetkili mahkeme tarafından onaylanması gerekmektedir.²²⁹ Bu kural Arabuluculuk Yönergesinin önsöz (*preamble*) bölümünde ve yönergenin 6. maddesinin 2. ve 4. paragraflarında yer almaktadır.²³⁰

Arabuluculuk Yönergesinin 106. maddesinde aşağıdaki ifadeler yer verildiği görülmüştür:

“ Üye Devletler, tarafların veya diğer tarafın açık rızasıyla taraflardan birinin, arabuluculuk sonunda yapılan yazılı bir anlaşmanın icra edilebilir kılınmasını talep etmesini sağlarlar. Bu tür bir anlaşmanın içeriği, talebin yapıldığı Üye Devletin hukukuna aykırı olmadığı veya bu Üye Devletin hukuku anlaşmanın icra edilmesine olanak tanıdığı takdirde icra edilebilir.

*2. Anlaşmanın içeriği, mahkeme veya diğer bir yetkili merci tarafından verilecek bir hüküm ya da kararlar veya talebin yapıldığı Üye Devletin hukukuna uygun olarak resmî bir belgeyle icra edilebilir... ”*²³¹

Arabuluculuk Yönergesinin 6. maddesinin 1. fıkrasında da görüldüğü üzere, kamu düzeni gerekçesi ile sulh anlaşmalarının icra edilmemesi de mümkündür.²³² Bir başka ifadeyle, yönergeye göre sulh anlaşması başvurunun yapıldığı ülkenin hukukunu ihlal etmiyor ise icra edilebilir niteliktedir.²³³

Uluslararası Arabuluculuk Anlaşmalarının icrası noktasında Avrupa Birliği’ndeki mevcut durumu değerlendirirken Avrupa Birliği hukukunun bu anlamda güncellenmesi gerektiğini de ifade etmek gerekir.²³⁴ Arabuluculuk Yönergesinin gerektirdiği icra prosedürü elbette ki Singapur Konvansiyonu’na kıyasla daha

²²⁸ European Justice, “**Mediation in EU Countries**”, https://e-justice.europa.eu/content_mediation_in_member_states-64-lu-en.do?member=1, (10.05.2022).

²²⁹ European Justice, “**Mediation in EU Countries**”, https://e-justice.europa.eu/content_mediation_in_member_states-64-lu-en.do?member=1, (10.05.2022).

²³⁰ European Justice, “**Mediation in EU Countries**”, https://e-justice.europa.eu/content_mediation_in_member_states-64-lu-en.do?member=1, (10.05.2022).

²³¹ Arabuluculuk Yönergesi Madde 6, 2008/52EC.

²³² Kluwer Mediation Blog, “**Singapore Convention Series**”, <http://mediationblog.kluwerarbitration.com/2019/03/20/singapore-convention-series-a-plea-for-the-adoption-of-the-singapore-mediation-convention-by-the-eu/>, (10.05.2022).

²³³ Kluwer Mediation Blog, “**Singapore Convention Series**”, <http://mediationblog.kluwerarbitration.com/2019/03/20/singapore-convention-series-a-plea-for-the-adoption-of-the-singapore-mediation-convention-by-the-eu/>, (10.05.2022).

²³⁴ Meidanis, s.275.

karmaşıktır. Şöyle ki, arabuluculuk sonucunda akdedilmiş anlaşmanın icra edilebilmesi için bu anlaşmanın yetkili kurum veya kurumlarca onaylanmış olması gerekmektedir. Bu kurumlar yargı organı olabileceği gibi idari organlar da olabilir. Bu kurumlar veya yargı organları Arabuluculuk Yönergesinin 6. maddesinin 3. fıkrasında da belirtildiği üzere Üye Devletler tarafından Komisyona bildirilmektedirler. Bu maddede bahsi geçen söz konusu merciler 1 ve 2. paragrafa göre yapılacak bir talebi kabule yetkili olacaklardır.²³⁵

2.6. TÜRK HUKUKUNDA SULH ANLAŞMALARI

Ülkemiz Singapur Konvansiyonu'nu imzalayarak ve iç hukuka adaptasyonunu başarılı bir şekilde gerçekleştirerek bu arabuluculuk ile ilgili olan mevzuatı ve kuralları yakın zamanda güncellemiştir. Elbette ki bu durum sulh anlaşmalarının mahiyetini değiştirir niteliktedir.

Bilindiği üzere taraflar sulh anlaşması ile üstlendikleri yükümlülükleri yerine getirdikleri takdirde herhangi bir icra sorunu söz konusu olmayacaktır. Singapur Konvansiyonu'nun getirisi taraflardan birisinin akdettikleri, sulh anlaşmasına uymaması durumunda ortaya çıkmaktadır. Böyle bir durumda dahi Singapur Konvansiyonu sayesinde söz konusu sulh anlaşmasının icrası ülkemizde mümkün hale gelmektedir.²³⁶ Ancak elbette ki Singapur Konvansiyonu kapsamına giren sulh anlaşması ve HMK kapsamına giren sulh anlaşması aynı kapsamda değerlendirilemez.

Ülkemizde HUAK kapsamındaki arabuluculuk faaliyetleri bu kanuna ek olarak Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Yönetmeliği vasıtasıyla gerçekleştirilmektedir. Arabulucuların arabuluculuk faaliyetlerini gerçekleştirirken uyması gereken kurallar ise Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Arabuluculuk Daire Başkanlığı tarafından hazırlanmıştır. Akabinde ise Türkiye Arabulucular Etik Kuralları adı altında Arabuluculuk Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²³⁷

HUAK hükümlerine göre gerçekleştirilmiş bir arabuluculuk faaliyeti

²³⁵ Arabuluculuk Yönergesi 2008/52EC Madde 6/3.

²³⁶ Özel, s.1191.

²³⁷ Adalet Bakanlığı: Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Arabuluculuk Daire Başkanlığı, “**Türkiye Arabulucular Etik Kuralları**”,https://adb.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/etik-kurallari1_5012021075651, (11.05.2022).

sonrasında taraflar bir anlaşmaya varırlarsa HUAK Madde 18 gereğince taraflar ve arabulucu tarafından imzalanan bir anlaşma belgesi düzenlenmelidir. Akabinde ise icra edilebilirlik şerhi alınmasıyla bu belgenin icra edilmesi mümkün hale gelir. İcra edilebilirlik şerhi HUAK Madde 18/2'ye uygun olarak görevli ve yetkili mahkemeden istenebilir. Bu şerhin verilmesi HUAK Madde 18/3'te de belirtildiği üzere çekişmesiz yargı işidir.²³⁸

Aynı zamanda arabuluculuk sonucu yapılan sulh anlaşmaları özel hukuk sözleşmesi niteliğinde kabul edilmekte olup icraları noktasında borçlar hukuku sözleşmeleri ile aynı kapsamda değerlendirilmeleri mümkündür. Bu sebeple de çoğu zaman başka ülkelerde icra edilmeleri zordur. Örneğin ABD'de yargıçları arabuluculuk sonucu akdedilen sulh anlaşmalarına doğrudan doğruya sözleşme hukuku prensipleri ve hükümlerini uygulamaktadır.²³⁹ Ayrıca Birleşik Devletler mahkemelerinde sulh anlaşmalarının icra edilebilirliği konulu davalara çok sık rastlanıldığı bilinmektedir.²⁴⁰ Ancak Singapur Konvansiyonu bu sorunu çözmek üzere dizayn edilmiş bir hukuki enstrümandır.²⁴¹

²³⁸ HUAK Madde 18/2 ve Madde 18/3.

²³⁹ Feehily, s.5.

²⁴⁰ Zhao, s.539.

²⁴¹ Özel s.1191.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİNGAPUR KONVANSİYONU KAPSAMINA GİREN SULH ANLAŞMALARININ İCRA EDİLEBİLİRLİĞİ

3.1. SİNGAPUR KONVANSİYONUNUN SULH ANLAŞMALARINA İLİŞKİN KOŞULLARI

Singapur Konvansiyonu'nun en önemli maddesi, *Schnabel*'in ifadesiyle “*konvansiyonun kalbi*” 3. maddedir. Bu madde gerçekten de “*tanıma*” (*recognition*) ifadesini kullanmadan usta bir dille sulh anlaşmalarının akıbetine yönelik arzu edilen sonucun tasvir edildiği yerdir. Konvansiyonun diğer tüm maddeleri 3. maddeden daha uzun ve detaylı olmasına rağmen yalnızca 3. maddenin konvansiyona taraf olan devletlere olumlu edim yükümlülüğü yüklendiği görülmüştür. Konvansiyona taraf devletlere bir takım esas yükümlülükler yükleyen madde olması sebebiyle 3. madde gerçekten de adeta konvansiyonun kalbidir. Diğer tüm maddeler 3. maddenin nasıl hayata geçirileceğine dair detayları içermektedir.²⁴² 3. madde konvansiyonun varlığı ve maksadına ulaşması için hayati önem taşımakta olup, konvansiyonun diğer bölümleri ile de sıkı ilişki içerisinde.

Tekrar belirtmekte fayda vardır ki Singapur Konvansiyonu sulh anlaşmasının icrası bakımından herhangi bir prosedür öngörmez. Ancak mühim olan sulh anlaşmasının icrasının gerçekleşmiş olmasıdır. Zaten konvansiyonun 3. Maddesinin birinci fıkrasında devletlerin kendi usul kuralları uyarınca sulh anlaşmalarını icra edebilecekleri belirtilmiştir. Böylelikle devletlerin konvansiyonu mevcut iç hukuklarına kolayca adapte edebilmelerinin önü açılmıştır. Yine de devletlere 3. maddede sağlanan bu kolaylık, konvansiyon ile uyumlu olmayan kuralların veya ek formalitelerin getirilmesini meşrulaştırmayacaktır. Bir başka ifadeyle, madde 4 ve madde 5 kapsamındaki durumlar saklı olmakla birlikte, konvansiyonun uygulanmasını zorlaştıracı kurallar getirilmemelidir.²⁴³ Örnek vermek gerekirse: tıpkı New York Konvansiyonu gibi, Singapur Konvansiyonu da *çifte exequatur*'a²⁴⁴ izin

²⁴² Schnabel s.1181.

²⁴³ Schnabel s. 1183.

²⁴⁴ New York Konvansiyonu, 1927 tarihli Cenevre Konvansiyonu'nun yerine getirilen bir konvansiyondur. Cenevre Konvansiyonuna göre şayet bir karar başka bir ülkede edilmek istenirse öncelikle bu kararın verildiği ülke hukukuna uygun olarak o ülkede kesinleşmesini şart

vermemektedir. Bunun doğal bir sonucu olarak sulh anlaşmaları ulusal mahkeme yahut noter onayına gerek kalmaksızın doğrudan icraya konu olabileceklerdir.²⁴⁵ İşte Singapur Konvansiyonu’nu Avrupa Birliği Arabuluculuk Yönergesi veya HUAKE’tan ayıran en önemli özelliklerden birisi budur.

Devletlerin Singapur Konvansiyonu’nun 3. maddesinin ilk fıkrası uyarınca farklı icra prosedürleri benimsemesi kaçınılmazdır. Zaten Konvansiyon devletlere sulh anlaşmalarının icrası noktasında yeni kurallar getirme yahut mevcut kuralları değiştirme yükümlülüğü de yüklememiştir. Bazı devletler bu noktada icra dairelerini yetkili kılacakken, bazı devletler öncesinde yargısal bir mekanizma işletmeyi tercih edebilir. Tıpkı devletlerin New York Konvansiyonu kapsamında hakem heyeti kararlarının tanıma ve tenfizi noktasında farklı yöntemlerin izlenmiş olması gibi, Singapur Konvansiyonu bakımından da ülkeden ülkeye çok farklı prosedürlerin işletileceğini öngörmek gerekir.²⁴⁶

Eğer taraflardan birisi arabuluculuk sonucu ortaya çıkan sulh anlaşmasına rağmen uyuşmazlığı yeniden gündeme getirir ve yargı yoluna başvurursa, diğer tarafın Singapur Konvansiyonu’nun 3. Maddesinin ikinci fıkrası uyarınca çözüm araması mümkündür. Böylelikle sulh anlaşmasına dayanarak uyuşmazlığın hali hazırda çözülmüş olduğunu ispat edebilmek de mümkündür. Böyle bir savunma çoğu hukuk sisteminde 'tanıma' anlamına gelebilmekte, bu şekilde yorumlanabilmektedir. Bu nedenlerle Konvansiyonun 3. Maddesi, *Schnabel*’in de ifade ettiği gibi “*hem kılıç hem de kalkan*” olarak kullanılabilmektedir. Bir başka ifade ile sulh anlaşmasının icrasını istemek veya tam tersi sulh anlaşmasını savunmaya dayanak olarak göstermek bu madde kapsamında mümkün olabilir. ²⁴⁷

koşulmuştur. Bu hususa çifte tenfiz yahut double exaquetur denilmektedir.

Bkz. Cemal Şanlı, “New York Konvansiyonu’na göre Hakem Heyeti Kararlarının Kesinleşmesi Sorunu”, **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**, Sayı:1-2, 1994, s.92.

²⁴⁵ Özel, s.1195.

²⁴⁶ Schnabel, s. 1184.

²⁴⁷ Schnabel, s. 1185.

3.2. AVRUPA BİRLİĞİ VE ÜYE DEVLETLER HUKUKUNDA SULH ANLAŞMALARININ İCRASI

Her ne kadar henüz Avrupa Birliği yahut üye devletler Singapur Konvansiyonu'nu imzalamamış olsa da Konvansiyon görüşmeleri sırasında Avrupa Birliği delegeleri aktif katılım göstermiştir. Arabuluculuk Yönergesinin var olması Singapur Konvansiyonu'na sıcak bakılmasını engelleyen faktörler arasındadır.²⁴⁸

Örneğin Konvansiyona '*tanıma*' konseptinin eklenmemesinin sebeplerinden birisi de Avrupa Birliği ile ilişkilendirilebilir. Konvansiyon metnine '*tanıma*' ifadesi eklenmiş olsaydı Konvansiyonun 12. Maddesinin 4. Fıkrasının gözden geçirilmesi gerekebilirdi. Bu ise Avrupa Birliği gibi bölgesel ekonomik iş birlikleri veya organizasyonların konvansiyona asla katılmaması anlamına gelecekti.²⁴⁹

Singapur Konvansiyonu'nun 12. Maddesinin 4. fıkrası iç hukuklar ile Konvansiyon arası bağlantıya işaret etmektedir. Bu madde hukukların çatışması halinde ne olacağını öngörmektedir. Şöyle ki, buna göre Singapur Konvansiyonu ile Avrupa Birliği Hukuku kuralları çatıştığında Avrupa Birliği hukukunun kurallarının Konvansiyondan üstün tutulabildiği iki durum söz konusu olabilir. Eğer Avrupa Birliği Hukuku kuralları üye devletlerden birinin yargılamasının diğer bir üye devlette tanınmasını gerekli görüyorsa, böyle bir yükümlülük üye devletin Konvansiyonun 3. Maddesini uygulamaktan muaf tutabilir. Örneğin: Sulh anlaşması taraflarından birisi A üye devletinde yargılama başlattığını ve diğer tarafın da bu uyuşmazlığın hali hazırda sulh anlaşması ile çözüldüğünü ileri sürdüğünü düşünelim. A üye devletindeki mahkeme sulh anlaşmasının Singapur Konvansiyonu'nun 5.2(a) maddesinde belirtilen kamu yararı gerekçesiyle icra edilmesini uygun görmez ise ve söz konusu sulh anlaşmasına madde 3/2'yi uygulamazsa, bu mahkemenin vermiş olduğu kararın Birlik Hukuku nedeniyle üye devlet B tarafından da tanınması zorunlu hale gelebilecektir.²⁵⁰ Böyle bir örnekte, (Her ne kadar üye devlet B üye devlet A 'nın sulh anlaşmasına yönelik kamu düzeni çekincelerini paylaşmıyor ise de) üye devlet B söz konusu yargı kararını Konvansiyonun 3. Maddesinin 2. Fıkrasında belirtilen yükümlülüklerini ihlal

²⁴⁸ Maria Joao Mimoso, "The Singapore Convention and the European Reality ", **15th Economic, Social, and Environmental Sustainability in the Post Covid-19 World Sempozyumu Kitabı**, İstanbul Türkiye, 2-3 December 2022, s.181.

²⁴⁹ Schnabel, s. 1192.

²⁵⁰ Schnabel, s. 1192.

etmeksizin tanıyabilecektir. Singapur Konvansiyonu'nun 12. maddesinin 4. fıkrası buna cevaz vermektedir. Öte yandan, önemle belirtmekte fayda vardır ki, B ülkesinin üye devlet olmaması durumunda, sırf bir başka ülkedeki yargılamaya dayanarak madde 3 kapsamındaki yükümlülüklerinden kurtulması söz konusu olamayacaktır.²⁵¹

Arabuluculuk söz konusu olduğunda tarafların gönüllü olarak anlaşmaya riayet etmesi gerekir ancak taraflardan birisi arabuluculuk anlaşmasına riayet etmediği takdirde icra edilebilirlik sorunu ortaya çıkmaktadır.²⁵² Şayet Avrupa Birliği Singapur Konvansiyonu'na taraf olursa, mevcut tüzüklerin kapsamına girmesine ve sınırlamalarına gerek kalmaksızın, arabuluculuk faaliyeti sonucu ortaya çıkan sulh anlaşmalarının üye devletlerde doğrudan icra edilmesi sağlanabilecektir.²⁵³ Bu da beraberinde arabuluculuk sonucunda akdedilen sulh anlaşmalarının niteliği ve bu anlaşmaların kurulması noktasında çeşitli soruları getirecektir.

Elbette ki Singapur Konvansiyonu'nun Avrupa Birliği tarafından kabul edilmesi ile arabuluculuk birlik genelinde ortak ve yeni bir sahaya hakim olacaktır. Böyle bir durumda Singapur Konvansiyonu kapsamına giren ve arabuluculuk sonucunda akdedilen sulh anlaşmaları herhangi bir üye devlette kolayca icra edilebilecektir. Temelde Singapur Konvansiyonu bu hususta farklı kurallar içeren milli düzenlemelerin yerini alacaktır.²⁵⁴ Örneğin, bu noktada birlik genelinde doğrudan icra prosedürü içeren bir mekanizma (her ne kadar Portekiz ve Macaristan dışında böyle bir mekanizma getirme fikri dikkate alınmış olmasa da) geliştirilebilir.²⁵⁵

Tıpkı New York Konvansiyonu'nda yapıldığı gibi, Avrupa Birliği uluslararası sulh anlaşmaları noktasında yeni bir icra prosedürü öngören Singapur Konvansiyonu'nu onaylar ise, bu durumda uluslararası arabuluculuk lehine politik bir karar verilmiş de olacaktır.²⁵⁶

Avrupa Birliği'ndeki mevcut mekanizmada sulh anlaşmasının icrası hususu her üye devletteki iç hukuk düzenlemeleri ile bağlantılı olarak değerlendirilmelidir. Bu noktada iç düzenlemelerin Arabuluculuk Yönergesi ile uyum içinde olduğunu

²⁵¹ Schnabel, s. 1193.

²⁵² Mimoso, s.183.

²⁵³ Meidanis, s.298.

²⁵⁴ Meidanis, s.298.

²⁵⁵ Mimoso, ss.183-184.

²⁵⁶ Meidanis, s.299.

belirtmek gerekir. Arabuluculuk Yönergesinin Arabuluculuk sonunda yapılan anlaşmaların icra edilmesi başlıklı 6. maddesine göre:

“1. Üye Devletler, tarafların veya diğer tarafın açık rızasıyla taraflardan birinin, arabuluculuk sonunda yapılan yazılı bir anlaşmanın icra edilebilir kılınmasını talep etmesini sağlarlar. Bu tür bir anlaşmanın içeriği, talebin yapıldığı Üye Devletin hukukuna aykırı olmadığı veya bu Üye Devletin hukuku anlaşmanın icra edilmesine olanak tanıdığı takdirde icra edilebilir.

2. Anlaşmanın içeriği, mahkeme veya diğer bir yetkili merci tarafından verilecek bir hüküm ya da kararlar veya talebin yapıldığı Üye Devletin hukukuna uygun olarak resmî bir belgeyle icra edilebilir.

3. Üye Devletler, 1 ve 2. paragrafa göre yapılacak bir talebi kabule yetkili olacak mahkeme veya diğer mercileri Komisyona bildireceklerdir.

4. Bu maddedeki hiçbir hüküm, 1. paragrafa uygun olarak icra edilebilir kılınan bir anlaşmanın, diğer bir Üye Devlette tanınması ve tenfizi için uygulanacak hükümleri etkilemeyecektir. “

Bunun yanında, Avrupa Birliği içerisinde Brüksel I Tüzüğü madde 58’e göre sulh anlaşmasının noterde kaydedilmesi veya üye devletin öngördüğü özel statüdeki bir evrak haline getirilmesi ile bu üye devlette icra edilebilir bir sulh anlaşması haline gelmesi halinde diğer üye devletlerde de icrası mümkün hale gelmektedir.²⁵⁷ Benzer şekilde aynı tüzüğün 59. maddesi uyarınca sulh anlaşması mahkemede kayıt altına alınmış veya mahkeme kararı haline getirilmiş ve böylelikle icrası bu üye devlette mümkün kılınmış ise diğer bir üye devlette de doğrudan icra edilebilecektir.²⁵⁸

Üye devletlerin iç hukuk düzenlemeleri Arabuluculuk Yönergesi ile uyumlu olsa dahi icra edilebilirlik noktasında kimi farklılıklar da söz konusu olabilir. Örneğin: Belçika’daki arabuluculuk mevzuatı ülke içinde gerçekleşen veya milletlerarası arabuluculuk kavramları arasında ayırım yapmamaktadır. Söz konusu icra edilebilirlik olduğunda ise usulüne göre akdedilmiş sulh anlaşmasının taraflardan birisinin istemi üzerine mahkeme tarafından onaylanabilecek ve böyle bir durumda ise mahkeme kararı gibi icra edilebilecektir.²⁵⁹

Çoğu hukuk düzeninde arabuluculuk sonucu akdedilmiş sulh anlaşmaları doğrudan icra edilemez. Örneğin Hollanda’da sulh anlaşmasının doğrudan icrası ancak ve ancak sulh anlaşmasının noter kaydı yapılmış ise veya bu anlaşma mahkeme

²⁵⁷ Niek Peters, “The Enforcement of Mediation Agreements and Settlement Agreements Resulting from Mediation”, **Corporate Mediation Journal**, Sayı: 1-2, 2019, s.16.

²⁵⁸ Niek Peters, “The Enforcement of Mediation Agreements and Settlement Agreements Resulting from Mediation”, **Corporate Mediation Journal**, Sayı: 1-2, 2019, s.16.

²⁵⁹ Ivan Verougstraete , “ **EU Handbook on Mediation: Mediation Law and Practice in Other EU Countries: Professional Association of the Mediators in Bulgaria, Integrierte Mediation e.V. – Germany and the European Association of Judges for Mediation (GEMME)** ”, 01.11.2021, https://mediation-net.eu/pdf/books/analysis_concise_text2.pdf, (04.07.2023), s.1.

kararı veya emri haline getirilmiş ise mümkündür.²⁶⁰Almanya’da ise kural olarak bir sulh anlaşması avukatın iştiraki ile veya noter yoluyla icra edilebilirlik kazanabilir.²⁶¹

Daha önce de belirtildiği üzere sulh anlaşması bir hakem heyeti kararı haline de getirilebilir. Sulh anlaşmasının kaydedilmediği veya hakem kararı haline getirilmediği durumlarda çoğu hukuk sisteminde öngörülen hukuki çözüm mahkemeye başvurarak aynen ifa talebinde bulunulmasıdır.²⁶²

3.3. TÜRK HUKUKUNDA SULH ANLAŞMALARININ İCRASI

3.3.1. Sulh Anlaşmalarının İcrasında Genel Durum

Singapur Konvansiyonunda vurgu 'icra edilme' kavramına yapılmıştır. Bir başka ifadeyle, süreçten ziyade sonuca odaklanılmıştır. Bu sebeple sulh anlaşmalarının icrası hususundaki kurallar ve prosedürlerin belirlenmesinde yalnızca *sulh anlaşması nerede icra edilmek isteniyorsa o ülkenin hukuku* dikkate alınacaktır.²⁶³ Bu bölümde bir sulh anlaşmasının Türkiye’de icrasını mevcut hükümler ve Singapur Konvansiyonu’nun getirileriyle birlikte değerlendirmek amaçlanmıştır. Singapur Konvansiyonu’nun iç hukuka sirayeti, mevcut arabuluculuk hükümleri ve 7445 Sayılı Kanun ile getirilen yenilikler dikkate alınmıştır.

Çoğu ülkede olduğu gibi, ülkemizde de sulh anlaşmalarının icrası tıpkı diğer özel hukuk sözleşmelerinin icrası gibi dava yoluyla talep edilebilir, ancak bu yöntem uzun bir dava prosedürü gerektirebileceği gibi sulh anlaşmalarının sıradan sözleşmelerden farklı şekilde ve daha kolay icra edilmesini sağlamayacaktır. Bu sebeple, uygulamada sulh anlaşmasının mahkeme veya tahkim kararı haline dönüştürüldüğü durumlarda bir başka ülkede icrası için tanıma ve tenfiz hükümlerine gidilmesi de söz konusu olabilir.²⁶⁴ Böyle bir durumda Singapur Konvansiyonu’na dayanarak sulh anlaşmasını icra etmek mümkün olmaz. Konvansiyon metninde

²⁶⁰ Niek Peters, “The Enforcement of Mediation Agreements and Settlement Agreements Resulting from Mediation”, **Corporate Mediation Journal**, Sayı: 1-2, 2019, s.16.

²⁶¹ European Justice: Mediation in EU Countries (https://e-justice.europa.eu/64_/EN/mediation_in_eu_countries?GERMANY&member=1 > E.T. 04/07/2023).

²⁶² Niek Peters, “The Enforcement of Mediation Agreements and Settlement Agreements Resulting from Mediation”, **Corporate Mediation Journal**, Sayı: 1-2, 2019, s.16.

²⁶³ Meidanis s.298.

²⁶⁴ Özel, s.1192.

mahkeme tarafından tasdik edilmiş sulh anlaşmaları, yargılama esnasında yapılmış sulh anlaşmaları ve de mahkemenin bulunduğu devlette mahkeme kararı olarak yerine getirilen sulh anlaşmaları konvansiyonun dışında bırakılmıştır.²⁶⁵

Hemen hemen her ülkede olduğu gibi, ülkemizde de hâlihazırda bir arabuluculuk kanunu bulunmaktadır. Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun²⁶⁶ ilk maddesinde de belirtildiği üzere, bu kanun bazı özel hukuk uyuşmazlıklarının arabuluculuk yoluyla çözülmesine yönelik usul ve esas kurallarını içermektedir. Ayrıca, HUAK Madde1(2) de de belirtildiği üzere bu kanun yabancılık unsuru taşıyan özel hukuk uyuşmazlıklarına da uygulanabilecektir. O halde HUAK ve Singapur Konvansiyonu uluslararası ticari uyuşmazlıklar söz konusu olduğunda uygulanabilecek hukuki metinlerdir.

3.3.2. 7445 Sayılı Kanun ile Getirilen Yenilikler

7445 Sayılı Kanun ile arabuluculuğu ilgilendiren birçok değişiklik yapılmıştır. Zorunlu arabuluculuğun ve ihtiyari arabuluculuk hükümlerinin kapsamı genişletilmiş, arabuluculuk kanununa eklemeler yapılmış ve de Singapur Konvansiyonu kapsamına giren sulh anlaşmalarının Türkiye'de icra edilebilmesi için gereken prosedür netleştirilmiştir. Bu noktada getirilen önemli yenilikler şu şekilde özetlenebilir:

Taşınmazın devrine yahut taşınmaz üzerinde sınırlı aynı hak kurulmasına ilişkin uyuşmazlıklarda arabuluculuğa elverişli hale getirilmiştir.²⁶⁷ Kanunun 31. Maddesi ile ticari uyuşmazlıklar,²⁶⁸ 1 Eylül 2023 tarihinde ve sonrasında açılacak davalar bakımından 41. Maddesi ile iş hukukuna yönelik uyuşmazlıklar²⁶⁹ ve 37.

²⁶⁵ Emre Kıyak “6325 Sayılı Kanun’un Milletlerarası Sulh Anlaşma Belgelerinin İcrasına İlişkin m. 17/A ile Taşınmazın Devrine veya Taşınmaz Üzerinde Sınırlı Aynı Hak Kurulmasına Yönelik Uyuşmazlıklarda Arabuluculuğa İlişkin m. 17/B Düzenlemelerine Genel Bakış”, Lexpera Blog, 13.04.2023, <https://blog.lexpera.com.tr/6325-sayili-kanunun-m-17-a-ile-17-b-duzenlemelerine-genel-bakis/> (05.05.2023)

²⁶⁶ 6325 Sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu.

²⁶⁷ HUAK “MADDE 17/B- (1) Taşınmazın devrine veya taşınmaz üzerinde sınırlı aynı hak kurulmasına ilişkin uyuşmazlıklar arabuluculuğa elverişlidir.

²⁶⁸ 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (“TTK”) 5/A maddesi kapsamındaki itirazın iptali, menfi tespit ve istirdat davaları zorunlu arabuluculuğa tabi hale gelmiştir. TTK madde 5/A'da yapılan değişiklikler 1 Eylül 2023 tarihinde kadına girecektir.

7445 sayılı İcra İflas Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

²⁶⁹ 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu'nun 3. Maddesi'nin 1. Fıkrasına yapılan eklemeler ile bireysel ve toplu iş sözleşmelerine dayanan işçi/işveren alacakları hakkındaki uyuşmazlıklar için dava şartı arabuluculuk getirilmiştir.

Madde ile kira ve kat mülkiyetine ilişkin uyuşmazlıklar²⁷⁰dava şartı arabuluculuk kapsamına alınmıştır. Örneğin: öncesinde Türk Ticaret Kanunu (TTK) 5/A maddesi sadece konusu belirli miktarda bir paranın ödenmesi olan alacak ve tazminat davalarını kapsamakta idi. Ancak kanun ile getirilen değişiklik sayesinde artık bu davalara ek olarak konusu para olan itirazın iptali, menfi tespit ve istirdat davaları da dava şartı arabuluculuk kapsamına alınmıştır.²⁷¹

HUAK'a getirilen yeniliklerden bir diğeri arabulucunun tarafları bilgilendirme yükümlülüğünün kapsamının genişletilmesidir. Şöyle ki Kanun'un 32. Maddesi'nin HUAK Madde 17/4'e getirdiği değişikliğe göre, arabuluculara son tutanağın düzenlendiği toplantıya katılmayan taraflara tutanak ve sonuçları hakkında bilgilendirmede bulunma yükümlülüğü getirilmiştir. Buna ek olarak Kanunun 36. Maddesi ile getirilen yenilik doğrultusunda dava şartı arabuluculuğun söz konusu olduğu hallerde tarafların avukatları hazır bulunmuş olsa dahi arabulucunun asıl tarafları arabuluculuk süreci hakkında bilgilendirmesi gerektiği belirtilmiştir.²⁷²

3.3.2.1. Sulh Anlaşmalarının Türk Hukukundaki Hukuki Niteliği

HUAK hükümlerine uygun olarak gerçekleştirilmiş bir arabuluculuk sonrası imzalanan sulh anlaşması Türkiye'de ilam niteliğinde belge olabilir veya icra edilebilirlik şerhi alınması suretiyle ilam niteliğinde belge vasfını kazanabilir. Bilindiği üzere, mahkeme kararı(ilam) olmayan, ancak ilam niteliğinde belge vasfındaki sulh anlaşmasının icrası yalnızca bu vasfı hangi ülkede taşıyor ise orada mümkün olabilir.²⁷³ Ancak Singapur Konvansiyonu'nun getireceği yeni mekanizmalar sayesinde konvansiyona taraf ülkelerde bu durum değişebilir.

²⁷⁰ 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu'ndan kaynaklanan uyuşmazlıklar ve de komşuluk hukuku ile alakalı uyuşmazlıklar için dava şartı arabuluculuk getirilmiştir.

Bkz. 7445 sayılı İcra İflas Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun.

²⁷¹ Emre Kıyak "6325 Sayılı Kanun'un Milletlerarası Sulh Anlaşma Belgelerinin İcrasına İlişkin m. 17/A ile Taşınmazın Devrine veya Taşınmaz Üzerinde Sınırlı Ayni Hak Kurulmasına Yönelik Uyuşmazlıklarda Arabuluculuğa İlişkin m. 17/B Düzenlemelerine Genel Bakış", Lexpera Blog, 13.04.2023, <https://blog.lexpera.com.tr/6325-sayili-kanunun-m-17-a-ile-17-b-duzenlemelerine-genel-bakis/> (05.05.2023)

²⁷² Emre Kıyak "6325 Sayılı Kanun'un Milletlerarası Sulh Anlaşma Belgelerinin İcrasına İlişkin m. 17/A ile Taşınmazın Devrine veya Taşınmaz Üzerinde Sınırlı Ayni Hak Kurulmasına Yönelik Uyuşmazlıklarda Arabuluculuğa İlişkin m. 17/B Düzenlemelerine Genel Bakış", Lexpera Blog, 13.04.2023, <https://blog.lexpera.com.tr/6325-sayili-kanunun-m-17-a-ile-17-b-duzenlemelerine-genel-bakis/> (05.05.2023)

²⁷³ 6325 Sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu.

7445 sayılı İcra İflas Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ²⁷⁴ile Singapur Konvansiyonu sonucunda akdedilmiş arabuluculuk anlaşmalarının icrası noktasında izlenecek rotayı da büyük ölçüde aydınlatmıştır. Bunun yanında kanunun 35. Maddesi ile HUAK Madde 18/4'e getirdiği en önemli değişiklik²⁷⁵ kanunda icra edilebilirlik şerhinin zorunlu tutulduğu durumlar dışındaki ticari uyuşmazlıklar söz konusu olduğunda taraf avukatları ve arabulucu tarafından imzalanmış olan anlaşma belgesinin doğrudan doğruya, icra edilebilirlik şerhine ihtiyaç olmaksızın, ilam niteliğinde belge sayılacak olmasıdır. ²⁷⁶

Singapur Konvansiyonu görüşmelerinden itibaren konusu para olmayan uyuşmazlıkları da kapsayan bu konvansiyon metninin nasıl uygulanacağı sorusu gündeme gelmekteydi. Ticari arabuluculuğun kapsamını oldukça genişleten bir konvansiyon olması sebebiyle ülkemizde de bu yönde adımların atıldığı ve 7445 sayılı kanun ile arabuluculuğun kapsamının oldukça genişletildiği görülmüştür. İşbu kanunun 34. Maddesi'nde taşınmazın devrine veya taşınmaz üzerinde sınırlı ayni hak kurulmasına ilişkin uyuşmazlıklarda icra edilebilirlik şerhinin alınmasının zorunlu olduğu belirtilmiştir. ²⁷⁷

Daha önce de belirtildiği gibi yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklar da HUAK kapsamındadır. Bu sebeple de sicile kayıtlı bir arabulucu tarafından yürütülmüş arabuluculuk faaliyeti sonunda hazırlanmış olan anlaşma belgesi HUAK Madde 18 kapsamında icra edilebilirlik şerhi verilmesi istemine konu olabilir. ²⁷⁸

²⁷⁴ 7445 sayılı İcra İflas Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun 5 Nisan 2023 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Bu kanun başta İİK'ya, HUAK'a, TTK'ya, İMK'ya olmak üzere daha birçok kanuna yenilik getirmiştir.

²⁷⁵ Sulh anlaşmasının HUAK kapsamında ilam niteliğinde sayılması için gerekli şartlardan bazıları bu kanunun 18. Maddesinde belirtilmiştir. HUAK 18/2 uyarınca sulh anlaşması kanunda belirtilen mahkemeden alınan icra edilebilirlik şerhi vasıtasıyla ilam niteliğini kazanabilir.

Ayrıca, HUAK 18/4 uyarınca, kanunda icra edilebilirlik şerhinin zorunlu tutulmadığı durumlarda taraflar, taraf avukatları ve arabulucunun imzaladığı sulh/ anlaşması için icra edilebilirlik şerhi aranmaksızın söz konusu sulh anlaşması ilam niteliğinde belge sayılır. (Bknz HUAK Madde 18/4)

²⁷⁶ Emre Kıyak "6325 Sayılı Kanun'un Milletlerarası Sulh Anlaşma Belgelerinin İcrasına İlişkin m. 17/A ile Taşınmazın Devrine veya Taşınmaz Üzerinde Sınırlı Ayni Hak Kurulmasına Yönelik Uyuşmazlıklarda Arabuluculuğa İlişkin m. 17/B Düzenlemelerine Genel Bakış", Lexpera Blog, 13.04.2023, <https://blog.lexpera.com.tr/6325-sayili-kanunun-m-17-a-ile-17-b-duzenlemelerine-genel-bakis/> (05.05.2023)

²⁷⁷ HUAK "MADDE 17/B- (1) Taşınmazın devrine veya taşınmaz üzerinde sınırlı ayni hak kurulmasına ilişkin uyuşmazlıklar arabuluculuğa elverişlidir.

²⁷⁸ Emre Kıyak "6325 Sayılı Kanun'un Milletlerarası Sulh Anlaşma Belgelerinin İcrasına İlişkin m. 17/A ile Taşınmazın Devrine veya Taşınmaz Üzerinde Sınırlı Ayni Hak Kurulmasına Yönelik Uyuşmazlıklarda Arabuluculuğa İlişkin m. 17/B Düzenlemelerine Genel Bakış", Lexpera Blog, 13.04.2023, <https://blog.lexpera.com.tr/6325-sayili-kanunun-m-17-a-ile-17-b-duzenlemelerine-genel-bakis/> (05.05.2023)

Ancak milletlerarası nitelikte ticari uyuşmazlığın HUAK kapsamı dışında veya herhangi bir kanunun referans alınmamış olduğu bir arabuluculuk faaliyeti sonucunda gerçekleştirilmiş olması da mümkündür. Bunun doğal bir sonucu olarak da arabulucu olmayan bir kişinin konvansiyon kapsamındaki uyuşmazlığın çözümünde arabulucu rolü üstlenmesi mümkündür. Bu şekilde gerçekleştirilmiş arabuluculuk sonucunda imzalanmış olan sulh anlaşması yine icra edilebilirlik şerhi talebine konu olabilecektir. Fakat burada bahsi geçen talep incelenirken artık yalnızca HUAK hükümleri değil aynı zamanda konvansiyon hükümlerine de bakılacaktır.²⁷⁹

Arabuluculuk faaliyeti sonucunda imzalanan bazı sulh anlaşmaları ülkemizde ilam niteliğinde belge vasfını taşıyabilir ve yine ülkemizde icra takibine konu olması mümkündür. Ancak böyle bir sulh anlaşması ilam niteliğinde olsa dahi ilam değildir. Bunun doğal bir sonucu olarak da başka bir ülkede tanıma ve tenfiz hükümlerine uygun olarak icra edilmeleri mümkün görünmemektedir.²⁸⁰

3.3.2.2. Milletlerarası Sulh Anlaşmasının İcrası Prosedürü

Singapur Konvansiyonu Madde 4 uyarınca sulh anlaşmasının icrasını talep eden tarafın bazı usuli şartları da dikkate almalıdır. Sulh anlaşmasının icrasını talep edecek olan taraf sulh anlaşmasını, sulh anlaşmasının arabuluculuk sonucunda akdedilmiş olduğunu ispatlayan belgeleri, sulh anlaşmasının dili ilgili mahkemenin dilinden farklı ise bu sulh anlaşmasının tercümesini, yetkili makamın konvansiyonun şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediğini anlamak adına talep edeceği bilgi ve belgeleri mahkemeye sunmalıdır.²⁸¹

Konvansiyonun 3. Maddesi'ne göre imzacı devletlerin Konvansiyonu iç hukuklarına bir uyum kanunu ile dahil etmeleri ve de Konvansiyon kapsamındaki sulh anlaşmalarının icrası hususunda yetkili ve görevli mahkemeyi belirtmesi

²⁷⁹ Emre Kıyak “6325 Sayılı Kanun’un Milletlerarası Sulh Anlaşma Belgelerinin İcrasına İlişkin m. 17/A ile Taşınmazın Devrine veya Taşınmaz Üzerinde Sınırlı Ayni Hak Kurulmasına Yönelik Uyuşmazlıklarda Arabuluculuğa İlişkin m. 17/B Düzenlemelerine Genel Bakış”, Lexpera Blog, 13.04.2023, <https://blog.lexpera.com.tr/6325-sayili-kanunun-m-17-a-ile-17-b-duzenlemelerine-genel-bakis/> (05.05.2023)

²⁸⁰ Özel, s.1193.

²⁸¹ Talat Kaya, “Singapur Sözleşmesi ve Uluslararası Ticari Arabuluculuk Sonucunda Ortaya Çıkan Sulh Anlaşmalarının Tanınması ve İcrası Meselesi”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 25, Sayı: 2, 2019, ISSN 2146-0590, s.995.

gerekmektedir.²⁸² 7445 sayılı kanunun 33. Maddesi sayesinde HUAK’a getirilen düzenleme ile bu husus açıklığa kavuşturulmuştur. Buna göre:

“Milletlerarası sulh anlaşma belgelerinin icrası
MADDE 17/A- (1) 25/2/2021 tarihli ve 7282 sayılı Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Konvansiyonunun Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanunla kabul edilen Sözleşme kapsamında arabuluculuk sonucu düzenlenen sulh anlaşma belgelerinin yerine getirilmesi için icra edilebilirlik şerhinin asliye ticaret mahkemesinden alınması zorunludur.

(2) İcra edilebilirlik şerhi, tarafların kararlaştırdıkları yer mahkemesinden, kararlaştırdıkları yer yoksa sırasıyla karşı tarafın Türkiye’deki yerleşim yeri mahkemesinden, sakın olduğu yer mahkemesinden, Türkiye’de yerleşim yeri veya sakın olduğu bir yer mevcut değilse Ankara, İstanbul veya İzmir mahkemelerinden birinden istenebilir.

(3) İcra edilebilirlik şerhinin verilmesine ilişkin inceleme dosya üzerinden, Sözleşme hükümleri ile 18 inci madde hükmüne göre yapılır. Mahkeme, gerektiğinde gerekçesini de göstererek duruşma açabilir.”²⁸³

Görüldüğü üzere icra edilebilirlik şerhi alındığında Singapur Konvansiyonu kapsamında olan sulh anlaşmasının ilam niteliğinde belge olması mümkün olacaktır. Bu noktada çekişmesiz yargı işi olarak kabul edilen bu hususu incelemekle görevli mahkeme Asliye Ticaret Mahkemesi olacaktır. Yetkili mahkeme ise tarafların anlaşmamış olduğu durumların da dikkate alınarak 17/A(2)’de belirtilmiştir. Taraflar yetkili mahkeme hususunda anlaşmamışlar ise karşı tarafın Türkiye’deki yerleşim yeri mahkemesi, sakın olduğu yer mahkemesinden, Türkiye’de yerleşim yeri veya sakın olduğu bir yer mevcut değilse Ankara, İstanbul veya İzmir mahkemelerinden birinden icra edilebilirlik şerhi verilmesi talep edilecektir.²⁸⁴

7445 Sayılı Kanun ile getirilen değişiklikler sonucunda hangi durumlarda icra edilebilirlik şerhi zorunlu tutulduğu belirlenmiştir. HUAK 17/A’ya göre şayet bir sulh anlaşması Singapur Konvansiyonu kapsamında ise bu sulh anlaşmasının Türkiye’de icra edilmesi için icra edilebilirlik şerhinin asliye ticaret mahkemesinden alınması

²⁸² Emre Kıyak “6325 Sayılı Kanun’un Milletlerarası Sulh Anlaşma Belgelerinin İcrasına İlişkin m. 17/A ile Taşınmazın Devrine veya Taşınmaz Üzerinde Sınırlı Ayni Hak Kurulmasına Yönelik Uyuşmazlıklarda Arabuluculuğa İlişkin m. 17/B Düzenlemelerine Genel Bakış”, Lexpera Blog, 13.04.2023, <https://blog.lexpera.com.tr/6325-sayili-kanunun-m-17-a-ile-17-b-duzenlemelerine-genel-bakis/> (05.05.2023)

²⁸³ Resmi Gazete Sayı: 32154, “70445 sayılı icra ve iflas kanunu ile bazı kanunlarda değişiklik Yapılmasına dair Kanun”, 05.04.2023, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/04/20230405-3.htm>, (26 Mayıs 2023).

²⁸⁴ Resmi Gazete Sayı: 32154, “70445 sayılı icra ve iflas kanunu ile bazı kanunlarda değişiklik Yapılmasına dair Kanun”, 05.04.2023, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/04/20230405-3.htm>, (26 Mayıs 2023).

zorunludur. Burada inceleme HUAK Madde 18 ve Singapur Konvansiyonu Hükümleri dikkate alınarak yapılacaktır.

Benzer şekilde yine 7445 sayılı kanunun 34. Maddesi ile getirilmiş olan 17/B (4)'e bakıldığında, arabuluculuk faaliyeti sonucunda imzalanmış olan anlaşma belgesi herhangi bir taşınmazın devrine yahut taşınmaz üzerinde sınırlı ayni hak kurulmasına yönelik edimler içermekte ise bu durumda icra edilebilirlik şerhinin alınması zorunludur. Böyle bir durumda, taşınmazın bulunduğu yerdeki sulh hukuk mahkemesi bu şerhi verecektir. 7445 sayılı Kanunun 43. Maddesi'nde de belirtildiği üzere bu değişiklik 1 Eylül 2023 tarihi itibarıyla yürürlüğe girecektir. HUAK 17/B maddesine belirtildiği üzere tasarruf yetkisini kısıtlayan şerhin geçerliliği için 3 aylık bir süre öngörülmüştür. Bahsi geçen 3 aylık süre dolmadan önce taraflar şerhin kaldırılması noktasında anlaşılırsa veya HUAK madde 17'de yer alan sona erme sebeplerinden birisi ortaya çıkarsa arabulucu şerhin tapudan kaldırılmasını (terkin) talep edecektir.

285

Unutmamak gerekir ki, sulh anlaşmasının icrası ile ilgili icra edilebilirlik şerhinin verilmesi istemi taraflardan birisi tarafından yapıldığında, HMK madde 385/1 ve madde 317/2 hükümlerine göre talep dilekçesi karşı tarafa tebliğ edilmeli ve karşı tarafa iki haftalık cevap süresi verilmelidir.²⁸⁶

3.4. SİNGAPUR KONVANSİYONUNDA UYGULAMADA KARŞILAŞILABİLECEK SORUNLAR

3.4.1. Sulh Anlaşması Temelli Sorunlar

Daha önce de belirtildiği üzere, Singapur Konvansiyonu'nun 4. Maddesi bir takım usul şartlarını tahdidi (sınırlı sayı) ilkesine bağlı olarak sıralaması bakımından

²⁸⁵ Emre Kıyak "6325 Sayılı Kanun'un Milletlerarası Sulh Anlaşma Belgelerinin İcrasına İlişkin m. 17/A ile Taşınmazın Devrine veya Taşınmaz Üzerinde Sınırlı Ayni Hak Kurulmasına Yönelik Uyuşmazlıklarda Arabuluculuğa İlişkin m. 17/B Düzenlemelerine Genel Bakış", Lexpera Blog, 13.04.2023, <https://blog.lexpera.com.tr/6325-sayili-kanunun-m-17-a-ile-17-b-duzenlemelerine-genel-bakis/> (05.05.2023)

²⁸⁶ Emre Kıyak "6325 Sayılı Kanun'un Milletlerarası Sulh Anlaşma Belgelerinin İcrasına İlişkin m. 17/A ile Taşınmazın Devrine veya Taşınmaz Üzerinde Sınırlı Ayni Hak Kurulmasına Yönelik Uyuşmazlıklarda Arabuluculuğa İlişkin m. 17/B Düzenlemelerine Genel Bakış", Lexpera Blog, 13.04.2023, <https://blog.lexpera.com.tr/6325-sayili-kanunun-m-17-a-ile-17-b-duzenlemelerine-genel-bakis/> (05.05.2023)

önemli idi. 4. Maddenin 1. Fıkrasına göre arabuluculuk anlaşmasının taraflarca imzalanması, buna ek olarak da arabuluculuk sonucunda imzalanmış olan bir sulh anlaşması olduğunun ispat edilmesi gerekmektedir. Sulh anlaşmasının arabuluculuk sonucu ortaya çıktığının ispatı için çeşitli seçenekler öngörülmüştür. Bunlar: arabulucunun imzası; arabulucu tarafından imzalanan ve arabuluculuğun gerçekleştirildiğini beyan eden ayrı belge; arabuluculuğun bünyesinde yapıldığı kurum tarafından düzenlenen belge veya bu gibi belgelerin yokluğu halinde, yetkili makamca kabul edilebilir herhangi bir delil olabilir.

Singapur Konvansiyonu'nun elektronik ortamda gerçekleştirilmiş arabuluculuk faaliyeti sonrasında akdedilen sulh anlaşmalarını da kapsamına aldığı daha önce belirtilmiştir. Elektronik ortamda gerçekleştirilmiş arabuluculuk faaliyeti bakımından hangi durumda sulh anlaşmasının arabulucu tarafından imzalanmış gibi kabul edileceği Konvansiyonun 4 Maddesi'nin ikinci fıkrasında belirtilmiştir. Buna göre şayet taraflar ile arabulucunun teşhis edilmesinin mümkün olduğu ve de tarafların ve arabulucunun elektronik iletişimde yer alan bilgiye ilişkin niyetlerinin anlaşılmasını sağlayan bir yöntem gerçekleştirildiği ispatlanmış ise sulh anlaşmasının arabulucu tarafından imzalanmış olma şartı gerçekleşmiş kabul edilir.²⁸⁷

Bu şekilde farklı seçeneklerin sunulması, sulh anlaşması temelli sorunları asgari seviyeye indirme gayesi olduğunun açık ispatıdır. Şöyle ki; bazı ülkelerde sulh anlaşmasının arabulucu tarafından imzalanması mümkün değildir. Bu sebeple arabulucunun imzasının olmaması gibi bir durumu öngörerek alternatif seçenekler de düzenlenmiştir. Buna göre arabuluculuk faaliyetinin gerçekleştirildiğini içeren ve arabulucu tarafından imzalanan bir belgenin varlığı da yeterli kabul edilir. Böyle bir belgenin yokluğu halinde de arabuluculuğun gerçekleştirilmiş olduğu herhangi bir delil ile ispat edilebilecektir.²⁸⁸ Singapur Konvansiyonu'nun arabuluculuk faaliyetinin ispatı hususunda getirdiği bu liberal yaklaşımın sulh anlaşması temelli sorunları en aza indireceğini ifade etmek mümkündür.

²⁸⁷ Singapur Konvansiyonu Madde 4/2.

²⁸⁸ Özel, s. 1200.

3.4.2. Sulh Anlaşmasının İcrasının Reddi Sebepleri

Genel anlamda ifade etmek gerekirse, şayet bir sulh anlaşması milli hukuktaki emredici hukuk kurallarına ve kamu düzenine aykırı değil ise icra edilebilir olmalıdır. Ancak söz konusu sulh anlaşması olduğunda sözleşme hukukunun temel ilkelerinin de dikkate alınması ve gözetilmesi gerektiği belirtilmişti. Örneğin tarafların eşitliği ilkesine uygun olmayan bir sulh anlaşması tarafların gerçek iradesini yansıtır nitelikte kabul edilemez.²⁸⁹

Hangi durumlar söz konusu olduğunda Konvansiyona taraf bir devletteki yetkili makamın Singapur Konvansiyonu kapsamına giren bir sulh anlaşmasının icrası talebini reddedebileceği Konvansiyon metninde düzenlenmiştir. Madde 5 dikkate alındığında icra edilebilirlik istemi şu gerekçelerle reddedilebilir: ehliyetsizlik; dayanılan sulh anlaşmasının geçersiz ve hükümsüz olması veya işlerlik kazanmamış olması veya ifa edilebilir olmaması; sulh anlaşmasının bağlayıcı veya nihai olmaması veya sonradan değiştirilmiş olması; sulh anlaşmasına konu olan borcun ifa edilmiş olması, sulh anlaşmasına konu borcun açık ya da anlaşılır olmaması; icra talebinin kabul edilmesinin sulh anlaşmasının hükümlerine aykırı olması; arabulucuya veya arabuluculuğa dair standartların arabulucu tarafından ihlal edilmesi ve bu ihlal olmasaydı söz konusu sulh anlaşmasının yapılmayacak olması; sulh anlaşmasının kamu düzenine aykırı olması; uyuşmazlık konusunun arabuluculuğa elverişli olmaması.²⁹⁰

Anlaşıldığı üzere, taraflardan birisinin ehliyetinin bulunmaması, sulh anlaşmasının hükümleri ile uyuşmazlık konusunun alakasız olması veya arabuluculuk sürecinde arabuluculuk kurallarının ihlal edilmiş olması gibi gerekçelerle sulh anlaşmasının icrası reddedilebilir.²⁹¹ Bu hususta taraf iradesini anlamak adına icra edilebilirlik şerhinin verilmesi esnasında sulh anlaşması öncesi dönemin değerlendirilmesi gerekebilir. Örneğin kimi görüşlere göre: şayet bir uyuşmazlığın konusu basit bir parasal uyuşmazlık iken arabuluculuk faaliyeti neticesinde varılan anlaşma metni başlangıçtaki uyuşmazlığın konusundan çok farklı olarak bir taşınmazın devrine yahut üzerinde sınırlı ayni hak kurulmasına yönelik edim

²⁸⁹ Zhao, s.547.

²⁹¹ Zhao, s.546.

içeriyorsa, bu hususta HUAK Madde 17/B'den faydalanılamayacaktır ve icra edilebilirlik söz konusu olamayacaktır.²⁹²

Sulh anlaşmasının geçersiz olması anlaşmanın hükümsüz, etkisiz yahut uygulanmasının imkânsız olmasından kaynaklanır. Sulh anlaşmasının hangi hukuka göre geçersiz olup olmadığı tarafların sulh anlaşmasında belirttikleri hukuk seçimine uygun olarak değerlendirilir. Şayet taraflar hukuk seçimi yapmamış iseler sulh anlaşmasının icrasının talep edildiği ülke hukukunun kanunlar ihtilafı kuralları dikkate alınacaktır.²⁹³

Singapur Konvansiyonu Madde 5(1)b gereğince, sulh anlaşması belirli asgari şartlara haiz değil ise anlaşmanın icrası istemi reddedilebilir. Bu hususlar New York Konvansiyonu Madde 2(3)'de ve 6(a)'da yer alan tahkim anlaşmasının geçersizlik şartları ile paralel niteliktedir. Buradaki en önemli husus sulh anlaşmasının icrasının talep edildiği devletteki arabuluculuk faaliyetleri için öngörölmüş usul şartlarındaki noksanlık sulh anlaşmasının geçersizliği kapsamında değerlendirilmez. Örneğin: sicile kayıtlı olmayan bir arabulucu tarafından gerçekleştirilmiş arabuluculuk faaliyeti veya herhangi bir kuruma ya da usule bağlı olmaksızın yürütölen arabuluculuk faaliyeti için sulh anlaşmasının icrası talebi reddedilmez. Bir başka ifadeyle, Singapur Konvansiyonu'nda öngörölenler haricinde sırf usul noksanlığı sebebiyle sulh anlaşmasının icrası reddedilmez.²⁹⁴

Singapur Konvansiyonu Madde 5 (1) c'ye göre, Sulh anlaşması halihazırda ifa edilmiş ise sulh anlaşmasının icrası talebi reddedilecektir. Kısmı ifa söz konusu olmuş ise, bu durumda icra talebi yalnızca ifa edilmemiş borç için yapılabilir. Yine aynı maddede sulh anlaşmasının açık yahut anlaşılabilir olmaması icrasının reddi sebebi olarak gösterilmiştir. Bu hükmün yorumlanması ölkeden ölkeye farklılık gösterecektir. Literatürdeki görüşlere göre bu hüküm mümkün oldukça dar yorumlanmalı ve

²⁹² Emre Kıyak "6325 Sayılı Kanun'un Milletlerarası Sulh Anlaşma Belgelerinin İcrasına İlişkin m. 17/A ile Taşınmazın Devrine veya Taşınmaz Üzerinde Sınırlı Ayni Hak Kurulmasına Yönelik Uyuşmazlıklarda Arabuluculuğa İlişkin m. 17/B Düzenlemelerine Genel Bakış", Lexpera Blog, 13.04.2023, <https://blog.lexpera.com.tr/6325-sayili-kanunun-m-17-a-ile-17-b-duzenlemelerine-genel-bakis/> (05.05.2023)

²⁹³ Kaya, s. 999.

²⁹⁴ Emre Kıyak "6325 Sayılı Kanun'un Milletlerarası Sulh Anlaşma Belgelerinin İcrasına İlişkin m. 17/A ile Taşınmazın Devrine veya Taşınmaz Üzerinde Sınırlı Ayni Hak Kurulmasına Yönelik Uyuşmazlıklarda Arabuluculuğa İlişkin m. 17/B Düzenlemelerine Genel Bakış", Lexpera Blog, 13.04.2023, <https://blog.lexpera.com.tr/6325-sayili-kanunun-m-17-a-ile-17-b-duzenlemelerine-genel-bakis/> (05.05.2023)

yükümlülüğün çerçevesi çizilebildiğinde icra edilebilirlik talebi reddedilmemelidir.²⁹⁵

Singapur Konvansiyonu Madde 5(1) d'ye göre şayet taraflar sulh anlaşmasının icrası için bir yetki anlaşması yapmış ise, yani sulh anlaşmasının icrası sulh anlaşmasının kendisine aykırı ise, böyle bir durumda bu anlaşmanın icrası istemi reddedilecektir. Arabuluculuk anlaşması kural olarak taraf iradesini merkez alır. Dolayısıyla taraf iradesi Singapur Konvansiyonu'nun söz konusu sulh anlaşmasına uygulanmayacağı yönünde ise ve bu husus sulh anlaşmasında belirtilmiş ise sulh anlaşmasının icrası talebi reddedilecektir.²⁹⁶ Örneğin sulh anlaşması bir şarta bağlı olarak yapılmış ise, bu şart gerçekleşmemiş olduğunda ve icra edilebilirlik talebinde bulunulduğunda mahkeme yine bu talebi reddetmelidir.

Singapur Konvansiyonu Madde 5(1) e'ye göre arabulucunun görevini kötüye kullanması, arabuluculuk standartlarını ciddi şekilde ihlal etmiş olması ve söz konusu ihlal olmasa sulh anlaşması yapılmayacak idiyse, bu durum sulh anlaşmasının icrasının reddi sebeplerindendir. Buradaki kural ve standartların ihlali ile tarafların anlaşma iradesi arasında nedensellik bağı bulunmuyor ise bu durumda sulh anlaşmasının icrasının reddedilmemesi gerekir.²⁹⁷ Arabulucunun bağımsızlık ve tarafsızlığını zedeleyen durumları Singapur Konvansiyonu Madde 5(1) f gereğince taraflara bildirmediği ve bu bildirim yapılmış olsaydı sulh anlaşması yapılmayacak idiyse, bu sulh anlaşmasının icrası istemi reddedilebilir.

Uyuşmazlık konusunun arabuluculuğa elverişli olmaması da icranın reddi sebepleri arasındadır. Ancak örneğin taşınmazın aynına ilişkin bir hususu içeren ve Türk hukukundaki kıstaslara uygun olmayan bir sulh anlaşmasının icrası isteminde bulunulduğunda mahkemenin bu hususu Konvansiyon 5/2/a'ya göre kamu düzenine aykırılık sebebiyle reddetmesi daha uygun olacaktır.²⁹⁸

Sulh anlaşması adından da anlaşıldığı üzere bir anlaşma/ sözleşme mahiyetindedir. Bu sebeptendir ki sözleşme hukukunda öngörülen ve sözleşmenin kurulması için gerekli olan asgari şartlar da çoğu zaman sulh anlaşmasının geçerlilik

²⁹⁵ Kaya, s.1000.

²⁹⁶ Kaya, s.1000.

²⁹⁷ Kaya, s.1001.

²⁹⁸ Mustafa Okan Yağcı, "Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Konvansiyonu'nun Medeni Usul ve İcra-iflas Hukuku Açısından değerlendirilmesi", **İstanbul Üniversitesi Public and Private International Law Bulletin**, Cilt: 42, Sayı: 2, 2022, s.556.

şartları arasındadır.²⁹⁹ Örneğin: sulh anlaşmasını imzalayan tarafların konvansiyonda da belirtildiği üzere ehliyetli olması gereklidir; ancak tarafların ehliyeti hususunu hangi hukuka göre değerlendirmek gerektiği New York Konvansiyonu’nun aksine Singapur Konvansiyonu’nda belirtilmemiştir.³⁰⁰ Burada sulh anlaşmasının icra edilme talebine konu olduğu ülkenin hukukunu uygulamak mümkündür. Ülkemizde tarafların ehliyeti hususunu değerlendirirken MÖHUK madde 9 kapsamında bir değerlendirme yapılması uygundur.³⁰¹

Sözleşme hukuku kapsamında değerlendirmeler yapılırken hukuk sistemlerinde sulh anlaşması ve sözleşme arasındaki farkın netleştirilmesi gerektiği düşünülmektedir çünkü sulh anlaşması alelade sözleşmelerden farklı olarak arabulucunun imzasını da içerir.³⁰² Arabulucu tarafların iradesini ve sözleşme kurulabilmesi için gerekli olan asgari şartların denetlenmesini ve takibini yapabilecektir. Bu noktada arabulucunun nitelikli olması önem taşıyacaktır.³⁰³

Kimi hukukçulara göre Singapur Konvansiyonu kapsamında sulh anlaşmalarının icrasında karşılaşılabilecek olası problemlerden birisi ve belki de en önemlisi, belirli konularda sulh anlaşması yapılmasını engelleyen veya yasaklayan iç hukuk düzenlemelerin varlığı olacaktır.³⁰⁴ Bu noktada Konvansiyonun ‘Hukuki Yollara Başvurunun Reddi Sebepleri’ başlıklı 5. Maddesini incelemekte fayda vardır.

Singapur Konvansiyonu Madde 5 taraf bir devletin yetkili makamlarının hangi durumlarda sulh anlaşmasının icrasını reddedebileceğini düzenlenmiştir. Bu madde gerçekten de New York Konvansiyonu’nun 5. Maddesi ile hem içerik hem de uygulama alanı bakımından büyük benzerlik göstermektedir. New York Konvansiyonu’nda tahkim kararının tenfizi kamu düzenine aykırılık ve uyuşmazlığın konusunun tahkime elverişli olmaması nedeniyle reddedilebilir. Yine buna benzer şekilde Singapur Konvansiyonu kapsamında olan bir sulh anlaşmasının icrası istemi kamu düzenine aykırılık ve hukuki uyuşmazlığın konusunun arabuluculuğa elverişli olmaması nedeniyle reddedilebilir. Burada icra edilebilirlik talebine itiraz eden tarafın

²⁹⁹ Zhao, s.546.

³⁰⁰ Kaya, s.998.

³⁰¹ Kaya, s.998.

³⁰² Zhao, s.547.

³⁰³ Zhao, s.547.

³⁰⁴ Silvestri, s.197.

iddiasını ispat etmesi gerekecektir.³⁰⁵

Konvansiyonun 5. Maddesinin 1. Fıkrasında yer alan hususlardan bir veya birkaçının aleyhine hukuki yola başvurulmuş taraf tarafından ispat edilmesi durumunda sulh anlaşmasının icrası talebi reddedilebilir. İlgili maddenin lafzi yorumundan anlaşılacağı üzere, burada aleyhine hukuki yola başvurulmuş tarafın talebi ve ispatı gerekmekte olup yetkili makamlar re'sen hareket edemeyecektir.³⁰⁶

Öte yandan Konvansiyonun 5. Maddesi'nin 2. Fıkrasında belirtilen hususlardan birisinin varlığı halinde yetkili makamlara re'sen hareket edebilme yetkisini tanımıştır. Şöyle ki, hukuki yola başvurulmuş ise ve yetkili makam bu fıkrada belirtilen iki halden birini tespit ederse başvuruyu reddedebilir. Bu iki hal ise şu şekilde sıralanmıştır: “ (a) Talebin, başvurulmuş devletin kamu düzenine aykırı olması; veya(b) Uyuşmazlığın konusunun başvurulmuş devletin hukukuna göre arabuluculuk yoluyla çözümüne elverişli olmaması ”.Elbette ki kamu düzeni ile kamu düzenine aykırılık kavramları ülkeden ülkeye farklı yorumlara ve tanımlara tabidir. Aynı yorumu uyuşmazlık konusunun arabuluculuğa elverişli olup olmadığının değerlendirilmesi noktasında yapmak da mümkündür. Öngörüldüğü üzere, icra edilebilirlik hususunu değerlendirirken farklı milli mahkemeler farklı standartlar uygulayacaktır. Literatürde bu hususun da bir takım öngörülebilirlik sorunlarına neden olabileceği üzerinde durulmuştur.³⁰⁷

Burada belirtmek gerekir ki başka bir ülkede kamu düzenine yahut arabuluculuğa elverişlilik ile ilgili verilmiş karar sulh anlaşmasının icrasının talep edildiği makamı kural olarak bağlamayacaktır. Ancak tanıma şartları yerine getirildiğinde böyle bir kararın kesin delil etkisine sahip olması mümkündür.³⁰⁸ Tüm bu hususlar dikkate alındığında bu maddenin Konvansiyonun işlerliği bakımından çok büyük önem arz ettiği açıktır.

Bu noktada belirtmekte fayda vardır ki ülkeler tahkim kararlarının tenfizi söz konusu olduğunda kamu düzeni ilkesine dayanma noktasında zaman geçtikçe daha kısıtlayıcı ve de dikkatli davranmaya başlamışlardır; benzer bir yaklaşımın sulh anlaşmalarının icrası aşamasında benimsenmesi kaçınılmazdır.³⁰⁹ Literatürdeki kimi

³⁰⁵ Kaya, s.997.

³⁰⁶ Singapur Konvansiyonu Madde 5.

³⁰⁷ Zhao, s.546.

³⁰⁸ Kara, s.90.

³⁰⁹ Zhao, s.547.

görüşlere göre arabuluculuk tahkime nazaran tarafların iradesiyle daha sıkı ilişki içerisinde olmakla beraber kamu düzenini alakadar eden hususlarla daha az ilintilidir.³¹⁰ Bunun doğal bir sonucu olarak da kamu düzeni testine daha az tabi tutulması beklenmektedir.³¹¹

Tüm bunların yanında sulh anlaşmalarının icra edilmesi noktasında diğer bazı önemli hususlar vardır. Örneğin bunlardan bazıları Birleşik Krallık Hükümeti'nin Singapur Konvansiyonu'na taraf olmadan önce Konvansiyon hakkında danıştığı kuruma yönelttiği sorulardan anlaşılabilir:

*“Birleşik Krallık Konvansiyonu imzalarsa yalnızca imzacı devletlerin sulh anlaşmalarının icrasında mı sorumlu olacaktır? Yoksa diğer tüm devletlere karşı mı? Eğer Birleşik Krallık bu konvansiyona taraf olmazsa, bu durumda Birleşik Krallıkta gerçekleştirilen arabuluculuk faaliyeti sonucunda imzalanmış sulh anlaşmalarının Konvansiyona taraf devletlerde icrası yine sorunsuz bir şekilde söz konusu olabilecek midir?”*³¹²

Elbette ki bu sorular Konvansiyona taraf olan ve olmayan tüm devletleri ilgilendirmektedir. Somut örnekler vermek gerekirse, Singapur Konvansiyonu kapsamına giren bir sulh anlaşması Türkiye’de yer alan bir taşınmaza ilişkin bir aynı hak ile ilgili düzenleme içeriyor ise, icra edilebilirlik şerhi verilmesi için talepte bulunulduğunda bu anlaşmanın Türk hukukuna uygun olup olmadığı hususu Singapur Konvansiyonu’nun 5. Maddesi kapsamında da değerlendirilecektir.³¹³ Böyle bir durumda ilgili Asliye Ticaret Mahkemesi’nin kanunlarda bahsi geçen sınırlara uyulup uyulmadığının tespitini yapmak için gerekli bilgi ve belgeleri re’sen talep edebileceği ve gerekli diğer hukuki prosedürlere başvurabileceğini belirtmekte fayda vardır.³¹⁴

7445 Sayılı kanun ile getirilen HUAK Madde 17/A(3)’e bakıldığında:

³¹⁰ Zhao, s.547.

³¹¹ Zhao, s.547.

³¹² Government UK, “**Closed consultation, Consultation on the United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation**”, 2.02.2022, <https://www.gov.uk/government/consultations/the-singapore-convention-on-mediation/consultation-on-the-united-nations-convention-on-international-settlement-agreements-resulting-from-mediation-new-york-2018>, (12.05.2022).

³¹³ Emre Kıyak “6325 Sayılı Kanun’un Milletlerarası Sulh Anlaşma Belgelerinin İcrasına İlişkin m. 17/A ile Taşınmazın Devrine veya Taşınmaz Üzerinde Sınırlı Aynı Hak Kurulmasına Yönelik Uyuşmazlıklarda Arabuluculuğa İlişkin m. 17/B Düzenlemelerine Genel Bakış”, Lexpera Blog, 13.04.2023, <https://blog.lexpera.com.tr/6325-sayili-kanunun-m-17-a-ile-17-b-duzenlemelerine-genel-bakis/> (05.05.2023)

³¹⁴ Emre Kıyak “6325 Sayılı Kanun’un Milletlerarası Sulh Anlaşma Belgelerinin İcrasına İlişkin m. 17/A ile Taşınmazın Devrine veya Taşınmaz Üzerinde Sınırlı Aynı Hak Kurulmasına Yönelik Uyuşmazlıklarda Arabuluculuğa İlişkin m. 17/B Düzenlemelerine Genel Bakış”, Lexpera Blog, 13.04.2023, <https://blog.lexpera.com.tr/6325-sayili-kanunun-m-17-a-ile-17-b-duzenlemelerine-genel-bakis/> (05.05.2023)

*“İcra edilebilirlik şerhinin verilmesine ilişkin incelleme dosya üzerinden, Sözleşme hükümleri ile 18 inci madde hükmüne göre yapılır. Mahkeme, gerektiğinde gerekçesini de göstererek duruşma açabilir.”*³¹⁵ ifadelerine yer verildiği görülmüştür.

Bu maddenin lafzi yorumundan da anlaşıldığı üzere Singapur Konvansiyonu kapsamındaki bir sulh anlaşmasının dosya üzerinden incelenmesi ve icra edilebilirlik şerhinin verilip verilmeyeceğinin tespiti esnasında yalnızca HUAK’ın 18. Maddesi değil aynı zamanda Konvansiyonun hükümleri de dikkate alınacaktır. Dolayısıyla Singapur Konvansiyonu kapsamındaki bir sulh anlaşmasının icrası esnasında dikkate alınacak hususlar HUAK hükümlerine ek olarak Singapur Konvansiyonu (özellikle de madde 1,2,4 ve 5) hükümleri olacaktır.³¹⁶

Bazı durumlarda mahkemenin icra edilebilirlik şerhinin verilmesi talebini duruşma açarak incelemesi gerekebileceğini belirtmekte fayda vardır. Bu durumlara örnek vermek gerekirse: sulh anlaşmasına konu olan borcun zaten ifa edilmiş olduğuna yönelik itirazlar (Konvansiyon Madde 5/1(c)), arabuluculuk standartlarının ihlal edildiğine dair itirazlar ile söz konusu ihlalin sulh anlaşmasının yapılmasını etkileyecek nitelikte olduğuna yönelik iddialar (Konvansiyon Madde 5/1(e)).³¹⁷

3.4.3. Çekinceler

Singapur Konvansiyonu yalnızca iki hususta çekince koyulmasına cevaz vermektedir. Bu durumlar 8. Maddenin 2. Fıkrasında açıkça belirtilmiştir. Çekinceler başlıklı 8. Madde’nin ilk fıkrasına göre devletlerin çekince koyabilecekleri hususlar şu şekildedir:

“(a) Konvansiyonu, kendisinin veya çekincede belirttiği devlet kurumlarının veya bir devlet kurumu adına hareket eden kişilerin taraf olduğu sulh anlaşmalarına

³¹⁵ HUAK Madde 17/A(3) Ek: 28/3(2023-7445/33 Madde.

³¹⁶ Emre Kıyak “6325 Sayılı Kanun’un Milletlerarası Sulh Anlaşma Belgelerinin İcrasına İlişkin m. 17/A ile Taşınmazın Devrine veya Taşınmaz Üzerinde Sınırlı Ayni Hak Kurulmasına Yönelik Uyuşmazlıklarda Arabuluculuğa İlişkin m. 17/B Düzenlemelerine Genel Bakış”, Lexpera Blog, 13.04.2023, <https://blog.lexpera.com.tr/6325-sayili-kanunun-m-17-a-ile-17-b-duzenlemelerine-genel-bakis/> (05.05.2023).

³¹⁷ Emre Kıyak “6325 Sayılı Kanun’un Milletlerarası Sulh Anlaşma Belgelerinin İcrasına İlişkin m. 17/A ile Taşınmazın Devrine veya Taşınmaz Üzerinde Sınırlı Ayni Hak Kurulmasına Yönelik Uyuşmazlıklarda Arabuluculuğa İlişkin m. 17/B Düzenlemelerine Genel Bakış”, Lexpera Blog, 13.04.2023, <https://blog.lexpera.com.tr/6325-sayili-kanunun-m-17-a-ile-17-b-duzenlemelerine-genel-bakis/> (05.05.2023).

uygulanmayacağını beyan edebilir;

(b) Konvansiyonu, yalnızca sulh anlaşmasının taraflarının Konvansiyonun uygulanmasını kararlaştırdıkları hallerde uygulayacağını beyan edebilir.”

Uluslararası ticari uyuşmazlıklarda arabuluculuğu tahkime göre daha cazip bir uyuşmazlık çözüm yöntemi haline getirebilecek en önemli hususlardan birisi Singapur Konvansiyonu Madde 8'de düzenlenmiştir. Bu maddeye göre taraf devletlere yalnızca iki hususta çekince koyma hakkı tanınmıştır. İlki taraf devletlerin kendilerinin, hükümet kuruluşlarının veya hükümet kuruluşlarının adına hareket eden bir kişinin taraf olduğu sulh anlaşmalarının bu Konvansiyon kapsamı dışında bırakılacağı ve icra edilmeyeceğine yönelik bir deklarasyon şeklinde olabilir.

İkinci çekince koyma hakkı ise Konvansiyonun uygulama alanını oldukça sınırlandıracak niteliktedir. Buna göre Singapur Konvansiyonu tarafların konvansiyonun uygulanmasını öngörmeleri halinde veya başka bir ifadeyle Konvansiyonun taraflarca seçilmesi halinde uygulanacaktır. Aslında tarafların seçmesi halinde Konvansiyonun uygulanması önerisi UNCITRAL çalışma grubunda yapılmış ancak bu öneri reddedilmiştir. Ancak daha sonra devletlere bu yönde çekince koyma hakkı tanınmıştır.³¹⁸ Ayrıca Konvansiyona taraf devletlerin birden fazla hukuk sistemi mevcut ise, bu durumda Konvansiyonun hangi sistemde uygulanıp uygulanmayacağını belirtme hakları bulunmaktadır.³¹⁹ Çekince koymuş olan Konvansiyona taraf devletler daha sonra bu çekinceleri kaldırma hakkına da sahiptir.³²⁰

Çekinceler bakımından önem arz eden bir diğer husus, Konvansiyonun en tartışmalı maddesi olan 3. Maddesine yönelik herhangi bir çekince koyma hakkı tanınmamasıdır. Bu madde bakımından çekince hakkı konulmaması, bu konvansiyona taraf olan devletlerin bu konvansiyon kapsamında akdedilmiş olan tüm sulh anlaşmalarının icrasını mümkün kılması gerektiği anlamına gelmektedir.³²¹ Öte yandan, elbette ki akdedilen sulh anlaşmalarının kamu düzenine aykırı nitelikte olmaması gerekmektedir. Bu noktada Madde 5'te yer alan istisnalar saklı tutulmuştur.

³¹⁸ Özel, s. 1208.

³¹⁹ Zhao, s.548.

³²⁰ Zhao, s.548.

³²¹ Schnabel, ss.1181-1183.

3.4.4. Sözleşme ve Sulh Anlaşması İkilemi

Farklı hukuk sistemlerinin sözleşme hukukuna yönelik tutumları ve kurallarındaki farklılıklar da benzer şekilde öngörülen sorunlar arasındadır. Gerçekten de Singapur Konvansiyonu’nun hükümlerinin görüldüğü sırada, Konvansiyonun 3. Maddesine yönelik temel tartışma, sulh anlaşmalarının ‘bağlayıcı’ nitelik taşıyıp taşımayacağına yöneliktir.³²² Ancak sulh anlaşmalarının bağlayıcı kabul edilmesine yönelik yaklaşım yeterli desteği bulamadı çünkü sulh anlaşmalarını bağlayıcı kabul etmek onların uyuşmazlığın çözüldüğüne dair nihai kanıt olarak kabul edilmelerine neden olabilecekti.

Şayet sulh anlaşmaları bağlayıcı olarak kabul edilirse, bu durumda sulh anlaşmalarına diğer anlaşmalardan farklı bir etki kazandırılmış olacaktı.³²³ Her ne kadar sulh anlaşmaları bağlayıcı kabul edilmemiş olsa da gerçekten de Singapur Konvansiyonu ile maddi hukuk sözleşmelerinin yeni bir statü kazandığını söylemek mümkündür.³²⁴ Şüphesiz ki böylelikle sulh anlaşmalarının sınır-ötesi icralarının sağlanması amaçlanmaktadır, ancak sulh anlaşmalarına farklı bir hukuki statü yüklemek kimi hukuk sistemleri bakımından oldukça sakıncalı kabul edilmektedir. Örneğin: Günümüz itibarıyla Birleşik Krallıkta arabuluculuk sonucunda akdedilmiş uluslararası sulh anlaşmalarının özel bir hukuki statüsü yoktur. Bu anlaşmaların doğrudan icrası için öngörülmüş olan farklı bir prosedür de yoktur. Sulh anlaşmaları tıpkı diğer özel hukuk sözleşmeleri gibi icra edilirler. Bu sebeple, taraflardan birisi sözleşmeye uymaz ise, diğer taraf sözleşme hukukuna dayanarak dava açacak ve hakkını arayacaktır.³²⁵

Birleşik Krallık’ın Konvansiyona taraf olması ile bu hususta nasıl bir özel bir düzenleme getirileceği merak konusudur. Konvansiyonun yürürlüğe girmesi ile sulh anlaşması doğrudan doğruya mahkemeler vasıtasıyla icra edilebilecektir. Burada önemli olan noktalardan birisi Birleşik Krallık’ın üç farklı hukuk sistemi

³²² Schnabel ss.1181-1189.

³²³ Schnabel ss.1181-1189.

³²⁴ Özel s.1195.

³²⁵ Government UK, “Closed consultation, Consultation on the United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation”, 2.02.2022, <https://www.gov.uk/government/consultations/the-singapore-convention-on-mediation/consultation-on-the-united-nations-convention-on-international-settlement-agreements-resulting-from-mediation-new-york-2018>, (12.05.2022).

bulunmaktadır ve her birisi arabuluculuk sonucu akdedilen sulh anlaşmalarının icrasına dair geniş kapsamlı içtihatlar içermektedir. Ancak Singapur Konvansiyonu’nun icrasına dair prosedür ve hukuki tartışmalar bu hususta ilgili kanunlar vasıtasıyla konvansiyonun iç hukuka aktarımı ile Birleşik Krallık Yüksek Mahkemesi³²⁶’nin ortak hukuk düzenindeki içtihatlarını oluşturması ile netlik kazanacaktır. Yüksek Mahkemenin verdiği kararlar *strare decisis* ilkesi gereğince farklı bölgelerde olan alt mahkemeleri de bağlayacaktır.³²⁷

3.4.5. Sulh Anlaşması Kapsamındaki Yükümlülüklerin Sınırı

3. Madde farklı tartışmaların odak noktasında yer almayı başaramamıştır; ancak yine de Singapur Konvansiyonu’nun en temel getirisi söz konusu konvansiyonun 3. Maddesi’nin 1. Fıkrası olarak kabul edilebilir. 3. Maddenin ilk fıkrasında bahsedilen parasal olmayan (maddi olmayan) yükümlülüklerin sınırı nedir ve ne olmalıdır hususu ise başlı başına ayrıca değerlendirilmesi gereken bir sorunsaldır.

Daha önce de belirtildiği üzere birinci fıkra bakımından sulh anlaşmaları yalnızca parasal yükümlülükleri değil; aynı zamanda maddi olmayan yükümlülükleri de içerebilmektedir.³²⁸ Literatürdeki kimi görüşlere göre, bu hükmün uygulanması esnasında yerel mahkemelerde zorlukların çıkacağı düşünülmektedir.³²⁹ Zaten Avrupa Birliği Singapur Konvansiyonu’nun yalnızca parasal (maddi) yükümlülükleri içeren sulh anlaşmalarını kapsayacak şekilde sınırlandırılmasını talep etmişti, ancak bu sınırlama önerisi ilgili çalışma grubu tarafından reddedildi.³³⁰ Dolayısıyla bu hususun hâlihazırda çekince yarattığını belirtmek yanlış olmayacaktır. Öte yandan, Yargıtay’a göre sulh anlaşmalarının şarta bağlı olarak da gerçekleştirilmesi mümkündür. “*Sulh, ancak tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri uyuşmazlıkları konu alan davalarda yapılabilir. Dava konusunun dışında kalan hususlar da sulhun kapsamında*

³²⁶ Birleşik Krallık Yüksek Mahkemesi 2009 yılında kurulmuş olup Birleşik Krallık’ın en üst temyiz merciidir. İngiltere, Galler, İskoçya ve Kuzey İrlanda’nın Yüksek Mahkemesi (High Court) olarak bilinir.

³²⁷ Ömer Faruk Atagün, “**Birleşik Krallık Yüksek Mahkemesi**”,(2019) [https://www.omeratagun.com/files/ UK%20Supreme%20Court.pdf](https://www.omeratagun.com/files/UK%20Supreme%20Court.pdf), (12.05.2023).

³²⁸ Arabuluculuk Daire Başkanlığı, Singapur Sözleşmesi’nin Arabuluculuk Üzerine Yansımaları Sempozyumu, 5-6 Aralık 2019, İstanbul, s. 41

³²⁹ Schnabel, s.1181.

³³⁰ Özel, s.1194.

dâhil edilebilir. Sulh, şarta bağlı olarak da yapılabilir."³³¹ Aslında uygulamada ve çoğu durumda sulh anlaşmasının icrası söz konusu olduğunda bahsedilen sulh anlaşmasında kararlaştırılan bir miktarın ödenmesidir. Ancak Singapur Konvansiyonu'nda böyle bir sınırlamanın yapılmamasının temel sebebi, sulh anlaşmalarında yaratıcılığın önüne geçmemek ve arabuluculuk ile ulaşılabilecek yaratıcı alternatif çözüm yollarını kısıtlamamak olarak ifade edilebilir. Örneğin bir sulh anlaşması ile uzun dönem ticari ilişkilerin temeli atılabilir.³³² Her ne kadar bazı durumlarda bu gibi sulh anlaşmalarının icrası mahkemeler için zor olsa da, uzun vadede Konvansiyonu ve arabuluculuğu cazip hale getirecek bir avantaj haline dönüşebilir.

3.4.6. Arabulucu ve Arabuluculuk Kavramları ile İlgili Sorunlar

Arabuluculuk ve arabulucu tanımları ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir. Bir başka ifadeyle; arabulucu olma şartları, arabuluculuk süreci, arabuluculuk faaliyeti sonucunda ortaya çıkan sulh anlaşmaları her ülkede farklı usul ve esas kurallarına tabidir. Singapur Konvansiyonu bu farklılıklara rağmen etkin şekilde işleyebilir çünkü konvansiyon kapsamında gerçekleştirilecek olan arabuluculuk faaliyetlerinin hangi kurallara tabi tutulduğu Tanımlar başlıklı 2. Madde'nin 3. Fıkrasında açıkça belirtilmiştir. Buna göre: "*Arabuluculuk*", *kullanılan ibarelere veya yürütülen usule bakılmaksızın, tarafların, aralarındaki uyuşmazlığı, uyuşmazlığın taraflarına bir çözüm dayatma yetkisine sahip olmayan üçüncü kişi veya kişilerin ("arabulucu"nun) yardımıyla dostane bir çözüme kavuşturmaya çalıştıkları bir usuldür.*" Konvansiyona göre üçüncü bir kişinin yardımı ile uyuşmazlık çözümlenmelidir ve de bu kişinin çözüm önerisini taraflara uygulatma yetkisi olmamalıdır. 'Üçüncü bir kişi' ifadesiyle bu arabuluculukta yardımcı olarak rol alan kişinin bir ülke hukukuna göre arabulucu olup olmasının önemli olmadığı netleştirilmiştir. Böylelikle 'üçüncü kişinin arabulucu olup olmadığının araştırılmasına gerek kalmamış olup bu noktada ispat mecburiyeti gibi ek külfetlerin ortaya çıkmasının önüne geçilmiştir.

Konvansiyon kapsamında arabuluculuğun herhangi bir kurum vasıtasıyla

³³¹ Yargıtay 22. Hukuk Dairesi, E. 2015/7311 ve K. 2015/11649, T. 25.3.2015 , <https://lexist.com.tr/yayinlarimiz/sulh-sozlesmesi-ve-hukuki-sonuclari/>, (22.06.2022).

³³² Schnabel, s.1182.

gerçekleştirilmesi de zorunlu değildir. Bu noktada arabuluculuk faaliyeti veya sürecini ifade etmek için kullanılan ibarelerin veya yürütülen usullerin önemli olmadığı da belirtilmiştir. Bunu Konvansiyon kapsamında arabuluculuk yerinin önem arz etmemesinden de anlamaktayız. Arabuluculuğun gerçekleştiği yerin önem arz etmemesinin en önemli sonucu sulh anlaşmasının veya arabuluculuk prosedürünün herhangi bir ülkenin mevzuatına uygun olmasının gerekmemesidir.³³³

Avrupa Birliği arabuluculuk faaliyetlerinin belirli kurallara dayalı ve resmi olması gerektiğini ifade etmiştir. Bu noktada yönergedeki tanımları dikkate alarak Singapur Konvansiyonu’nun “*yapılandırılmış süreç*” (*structured process*) sonucu ortaya çıkan sulh anlaşmalarını kapsayacak şekilde uygulanmasını talep etmiştir. Ancak bu teklif de UNCITRAL Çalışma Grubu tarafından reddedilmiştir.³³⁴

Avrupa Birliği Arabuluculuk Yönergesinin Tanımlar başlıklı 3.Maddesi’nde Arabulucu kavramının şu şekilde yapıldığı görülmektedir: “*Arabulucu, arabuluculuğu etkin, tarafsız ve ehil biçimde yönetmesi istenen herhangi bir üçüncü kişi olup, bu üçüncü kişinin ilgili Üye Devletteki isimlendirilmesine veya mesleğine ve arabuluculuğu yönetmek üzere atanma veya görevlendirilme şekline bakılmaz.*”³³⁵ Ancak Yönergenin 4. Maddesinde üye devletlerin arabulucuların kalitesinin sağlanması noktasında sorumlu tutulduğu görülmektedir. Bu sorumluluk arabulucuların eğitimi, arabulucular arasında etik kuralların geliştirilmesi ve etkin şekilde arabuluculuk süreçlerinin denetlenmesini kapsamaktadır.³³⁶ Çok açık ki Singapur Konvansiyonu ile Avrupa Birliği’nin mevcut Arabuluculuk Yönergesi bu noktada birbirlerinden ayrılmaktadır.

Arabuluculuk Yönergesinin detaylı şekilde düzenlediği alanların başında arabulucunun bağımsızlığı ve güvenilirliği yer almaktadır. Uyuşmazlığın görüldüğü Avrupa mahkemeleri yönergenin 5. Maddesi uyarınca taraflara arabuluculuğu teklif ve tavsiye edebilir. Bilindiği üzere Singapur Konvansiyonu’nda tarafları arabuluculuğa teşvik eden herhangi bir yargı organı veya idari merciden bahsedilmemiştir. Buna ek olarak Yeşil Mutabakat (*Green Deal*) kapsamında alternatif uyuşmazlık çözümünün tüketici uyuşmazlıklarında uygulandığı bilinmektedir. Zaten Avrupa Birliği’nin

³³³ Özel, s.1197.

³³⁴ Schnabel, s.1196.

³³⁵ Arabuluculuk Yönergesi / Direktifi Madde 3 2008/52EC.

³³⁶ Arabuluculuk Yönergesi / Direktifi Madde 4 2008/52EC.

alternatif uyuşmazlık çözüm yollarını merkeze aldığı hususlardan birisi tüketici uyuşmazlıklarıdır.³³⁷

3.4.7. Yasadışı Faaliyetler

Singapur Konvansiyonu söz konusu olduğunda Konvansiyonun kara paranın aklanması yahut para kaçırma gibi yasadışı faaliyetler için aracı olabileceği hususu da gündeme gelmiştir.³³⁸ Böyle bir durum iki şekilde mümkün gibi görülebilmektedir: ilki taraflardan birinin sulh anlaşmasının icrasına karşı çıktığı durumlar iken ikincisi tarafların sahte/ göstermelik bir sulh anlaşması imzalamış olduğu ve bu anlaşmanın icrasında herhangi bir makama başvurmamaları durumudur. Bu gibi durumların tespiti halinde ilgili sulh anlaşmasının icrasının Konvansiyonun ilgili Madde 5 (2)(a) da belirtilen kamu yararına aykırılık gerekçesiyle reddedilmesi mümkün olacaktır. Ancak tarafların sulh anlaşmasına tamamıyla riayet ettiği yasadışı faaliyetler söz konusu olduğunda bu durumun tespitinin çok da kolay olmadığını belirtmek gerekir.³³⁹

Yine de etkili iç hukuk düzenlemeleri yoluyla bu durumların önüne geçilebilir. Örneğin İngiltere’de sahte sulh anlaşmaları söz konusu olduğunda ceza hukuku hükümleri ile anlaşma konusunun suç gelirleri kapsamında değerlendirildiği bilinmektedir.³⁴⁰ 1915 tarihinde kurulan Birleşik Hakemler Kurumu’nun (CI Arb) yayımladığı rehberde göre İngiltere’de bu gibi hususlar değerlendirilirken başvuru temel kaynaklar 2002 tarihli Suç Gelirleri Kanunu ile Bowman v. Fels Davasıdır.³⁴¹

³³⁷ Marzocco, Antonio Maria ve Michele Nino, “The EU Directive on Mediation in civil and Commercial Matters and the Principle of Effective Judicial Protection”, *Lex Et Scientia* Cilt:19, Sayı:2, 2012,s.108.

³³⁸ Harold I. Abramson, **New Singapore Convention on Cross-Border Mediated Settlements: Key Choices**, Oxford University Press, Oxford, 2019, s.320.

³³⁹ Zhao, s.553.

³⁴⁰ Zhao, s.554.

³⁴¹ Chartered Institute of Arbitrators, “**Guideline 12: The Proceeds of Crime Act 2002: Guidance for Arbitrators and Mediators** ”, <https://www.ciarb.org/media/4226/proceeds-of-crime-act-2012.pdf>, (5 Haziran 2023), s.1.

SONUÇ

Tarihsel anlamda arabuluculuk tahkimden çok daha eski kabul edilebilir. Ancak bu iki alan her daim birbirleri ile sıkı ilişki içerisinde olmaya devam etmiştir. Zaman geçtikçe devletlerin uyuşmazlık çözümü mekanizmalarını güçlendirdiği ve bu yöntemlerin kapsamını daha fazla uyuşmazlığı içerecek şekilde genişlettiği gözlenmiştir.³⁴² Tıpkı New York Konvansiyonu gibi Singapur Konvansiyonu da ihtiyaç sonucu ortaya konmuş olan bir enstrümandır. Singapur Konvansiyonu hem uluslararası ticari arabuluculuğun geliştirilmesi hem de uygulamada ortaya çıkabilecek birtakım aksaklıkların giderilmesi adına uzun süren çalışmaların sonunda tamamlanmış olup, sulh anlaşmalarının icra edilebilirliği noktasında ortaya konmuş olan ilk uluslararası hukuki düzenleme olma özelliğini taşımaktadır.³⁴³

Anglosakson veya Kıta Avrupası Hukuk sistemlerinde sulh anlaşması icrası hususu sözleşme hukuku ve prensipleri kapsamında değerlendirilen hususlardır.³⁴⁴ Kıta Avrupası hukuk sistemlerinde de taraflardan birisinin sulh anlaşmasına aykırı davrandığı hallerde diğer tarafın sözleşmenin bozulması hükümlerine dayanması, mahkemeye başvurusu veya sulh anlaşmasının mahkeme kararı haline getirilmesi gibi farklı yöntemlerle sulh anlaşmasının icrasını sağlamaya çalıştığı gözlenmiştir.³⁴⁵

Uygulamada arabuluculuk sonucunda ortaya çıkan sulh anlaşmalarının mahkeme kararı veya hakem kararı haline getirilmesi yaygındır. Böylelikle sulh anlaşmalarının icrasını Lahey Konvansiyonu veya New York Konvansiyonu vasıtasıyla güvenceye almak amaçlanmaktadır. Ancak bu durum beraberinde bir takım hukuki tartışmaları da getirmektedir. Örneğin: New York Konvansiyonu'nun arabuluculuk ile çözümlenmiş bir sulh anlaşmasına uygulanıp uygulanamayacağı bu tartışmalardan birisidir. Uyuşmazlık hâlihazırda çözümlenmişken atanan bir hakemin karar vermesi mümkün müdür? Her ne kadar New York Konvansiyonu'nda hakem ataması yapılacakken mevcut ve çözümlenmemiş bir uyuşmazlık bulunması gerektiğine dair bir ifade bulunmasa da şüphesiz ki bu hususun yorumu ülkeden ülkeye

³⁴² Zhao, s.548.

³⁴³ Cumhurbaşkanlığı Yayınları- Hukuk ve Mevzuat Genel Müdürlüğü Yayınları, **Tahkime İlişkin Temel Kavramlar, Düzenlemeler ve Güncel Gelişmeler**, 1. Baskı, Ankara, 2021, s.13.

³⁴⁴ Zhao, s.539.

³⁴⁵ Zhao, s.539.

farklılık gösterecektir.³⁴⁶ Bu sebeple sulh anlaşmalarının icrasına yönelik uluslararası bir düzenleme yapılması fikri ABD tarafından ortaya atılmıştır.

Bilindiği üzere Singapur Konvansiyonu 7 Ağustos 2019'da Singapur'da imzaya açılmıştır. Arabuluculuk sonucu yapılan milletlerarası sulh anlaşmalarını düzenleyen bir metindir. İmzaya açıldığı gün Konvansiyonu imzalamış olan ülkemiz 25 Şubat 2021 tarihli 7282 sayılı kanun ile Konvansiyonun onaylanmasını uygun bulmuştur. Ayrıca Cumhurbaşkanı kararı³⁴⁷ ile Konvansiyon onaylanmış ve 25 Şubat 2022 tarihli ve 31761 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Cumhurbaşkanı kararnamesi ile yürürlük tarihi 11 Nisan 2022 olarak belirlenmiştir.

Singapur Konvansiyonu uluslararası sulh anlaşmalarının icrası noktasında mevcut uygulamalara ek bir güvence ve yeni bir alternatif sunmaktadır. Bunu da şuradan anlamak mümkündür: bir sulh anlaşması icrasının talep edildiği ülkede mahkeme veya tahkim kararı olarak icra edilebilir durumda ise bu sulh anlaşması Singapur Konvansiyonu kapsamında değildir. Singapur Konvansiyonu mahkeme kararı gibi icra edilemeyecek olan sulh anlaşmaları için öngörölmüş prosedürü içermektedir.³⁴⁸ Örneğin: ülkemizde HMK hükümleri kapsamında gerçekleştirilen bir arabuluculuk sonucu ortaya çıkan sulh anlaşması Singapur Konvansiyonu kapsamına girmemektedir.

7445 sayılı kanun ile getirilen önemli yenilikler sayesinde, Türk Hukuk Sistemi'nde yer alan arabuluculuk müessesesinin kapsamının Singapur Konvansiyonu'nun getirdiği yeniliklere uygun şekilde genişletildiği görölmüştür. Bu kanun ile yalnızca Singapur Konvansiyonu kapsamında icra edilebilirlik prosedürü aydınlatılmakla kalmamış aynı zamanda taşınmazın devrine yahut taşınmaz üzerinde sınırlı ayni hak kurulmasına yönelik maddeler içeren sulh anlaşmalarının icrası da mümkün hala gelmiştir.³⁴⁹ Böylelikle arabuluculuğun kapsamına bu tip uyuşmazlıklar da alınmıştır. Ayrıca, Singapur Konvansiyonu ticari uyuşmazlıklara ek olarak büyük

³⁴⁶ Özel, s. 1194.

³⁴⁷ Resmi Gazete, “**21 Nisan 2021 tarih ve 3866 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı**”, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/04/20210422-9.pdf>, (15 Mayıs 2023).

³⁴⁸ Özel, s. 1198.

³⁴⁹ Taşınmazlara ilişkin uyuşmazlıkların arabuluculuk kapsamına girmesi HUAK'a eklenen “Taşınmazın devrine veya taşınmaz üzerinde sınırlı ayni hak kurulmasına ilişkin uyuşmazlıklarda arabuluculuk” başlıklı 17/B maddesi ile mümkün hale gelmiştir. “*MADDE 17/B- (1) Taşınmazın devrine veya taşınmaz üzerinde sınırlı ayni hak kurulmasına ilişkin uyuşmazlıklar arabuluculuğa elverişlidir.*”.

altyapı, inşaat ve yatırım uyumsuzluklarını da kapsayabilecektir.³⁵⁰

7445 Sayılı Kanun'un ticari uyumsuzluklar açısından getirdiği en önemli hususlardan birisi tarafların avukatları ve arabulucu tarafından imzalanan arabuluculuk anlaşmasının, kanunda icra edilebilirlik şerhi gerektiren durumlar hariç olmak üzere, doğrudan doğruya ilam niteliğinde belge sayılacak olmasıdır. Şüphesiz ki bu ticari arabuluculuğu oldukça geliştirecektir. HUAK m.18 kapsamında ilam niteliğinde belge vasfını taşıyan veya icra edilebilirlik şerhi vasıtasıyla ilam niteliğinde belge halini almış bir sulh anlaşmasının Türkiye'de icrası zaten mümkündür. Öte yandan, Singapur Konvansiyonu sayesinde bu sulh anlaşması yabancı bir ülkede konvansiyon kapsamında icra edilebilecektir. Buna benzer şekilde yabancı bir ülkede o ülkenin milli mevzuatına göre ilam niteliğinde olan bir sulh anlaşması Türkiye'de Singapur Konvansiyonu kapsamında icra edilebilecektir.³⁵¹ Bu noktada önemli olan sulh anlaşmasının icra edilmesi talebinin yapıldığı ülkenin Singapur Konvansiyonu'nu imzalamış ve de iç hukukuna aktarmış olmasıdır.³⁵²

Bilindiği üzere Singapur Konvansiyonum yapısı gereği yalnızca uluslararası niteliklere haiz olan sulh anlaşmalarına uygulanır. UNCITRAL'in ilgili çalışma gurubunun böyle bir sınırlama yapması konvansiyona taraf olan devletlerin iç hukuklarındaki arabuluculuk müessesesini geniş kapsamda değiştirmelerinin gerekli olmasının önüne geçmek ve de konvansiyonun imza ve iç hukuka adaptasyon sürecini hızlandırmaktır.³⁵³

Singapur Konvansiyonu Türkiye'deki arabuluculuk faaliyetlerini de destekler niteliktedir. Şöyle ki arabulucu olmayan bir kişi tarafından gerçekleştirilen arabuluculuk faaliyetleri sonucu ortaya çıkmış olan sulh anlaşmaları da Singapur Konvansiyonu kapsamında Türkiye'de icra edilebilecektir. Burada altını çizmekte fayda vardır ki hibrit yöntemler (mahkeme huzurunda gerçekleştirilmiş yahut tahkim yargılaması içeren yöntemler) sonucunda imzalanmış sulh anlaşmaları Singapur Konvansiyonu kapsamına alınmamalıdır.³⁵⁴

³⁵⁰ Kara, s.93.

³⁵¹ Özel, s. 1198.

³⁵² Mimoso, s.186.

³⁵³ Zhao, s.553.

³⁵⁴ Government UK, “Closed consultation, Consultation on the United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation”, 2.02.2022, <https://www.gov.uk/government/consultations/the-singapore-convention-on-mediation/consultation-on-the-united-nations-convention-on-international-settlement-agreements->

Singapur Konvansiyonu ile New York Konvansiyonu çok benzer görünse de farklılıkları da çok fazladır. Örneğin: milletlerarası niteliğin belirlenmesi bakımından bu iki konvansiyonun farklılık gösterdiği görülmektedir. New York Konvansiyonu kapsamında milletlerarası nitelik belirlenirken tahkim yeri kavramı önem arz etmekteyken, Singapur Konvansiyonu bağlamında milletlerarası nitelik belirlenirken “*arabuluculuğun gerçekleştiği yer*” dikkate alınan kıstaslar arasında değildir.

Her ne kadar Singapur Konvansiyonu’nun 3 maddesinin 2. fıkrasının eklenmesi önceden tasarlanmış ve öngörülmüş değilse de bu madde olmaksızın konvansiyonun işlevinin eksik kalacağı ve birbirine bağlı yükümlülüklerin doğru şekilde açıklanamayacağını belirtmek gereklidir. Her şeyden önce, bu maddenin olmaması durumunda sulh anlaşması yapmış olan tarafların herhangi bir sebep olmaksızın yargılama başlatmalarının önünde bir engel olmayacaktı. Yani 3. maddenin 2. fıkrası gereksiz yargılamalara karşı sulh anlaşmasının bir kalkan görevi görmesine vesile olacaktır. Eğer Konvansiyon sulh anlaşmalarının icrası noktasında devletleri yükümlü kılmakla beraber, bu sulh anlaşmalarına uyuşmazlığın çözüldüğüne yönelik olarak gösterilebilecek birer kanıt değeri yüklemeseydi, böyle bir durumda taraflar Konvansiyona dayanarak sulh anlaşmalarının icra edilmesini sağlayamazlardı. Sulh anlaşmasına dayanarak yükümlülüklerini yerine getirmiş olan taraf ise aynı yükümlülük sebebiyle uyuşmazlığın tekrar gündeme getirilmeyeceği ve de yeni bir yargılamaya konu olmayacağı hususunda güvence altında olmayacaktı.³⁵⁵ En önemlisi de 3. maddenin 2. fıkrasının olmadığı bir konvansiyon metninin uluslararası ticari uyuşmazlıkların çözümünde arabuluculuğun teşviki ve güvencesinin sağlanması hususunda eksik bir metin olacağı açıktır.³⁵⁶

Unutmamak gerekir ki, Singapur Konvansiyonu’nun başarıya ulaşması için Konvansiyona taraf devletlerin sayısı artmalı, bu devletler tarafından gerekli iç hukuk adaptasyonları gerçekleştirilmeli ve Konvansiyonun uygulanması noktasında içtihatlar ortaya çıkmalıdır. Zaten Singapur Konvansiyona taraf olabilmek için Konvansiyonun yalnızca imzalanmış olması yeterli değildir; devletler aynı zamanda Konvansiyon metnini iç hukuklarına aktarmalıdır.³⁵⁷ Kısa sürede çok sayıda ülke tarafından

resulting-from-mediation-new-york-2018, (12.05.2022).

³⁵⁵ Schnabel, s. 1193.

³⁵⁶ Schnabel, s. 1194.

³⁵⁷ Government UK, “**Closed consultation, Consultation on the United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation**”, 2.02.2022,

imzalanan bu hukuki enstrümanın çağın gereklerine uygun, teknolojiye ve sürdürülebilirliğe katkı sağlayan; bu nedenlerle de gelecek vadeden bir uyumsuzluk çözüm yöntemi olan arabuluculuğu destekler nitelikte olduğu açıktır. Yine de Singapur Konvansiyonu'nun uygulandığı coğrafya genişleyene kadar arabuluculuk sonucunda akdedilen sulh anlaşmaların mahkeme kararı veya hakem heyeti kararı haline getirilmesine ilişkin hukuki pratiğin³⁵⁸ devam edeceğini öngörmek mümkündür.

Yine de Singapur Konvansiyonu yıllarca sulh anlaşmalarının bağlayıcı olmadığı yönündeki yaklaşımın değişmesine vesile olmakla birlikte ve sulh anlaşmalarının tıpkı hakem/ hakem heyeti kararları yahut iç hukuk mahkeme kararları gibi bağlayıcı ve kesin bir şekilde çözümlenmesini sağlar niteliktedir.³⁵⁹ Burada atılacak en önemli adımlardan birisi her ne kadar sözleşmeler hukukunun genel ilkelerine bağlı oldukları kabul edilse de sulh anlaşmalarının alelade sözleşmelerden ayrılması ve farklı bir hukuki statüye haiz olmalarının gereğiğidir.³⁶⁰ Uluslararası niteliklere haiz bir sulh anlaşmasının icra edilmesi noktasında farklı yaklaşımlar söz konusudur. Ancak genel olarak arabuluculuğun müessesinin güçlendirildiği izlenimine kapılmak mümkündür.

Burada yanıtlanması gereken sorulardan birisi sulh anlaşmasının parasal ve parasal olmayan yükümlülükleri bir arada içerdiği durumlarda ne gibi sorunlar çıkabileceği ve de bu sorunların hukuk sistemleri tarafından ek güvenceler vasıtasıyla çözümlenebilir çözümlenemeyeceğidir. Bu ve benzeri soruların iç hukukta yer alan arabuluculuk kanunları vasıtasıyla aydınlatılabileceği literatürde belirtilmiştir.³⁶¹ Örneğin: ülkemizde 7445 sayılı kanun ile arabuluculuğun kapsamının genişletildiği ve taşınmazlar hakkında hüküm içeren sulh anlaşmalarının akıbeti ile ilgili düzenlemeler getirildiği görülmüştür.

Tüm bunların yanında arabuluculuk faaliyetinin gerektiği ölçüde tahkim ve iç hukuk mekanizmaları vasıtasıyla desteklenmesi de gerekir. Örneğin: İsviçre Federal Mahkemesi'nin aşamalı tahkim süreci ile ilgili olan bir uyumsuzlukta tahkim sürecinin

<https://www.gov.uk/government/consultations/the-singapore-convention-on-mediation/consultation-on-the-united-nations-convention-on-international-settlement-agreements-resulting-from-mediation-new-york-2018>, (12.05.2022).

³⁵⁸ Feehily s.19.

³⁵⁹ Zhao, s.556.

³⁶⁰ Zhao, s.556.

³⁶¹ Zhao, s.557.

durdurulmasına yönelik verdiği karar³⁶² ile ilgili İngiliz Mahkemesi³⁶³,nin yahut Alman Mahkemesi³⁶⁴,nin arabuluculuk şartı gerçekleşmediği halde yapılan başvuruları değerlendirirken aldığı kararlar arabuluculuk ve tahkimin gelişimi bakımından hayati önem taşımaktadır.

Bu çalışma kapsamında Türk Hukuku ile Avrupa Birliği Hukuku dikkate alınarak karşılaştırmalı bir inceleme ortaya konulmuştur. Defaatle altı çizildiği üzere günümüz itibariyle Avrupa Birliği yahut herhangi bir üye devlet sulh anlaşmasına taraf değildir. Fakat icra edilebilirlik sorunu ile karşı karşıya kalabilecek olan milletlerarası nitelikte ve arabuluculuk sonucunda akdedilmiş olan ticari sulh anlaşmasının ülkemizde veya Avrupa Birliği üyesi bir ülkedeki olası akıbetini genel anlamda değerlendirmek gereklidir.

Singapur Konvansiyonu farklı ülkelerde arabuluculuk süreçleri arasındaki farklılıklardan kaynaklı ortaya çıkan sorunları gidermeyi amaçlamaktadır bu nedenle farklı ülkelerdeki bu mevcut yaklaşımlara değinmek büyük bir gerekliliktir. Örneğin: ülkemizde Singapur Konvansiyonu kapsamına girebilecek olan bir sulh anlaşması Avrupa Birliği ülkelerinde icra edilmek istendiği takdirde bu sulh anlaşmasının akıbetini belirlemek önem taşımaktadır.

Ülkemizde Singapur Konvansiyonu kapsamında ilam niteliğinde belge vasfına haiz olan veya bu vasfı sağlayabilecek olan bir sulh anlaşması konvansiyona taraf olmayan bir üye devlette icra edilmek istenir ise alelade maddi hukuk sözleşmeleri gibi değerlendirilmesi muhtemel olacaktır.³⁶⁵ Bunun temel sebebi: Singapur Konvansiyonu kapsamına giren sulh anlaşması ilam niteliğinde olsa dahi ilam değildir. Bunun anlamı konvansiyona taraf olmayan bu üye devlette sulh anlaşmasının tanıma ve tenfiz hükümlerine uygun olarak icra edilmesinin de mümkün olmayacağıdır.³⁶⁶ Bu nedenle söz konusu sulh anlaşmasının icra edilmesi Konvansiyona taraf olmayan bir devlette

³⁶² İsviçre Federal Mahkemesi, “**X. Ltd. v. Y. S.p.A., 4A_628/2015**”, 29.03.2016, <https://www.swissarbitration.org/wp-content/uploads/2021/05/Christian-Oetiker-DFSC-4A-628-2015-142-III-296.pdf>, (5.06.2023).

³⁶³ Technology and Construction Court (TCC), “**Ohpen Operations UK Ltd v Invesco Fund Manager Ltd [2019] EWHC 2246 (TCC)**”, <https://www.lambchambers.co.uk/latest-news/ohpen-operations-uk-limited-v-invesco-fund-managers-limited-2019-ewhc-2246-tcc/>, (25.05.2023).

³⁶⁴ Maryam Salehijam, “Mediation Clauses Enforceability and Impact”, **Sigapore Academy of Law Journal**, Cilt:31, 2019, s. 625.

³⁶⁵ Hacı Can ve Ekin Tuna, **Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Temel Bilgiler**, 1.baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022, s.510.

³⁶⁶ Özel, s.1193.

söz konusu olacak ise sulh anlaşmasının tahkim kararı haline getirilmesi icra edilebilirlik için daha elverişli bir yöntem olabilir. Fakat sulh anlaşmasının akdedildiği yer Avrupa Birliği üye devletlerinden birisi olduğunda ve sulh anlaşması yine Avrupa Birliği üye devletlerinden birisinde icra edilmek istenir ise, Brüksel Tüzükleri ve ilgili devletin mevzuatı değerlendirilecektir. Burada Arabuluculuk Yönergesinin 6. maddesi sayesinde üye devletler arasındaki sulh anlaşmalarının icrasının gerekli şartların sağlandığı durumlarda kolaylaştırıldığı görülmüştür. Bu yönergenin 6. Maddesinde bahsi geçen şartlara göre sulh anlaşması yazılı formda olmalı, sınır ötesi uyuşmazlığın çözümüne yönelik olmalı ve arabuluculuk sonucunda ortaya çıkmış olmalıdır. Bunun yanında sulh anlaşmasının icrası talebi sulh anlaşmasının her iki tarafınca veya taraflardan birisi tarafından diğerinin açık rızası alınması suretiyle yapılması gerekmektedir. Son olarak ise sulh anlaşmasının icrası sulh anlaşmasının kendisine aykırı olmamalıdır.³⁶⁷

Riayet edilmeyen sulh anlaşmalarının akıbetini belirlerken sözleşme hukuku hükümlerine yönelmek hem Anglosakson Hukuk Sistemi'nde hem de Kıta Avrupası Hukuk Sistemi'nde tercih edilen yöntemdir.³⁶⁸ Singapur Konvansiyonu'na taraf olmayan ülkelerde icra edilme talebine konu olabilecek sulh anlaşmalarının icra edilebilirlik riski ile karşı karşıya olduğu bilinmektedir.³⁶⁹

³⁶⁷ Migle Zukauskaitė, “Enforcement of Mediated Settlement Agreements ”, **Teise**, Cilt:111, 2019, s.210.

³⁶⁸ Zhao, s.549.

³⁶⁹ Ronan Feehily, “The Legal Status and Enforceability of Mediated Settlement Agreements ”**Hibernian Law Journal**, Cilt:12, Sayı: 1, 2013, s.2.

KAYNAKÇA

Kitaplar:

Abramson, Harold I. **New Singapore Convention on Cross-Border Mediated Settlements: Key Choices**, Oxford University Press, Oxford, 2019.

Andrews, Neil. **Mediation in England: The Three Paths of Justice. Ius Gentium: Comparative Perspectives on Law and Justice**, Springer, Cham, 2018.

Arbuluculuk Daire Başkanlığı, **Singapur Sözleşmesi'nin Arbuluculuk Üzerine Yansımaları Sempozyumu Kitabı**, İstanbul, 2019.

Born Gary B. **International Commercial Arbitration Cilt I International Arbitration Agreements**, 2. Baskı, Wolters Kluwer Law & Business-Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn, 2014.

Çalışkan, Yusuf ve Ahmet Dülger. **Legal English with 14 Lectures & Practical Tips**, Oniki levha Yayıncılık, İstanbul, 2018.

Can, Hacı ve Ekin Tuna. **Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Temel Bilgiler**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.

Cumhurbaşkanlığı Yayınları- Hukuk ve Mevzuat Genel Müdürlüğü Yayınları, **Tahkime İlişkin Temel Kavramlar, Düzenlemeler ve Güncel Gelişmeler**, 1. Baskı, Ankara, 2021.

Ekşi, Nuray. **Tahkim Öncesi Uyuşmazlık Çözüm Usulleri ve Bu Usuller Tüketilmeden Tahkime Başvurulmasının Sonuçları**, Beta Basım Yayım, İstanbul, 2015.

Elliot Catherine ve Frances Quinn. **English Legal System**, 17. Baskı, Pearson Education, Londra, 2016.

Esplugues ,Carlos, Jose Luis Iglesias Buhigues ve Guillermo Palao Moreno. **Civil and Commercial Mediation in Europe** (set - ciltler. 1&2) , Intersentia, Cambridge,2014.

Feehily, Ronan. **International Commercial Mediation Law and Regulation in Comparative Context**, Cambridge University Press, Cambridge, 2022.

Filler, Ewald. **Commercial Mediation in Europe, An Empirical Study of the User Experience**, Wolters Kluwer, Croydon, 2012.

Hopt, Klaus J. ve Felix Steffek. **Mediation: Principles And Regulation İn Comparative Perspective**, Oxford University Press, Oxford, 2013.

Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Arabuluculuk Daire Başkanlığı, **Temel Arabuluculuk Eğitimi Katılımcı Kitabı**, ARCS Matbaacılık, Ankara, 2019.

Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Arabuluculuk Daire Başkanlığı, **Temel Arabuluculuk Eğitimi Katılımcı Kitabı**, Arcs Matbaacılık, Ankara, 2021.

Karauz, Agah Kürşat. **Sulh Sözleşmesi**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2011.

Koçyiğit, İlker ve Alper Bulgur. **Ticari Uyuşmazlıklarda Dava Şartı Arabuluculuk**, Monopol Yayınları, Ankara, 2019.

Liebmann, Marian. **Mediation in Context**, Jessica Kingsley Publishers, Londra, 2011.

Milletlerarası Ticari Tahkim Konseyi, **1958 New York Sözleşmesi'nin Yorumlanmasına İlişkin ICCA Rehberi: Hâkimler İçin El Kitabı**, Lahey, 2015.

Titi, Catharine ve Katia Fach Gomez, **Mediation in International Commercial and Investment Disputes**, Oxford University Press, Oxford, 2019, <https://ebookcentral-proquest-com.brad.idm.oclc.org/lib/bradford/detail.action?docID=5831052>. (20.06.2021).

Türkiye Barolar Birliği, **Dünyada Arabuluculuk Uygulamaları Konferansı**, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara, 2012.

Türkiye Cumhuriyeti AB Bakanlığı, **Temel AB Terimleri No:10**, Ankara, 2014.

Uysal, Bahar, N. Hezar Tanrıseven ve Osman Düzel. **AB Genel Sekreterliği: Avrupa Birliği Temel Terimler Sözlüğü**, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Ankara, 2003.

Schultz, Thomas, Federico Ortino ve Jason Mitchenson. **The Oxford Handbook of International Arbitration**, Oxford University Press, Oxford, 2020.

Schwenzer, Ingeborg, Yesim M Atamer ve Petra Butler. **Current Issues in the CISG and Arbitration**, Eleven International Publishing, Lahey, 2014.

Makaleler:

Akkan, Mine. “Arabuluculuk Faaliyeti Sonucunda Anlaşılan Hususlarda Dava Açma Yasağı ve Sonuçları”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 20, Sayı:2, 2018, ss. 1-31.

Akın, Levent. “İkinci Yılında Dava Şartı Arabuluculuk Alanında Gelişmeler ve Öneriler”, **Sosyal Güvenlik Dergisi**, Cilt 10, Sayı:1, 2020, ss 1-18.

Alan, Bayram Volkan, “İstanbul Ticaret Odası Tahkim Merkezi (İTOTAM) Tahkim Kuralları”, **Fasikül Hukuk Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 76, 2016, ss. 23-29.

Arslan, Betül Azaklı, “Zorunlu Arabuluculuk Faaliyetinin Niteliği Bakımından Arabulucunun Hukukî Sorumluluğu”, **Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:8, Sayı:1, 2018, ss. 189 – 223.

Aşçı, Mehmet Saim, “Zorunlu Arabuluculuk Uygulamasının Olumlu ve Olumsuz Yönleri”, **Uluslararası Hukuk ve Sosyal Bilim Araştırmaları Dergisi**, Cilt:1, Sayı:2, 2019, ss. 80-91.

Chua, Eunice. “The Singapore Convention on Mediation—A Brighter Future for Asian Dispute Resolution”, **Asian Journal of International Law**, Cilt: 9, 2019, ss. 195-205.

Demeyere, Luc. “The Belgian Law on Mediation: An Early Overview”, **Dispute Resolution Journal**, Cilt: 61, Sayı:4, 2006, ss 89-92.

Erdoğan, Yaşın Gizem. “Alternatif Uyuşmazlık Çözümlerinin Hukuki Temelleri, Hak Arama Özgürlüğü İle İlişkisi, Olumlu Ve Olumsuz Yönleri”, **Hukuk Gündemi Dergisi**, 2009, ss. 21-36.

Erkal, Atila. “Türk, Alman Ve İsviçre İdare Hukukunda Arabuluculuk”, **Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:12, Sayı:1, 2022, ss. 39-66.

Eroğlu, Hamza. “Yurtta Sulh Cihanda Sulh”, **Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu**, Cilt:1, Sayı: 2, 1985, ss. 435 – 450.

Feehily, Ronan. “The Legal Status and Enforceability of Mediated Settlement Agreements”, **Hibernian Law Journal**, Cilt: 12, 2013, ss. 1-26

Ferretti, Federico. “EU Internal Market Law and the Law of International Commercial Arbitration: Have the EU Chickens Come Home to Roost?”, **Cambridge Yearbook of European Legal Studies**, Cilt: 22, 2020, ss. 133-155.

Figanmeşe, İnci Ataman. “Milletlerarası Ticari Tahkim ile Yatırım Tahkimi Arasındaki Farklar”, **Public and Private International Law Bulletin**, Cilt: 31, Sayı: 1, ss. 91-152.

Folberg, Jay. “Mediation Overview - History and Dimensions of Practice”, **Mediation Quarterly**, Cilt:1, 1983, ss. 3-13.

Giray, Faruk Kerem. “Tenfize İlişkin Üç Soru: Tenfize Konu Yabancı İlâmın Hukuk Devletinden Sadır Olması Gerekir Mi? Arabuluculuk Neticesinde Yapılan Sulh Anlaşması Tenfiz Edilebilir Mi? Yabancı Mahkemeden Sadır Ödeme Emri Kararı Tenfiz Edilebilir Mi?”, **Public and Private International Law Bulletin**, Cilt: 39, Sayı: 2, 2019, ss. 609-643.

Işık, Serpil. “Fundamental Changes Introduced by the New Swiss Rules of Mediation After the 2019 Revision – New Regulations Compatible with Singapore Convention on Mediation- 2019 Revizyonundan Sonra Yeni İsviçre Arabuluculuk Kurallarının Getirdiği Temel Değişiklikler- Singapur Arabuluculuk Sözleşmesi ile Uyumlu Yeni Düzenlemeler”, **Public and Private International Law Bulletin**, Cilt:41, Sayı:2, 2012, ss. 733–777.

Karademir, Ebru. “Milletlerarası Kurumsal Tahkim Merkezlerinin Bir Karşılaştırması”, **Public and Private International Law Bulletin**, Cilt:32, Sayı:2, 2012, ss. 73-104.

Kaya, Talat. “Singapur Sözleşmesi ve Uluslararası Ticari Arabuluculuk Sonucunda Ortaya Çıkan Sulh Anlaşmalarının Tanınması ve İcrası Meselesi”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 25, Sayı: 2, Aralık 2019, ss. 979-1008.

Kılınç, Ayşe. “Mahkeme Dışında Yapılan Sulh ve Yargılamaya Etkisi”, **İstanbul Hukuk Mecmuası**, Cilt: 77, Sayı: 2, 2019, ss. 503-521.

Knudsen, Laine Fogh ve Signe Balina. “Alternative Dispute Resolution Systems across the European Union, Iceland and Norway”, **Procedia - Social and Behavioral Science**, Cilt: 109, 2014, ss. 944 – 948.

Maria Joao Mimoso, “The Singapore Convention and the European Reality ”, **15th Economic, Social, and Environmental Sustainability in the Post Covid-19 World Sempozyumu Kitabı**, İstanbul Türkiye, 2-3 December 2022.

Marzocco, Antonio Maria ve Michele Nino. “The EU Directive on Mediation in Civil and Commercial Matters and the Principle of Effective Judicial Protection”, **Lex Et Scientia**, Cilt: 19, Sayı: 2, 2012, ss. 105-27.

Meidanis, Harris P. “Enforcement of Mediation Settlement Agreements in the EU and the Need for Reform”, **Journal of Private International Law**, Cilt:16, Sayı: 2, 2020, ss. 275-299.

Metin, Uğur Can. “Maddî Hukuk Anlamında Sulh Sözleşmesi”, **Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 11, Sayı: 1, 2016, ss. 291-307.

Michaels,Ralf. “The True Lex Mercatoria: Law Beyond the State”, **Indiana Journal of Global Legal Studies**, Cilt:14, Sayı:2, 2007, ss. 447–468.

Mnookin, Robert. “Alternative Dispute Resolution”, **Harvard Law School John M. Olin Center for Law, Economics and Business Discussion Paper Series**,1998, Makale Numarası: 232.

Mulder, Claire. “Commercial Mediation: The United States and Europe-The View Through Practitioners’ Eyes”, **Dispute Resolution Magazine**, Güz 2017, ss. 8-13.

Özbek, Mustafa Serdar. “Tahkim İlk İtirazı Üzerine Tahkim Sözleşmesi Üzerinde Yapılan Mahkeme Denetimi”, **Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:1, Sayı:2, 2019, ss. 179-253.

Özbek, Mustafa. “Avrupa Birliğinde Alternatif Uyuşmazlık Çözümü”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı: 68, 2007, ss. 265-320.

Özel, Sibel. “Arbuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Sözleşmesi: Singapur Konvansiyonu”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 25, Sayı: 2, 2019, ss.1190-1210.

Özdemir, Selman. “İdareler Arası Uyuşmazlıklarda Mecburi Tahkim”, **Türk İdare Dergisi**, Sayı: 475, 2012, ss. 171-212.

Salehijam Maryam, “Mediation Clauses Enforceability and Impact”, **Singapore Academy of Law Journal**, Cilt: 31, 2019, ss.589-636.

Peters, Niek. “The Enforcement of Mediation Agreements and Settlement Agreements Resulting from Mediation”, **Corporate Mediation Journal**, Sayı: 1-2, 2019, ss.13-19.

Qiaohong, Pan ve Zhang Jiong. “Construction of China Commercial Mediation Confidential System under the Singapore Mediation Convention”, **Academic Journal of Humanities & Social Sciences**, Cilt:3,Sayı:8, 2020, ss. 57-69.

Reif, Linda C. “The Use of Conciliation or Mediation for the Resolution of International Commercial Disputes”, **Canadian Business Law Journal**, Cilt: 45, Sayı: 1, 2007, ss. 20-48.

Şanlı, Cemal. “New York Konvansiyonu’na göre Hakem Heyeti Kararlarının Kesinleşmesi Sorunu”, **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**, Cilt:14, Sayı:1-2, 1994, ss. 91-97.

Sarıgöl, Bersun ve Kavşat,F Candan. “ Avrupa Birliği Adalet Divanı Kararları Işığında Geçici, Koruyucu Tedbirler ve Milletlerarası Yetki”, **Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 1, 2016, ss. 147-175.

Schnabel, Timothy. “Recognition by Any Other Name: Article 3 of the Singapore Convention on Mediation”, **Cardozo Journal of Conflict Resolution**, Cilt: 20, 2019, ss. 1181-1196.

Silvestri, Elisabetta. “The Singapore Convention On Mediated Settlement Agreements: A New String to the Bow of International Mediation?”, **Revista Eletronica de Direito Processual(REDP)**, Cilt: 20, Sayı: 1, 2019, ss. 189-200.

Strong, Stacie I. “Beyond International Commercial Arbitration - The Promise of International Commercial Mediation”, **Washington University Journal of Law & Policy**, Cilt: 45 Sayı: 1, 2014, ss. 11-40.

Storskrubb, Eva. “Alternative Dispute Resolution in the EU: Regulatory Challenges”, **European Review of Private Law**, Sayı: 1, 2016, ss. 7-31.

Wojtowicz,Piotr ve Franco Gevaerd. “A New Global ADR Star is Born: The Singapore Convention on Mediation”, **International Alternative Dispute Resolution**, Cilt: 37, Sayı: 9, 2019, ss.141-144.

Yağcı, Mustafa Okan. “Arbuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Konvansiyonu’nun Medeni Usul ve İcra- iflas Hukuku Açısından değerlendirilmesi”, **İstanbul Üniversitesi Public and Private International Law Bulletin**, Cilt: 42, Sayı:2, 2022, ss. 529-559.

Yeşilova, Bilgehan. “Milletlerarası Tahkimin Hukuki Niteliği Üzerine Düşünceler ve Güncel Gelişme”, **TBB Dergisi**, Sayı: 76, 2008, ss. 83-164.

Yıldırımoglu, Hakan. “Avrupa Ülkelerinde Ticari Arbuluculuk Uygulamaları”, **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Hukuk Sayısı**, Cilt: 2, Sayı: 44,2022, ss.945-961.

Zeller, Bruno ve Leon Trakman. “Mediation and Arbitration: the Process of Enforcement”, **Uniform Law Review**, *Cilt*:24, Sayı: 2, 2019, ss.1-18.

Zhao Yun, ”The Singapore mediation convention: A version of the New York convention for mediation?”, **Journal of Private International Law**, *Cilt*: 17, Sayı:3, 2021, ss. 538–559.

Zukauskaitė, Miglė. “Enforcement of Mediated Settlement Agreements”, **Teise**, *Cilt* :111, 2019, ss. 205–217.

Tezler

Kara, Mehmet. **Arbuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Konvansiyonu (Singapur Konvansiyonu)**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Ankara, 2022.

Karazincir, Ata. **Milletlerarası Tahkim Kanunu Çerçevesinde Uluslararası Ticari Uyuşmazlıkların Çözüm Yolu Olarak Tahkim**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Mersin 2012.

Kekeç, Elif Kısmet. **Arbuluculuk Yoluyla Uyuşmazlık Çözümünde Temel Aşamalar ve Taktikler**, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2010.

İnternet Siteleri:

Adalet Bakanlığı: Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Arbuluculuk Daire Başkanlığı, “**Türkiye Arbulucular Etik Kuralları**” <https://adb.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/etik-kurallari15012021075651> (11.05. 2022).

Chartered Institute of Arbitrators, “**Guideline 12: The Proceeds of Crime Act 2002: Guidance for Arbitrators and Mediators** ”, <https://www.ciarb.org/media/4226/proceeds-of-crime-act-2012.pdf>,(5 Haziran 2023).

Emre Kıyak, “**Tarafları Bağlayıcı Arabuluculuk Anlaşmalarının Hukuki Niteliği ve Dava Açma Yasağı Etkisi Üzerine Düşünceler**”, Lexpera Blog, 4 Mayıs 2023, <https://blog.lexpera.com.tr/taraflari-baglayici-arabuluculuk-anlasmalarinin-hukuki-niteligi-ve-dava-acma-yasagi-etkisi-uzerine-dusunceler/>.(12.05.2023).

Emre Kıyak “**6325 Sayılı Kanun’un Milletlerarası Sulh Anlaşma Belgelerinin İcrasına İlişkin m. 17/A ile Taşınmazın Devrine veya Taşınmaz Üzerinde Sınırlı Ayni Hak Kurulmasına Yönelik Uyuşmazlıklarda Arabuluculuğa İlişkin m. 17/B Düzenlemelerine Genel Bakış**”, Lexpera Blog, 13.04.2023, <https://blog.lexpera.com.tr/6325-sayili-kanunun-m-17-a-ile-17-b-duzenlemelerine-genel-bakis/> (05.05.2023).

EUR-Lex, “**Recommendation**”, <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/recommendation.html#:~:text=Recommendations%20are%20one%20of%20two,or%20content%20of%20EU%20law>, (22.05.2023).

European Justice, “**Mediation in EU Countries**”, https://e-justice.europa.eu/64/EN/mediation_in_eu_countries, (04.07.2023).

European Justice, “**EU Rules on Mediation**”, https://e-justice.europa.eu/63/EN/eu_rules_on_mediation, (24.05.2023).

Federal Department of Foreign Affairs, “**Mediation**”, 25.07.2023, <https://www.eda.admin.ch/eda/en/home/foreign-policy/human-rights/peace/switzerland-s-good-offices/facilitation-and-mediation.html>, (22.05.2023).

Government UK, “**Consultation Outcome: Government response to the Consultation on the United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation**”, 2.03.2023, <https://www.gov.uk/government/consultations/the-singapore-convention-on-mediation/outcome/government-response-to-the-consultation-on-the-united-nations-convention-on-international-settlement-agreements-resulting-from-mediation-new-york-20>, (11.05.2023).

Government UK, **“Closed consultation, Consultation on the United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation”**, 2.02.2022, <https://www.gov.uk/government/consultations/the-singapore-convention-on-mediation/consultation-on-the-united-nations-convention-on-international-settlement-agreements-resulting-from-mediation-new-york-2018>, (12.05.2022).

Harvard Law School Library, **Alternative Dispute Resolution Research**, <https://guides.library.harvard.edu/c.php?g=310591&p=2078484>, (21.06.2021).

ICC Türkiye: **ICC Tahkimi**, <https://icc.tobb.org.tr/icc-tahkim.php>, (25.05.2023).

Ivan Verougstraete , **“ EU Handbook on Mediation: Mediation Law and Practice in Other EU Countries: Professional Association of the Mediators in Bulgaria, Integrierte Mediation e.V. – Germany and the European Association of Judges for Mediation (GEMME) ”**, 01.11.2021, https://mediation-net.eu/pdf/books/analysis_concise_text2.pdf, (04.07.2023).

İsviçre Federal Mahkemesi, **“X. Ltd. v. Y. S.p.A., 4A_628/2015 ”**, 29.03.2016, <https://www.swissarbitration.org/wp-content/uploads/2021/05/Christian-Oetiker-DFSC-4A-628-2015-142-III-296.pdf>, (5.06.2023).

Kluwer Mediation Blog, **“Singapore Convention Series”**, <http://mediationblog.kluwerarbitration.com/2019/03/20/singapore-convention-series-a-plea-for-the-adoption-of-the-singapore-mediation-convention-by-the-eu/>, (10.05.2022).

Linklaters, **“Commercial Mediation in the UK”**, 24.05.2023, <https://www.linklaters.com/en/insights/publications/commercial-mediation-a-global-review/global-guide-commercial-mediation/uk>, (26.05.2023).

Lukas Rusch ve Florian Mohs, **“Revised Swiss Rules of Mediation Entered into force on 1 July 2019”**, lexology, 31.07.2019, <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=fca55e6a-cbe1-40ca-b059-39f608a65e64>, (24.05.2022).

Ömer Faruk Atagün, “**Birleşik Krallık Yüksek Mahkemesi**”,(2019) [https://www.omeratagun.com/files/ UK%20Supreme%20Court.pdf](https://www.omeratagun.com/files/UK%20Supreme%20Court.pdf), (12.05.2023).

Resmi Gazete, “Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Konvansiyonunun Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun ” <https://www.resmigazete.gov.tr /eskiler/2021 /03/20210311-1.htm> (19.06.2021).

Sıla Gürün Yılmaz ve İbrahim Enes Altan, “Hukuki Uyuşmazlıklarda Zorunlu ve İhtiyari Arabuluculuk ve Davalara Etkisi”, **Montaq Makaleler**, 27.02.2019, [https://www.mondaq.com/turkey/arbitration-dispute-resolution/785168/hukuki-uyu351mazl305klarda-zorunlu-ve-304htiyari-arabuluculuk-ve-davalara-etkisi,\(17.06.2022\)](https://www.mondaq.com/turkey/arbitration-dispute-resolution/785168/hukuki-uyu351mazl305klarda-zorunlu-ve-304htiyari-arabuluculuk-ve-davalara-etkisi,(17.06.2022)).

Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Arabuluculuk Daire Başkanlığı, **Singapur Konvansiyonu**, <https://adb.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/singapur-konvansiyonu06012021021352>, (19 Haziran 2021).

United Nations Treaties, “European Convention on International Commercial Arbitration Geneva, 21.04.1961,https://treaties.un.org/ pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXII-2&chapter=22&clang=_en ” (22.05.2023).

United Nations, **United Nations Texts**, <https://uncitral.un.org/en/about/faq/texts>, (21.06.2021).

Uzun Alper, “Arabuluculuk Anlaşma Belgesi ve Hukuki Niteliği”,2017, <https://www.erdem-erdem.av.tr/bilgi-bankasi/arabuluculuk-anlasma-belgesi-ve-hukuki-niteligi>, (19.05.2023).

Yargıtay 22. Hukuk Dairesi, E. 2015/7311 ve K. 2015/11649, T. 25.3.2015, <https://lexist.com.tr/yayinlarimiz/sulh-sozlesmesi-ve-hukuki-sonuclari/>, (22.06.2022).